

yitik söz

SANAT, EDEBİYAT VE DÜŞÜNCE DERGİSİ Yıl: 2, Sayı: 8 Aralık-Ocak 2021-2022

senin köylün olayım
o uzak iklimleri erişilmez beldeye
bakabilemezdik senin götürmen olmasa

Cahit Zarifoğlu

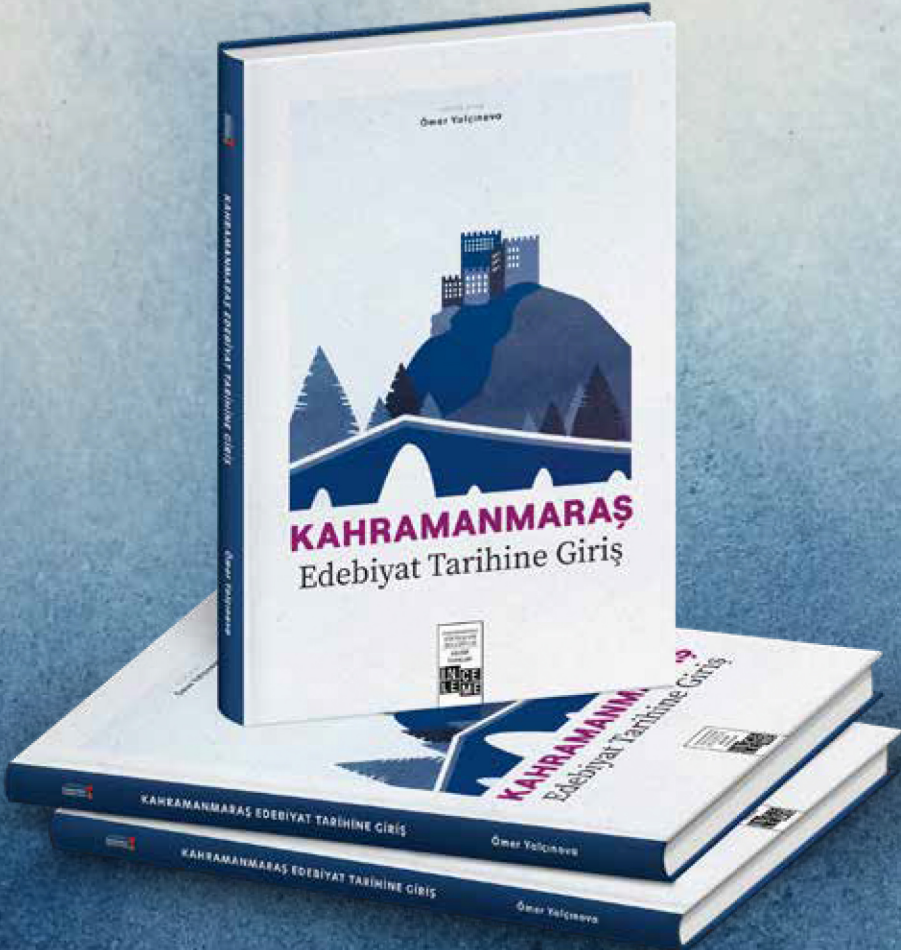
Sulu boyalı: Bütüncü

İBRAHİM DEMİRCİ
Akif İnan'ın
Medeniyet Algısı

MUSTAFA KÖNEÇOĞLU
Seyreyle Bir Âlemin
Bu Âlemden Vedaini

SELİM ERDOĞAN
Kar Yağmaya
Devam Ediyor

**ŞİİRİN BAŞKENTİYLE
TANIŞMAK İSTEYENLER İÇİN
KAHRAMANMARAŞ
EDEBİYAT TARİHİNE GİRİŞ
ÇIKTI!**

yitik söz

SANAT, EDEBİYAT VE DÜŞÜNCE DERGİSİ Yıl: 2, Sayı: 8 Aralık-Ocak 2021-2022

İçindekiler

MUSTAFA KÖNEÇOĞLU Seyreyle Bir Âlemin Bu Âlemden Vedamı	4
ARİF AY Kor ve Kar	6
İRFAN ÇEVİK Huy	7
MUSTAFA RUHİ ŞİRİN Küçük Bulut	8
NURETTİN DURMAN Orta Yoldan Yürüsem	9
MEHMET AYCI Gökyüzü Kadar Kırmızı	10
ADEM TURAN Hâfız'ın Seyir Günlüğü -6-	11
İBRAHİM GÖKBURUN İletişim Bilgileri Olmayan Adam	12
METİN KAPLAN Isık	13
YASİN MORTAŞ Gün Lekesi	14
İNCİ OKUMUŞ Taşların da Kalbi Var	16
NECİP EVLİCE Temmuz Düşleri	17
SELİM ERDOĞAN Kar Yağmaya Devam Ediyor	18
NUHAN NEBİ ÇAM Şehir Sevinci	20
HAYRETTİN ORHANOĞLU Göğe Çizilen Resim: Bulut	22
EROL ÇETİN Bir Ruh Mimar: Nurettin Topçu	26
ARİF AY Mehmet Akif İnan'ın Şiiri	33
ALİ ULVİ TEMEL M. Akif İnan'ın Medeniyet Anlayışı	37
İBRAHİM DEMİRCİ Akif İnan'ın Medeniyet Algısı	40
RAMAZAN AVCI Ben ve Öteki veya Ötegeçe'ye	45
Memedali'nin Gözüyle Bakmak	52
NADİR AŞÇI Gönül Dağı	55
ALİ GÖÇER Son Söz Dağındır	59
KONUŞAN: SİDDİK YURTSEVER	65
Yunus Develi ile Okumak Yazmak ve Anlamak Üzerine	67
VEYSEL ALTUNTAŞ Yunus Develi Öyküsü ve Öykünün Toplumsal Rolü	70
HÜSEYİN AHMET ÇELİK Yunus Develi Romanlarına Bir Bakış	75
YUNUS EMRE ALTUNTAŞ Hızır'ın Anadolu'daki Gölgesi:	79
Fethi Gemuhluoğlu	81
HASAN KEKLİKÇİ Ahmet	83
GÜLÇİN YAĞMUR AKBULUT Kentime Mektup	84
HÜMEYRA YILDIRIM YALÇIN Müslüm Baba Eşliğinde Son Kuşlar	86
FATMA VİŞNE Bozdünya'ya Dair	88
HÜSEYİN CÖMERT Aynı Yağmur	91
SERCAN CEYLAN Eşiklerde Uyumaktan Eksik Uyanmalara	93
MERT BAKICI Dünyaya Sığamayanlara Yeni Denizler:	96
Eşikte ve Eksik	101
İLKER GÜLBAHAR Takıncı	103
AHMET ŞEVKİ ŞAKALAR Cazı Garısı	105
İSMAİL KILINÇ Susmak ya da Yeniden Doğmak	107
MUSTAFA ÖKKEŞ EVREN Kıs(ş)a Öyküler	108
AYŞEGÜL ÖZDOĞAN Gerçek ve Dokunaklı Bir Hikâye:	109
Şair ve Gecekuşu	110
FATİH AYDOĞAN Dünün Dünyası	111
ÖMER FARUK ÖZEL Ölmek İçin Her Sabah Yeniden	112
AHMET TAŞCI Bir Kedi Ağdı	
MEHMET AKİF ŞAHİN Sen Anlat	
DAVUT GÜNER Gazeteler	
HAYRULLAH KAPLAN Dünya Ağrısı	
HÜSEYİN BURAK US Karşıya Geçemeyenler	

Şairin Ulu Divana Yürüyüşü

Sezai Karakoç, seslere ses katan bir ölçülülükle yaşadı. Lügatindeki kelimeleri muvazene olarak dokudu. Bir ömür, mizamı hakkaniyet üzere tutabilme çabasıyla yürüdü. İyiliklerle, güzelliklerle dengeledi terazisini. Çevresini ısıtan bir göz olabilmek için gayret etti. Karanlıklar artmasını diye çabaladı hep. Hakkın, hakikatin zayı edilmemesine çalıştı. Kimsesizlere yürek olabilmek için yonttu kelimelerini.

Eleştiri oklarını rastgele savurmak yerine değer üretti. *Diriliş* insanı doğsun için kalemini öptü. Avazını gelişigüzel salmadı boşluğa. Bilinç çeşmelerinde arıttığı söz hırkasına büründü. İnsan kardeşlerini *gülle karşıladı atalara uyarak*. Öfke biriktirmedi kalbinde. Batılılaşma salgınının umutsuzluğa sürüklediği insan için muştı cümleleri kurdu.

Nazenin sabah sevinçleri içinde koltuğunun altında çantası, zihninde bin bir düşünce fişğiyle Çağaloğlu kapısından şehre girdi. Dünyayı insanlığın tarihsel birikimini yeni baştan yorumlamak için adımladı. Karıncanın hakkını gözetken tutumuyla *Diriliş* pınarına uğrayanlara beyaz haberler sundu. Bir *güneşli çocuk* olarak mahcubiyet ve utançlığını onur gibi omuzlarında taşıdı.

Yaşamısını değiştirmeme iradesiyle Londra'nın ortasına bırakılsa da *Diriliş* işçisi kalmayı seçti. Hiçbir zaman *Doğu'nun yedinci oğlu* olmak tavrından uzaklaşmadı. Bahar tazeliğinde sözler aradı daima. *Gün Doğmadan* diriliş makamında olma zamanını aksatmadı. "*Zamana Adanmış Sözlerin*" şahidi olarak özen gösterdi hayatına.

Gıybet tufanına yakasını kaptırmamak pahasına sükût-tan mevziler kazdı. Hazır paket düşüncelerin piyasasına açılmayan yüreğiyle *Mesnevî* peteklerinden inciler çıkardı. Gücün, güçlünün her türden taarruzunu karşılıksız bırakmadı. Sade yaşantının evreninden uzaklaşmadı.

Bir mümin hassasiyetiyle kalubela sözleşmesinden getirdikleriyle dünyada biriktirdiklerinin çelişmemesine itina gösterdi. *Aşk kurşun gibi göğsünde taşıyarak* İstanbul'un ortasında *yaşamıyor gibi yaşadı*.

Sabahları erkenden uyanan diriliş işçilerine kalbini yol eyledi. Arkadan gelenlere ders olsun için binlerle dirilen âşuklar cephesini kurdu. Sükûnet sularına bata çıka diriliş türküleri söyledi. Onun yürüyüşünden hız alan şiirlerin dünya sürgününün şerhi oluşu bundandır. Cahit Zarıfoğlu'nun ifadesiyle:

"şu küçük kalpte
(yaman halimiz helal ettiremezsek)
nice hakkın yüklü."

Duran Boz

yitiksoz

SANAT, EDEBİYAT VE DÜŞÜNCE DERGİSİ | V. 2, Sayı 8 Aralık-Ocak 2021-2022

İKİ AYLIK SANAT, EDEBİYAT VE
DÜŞÜNCE DERGİSİ

Yıl: 2, SAYI: 8
Aralık-Ocak 2021-2022
Yayın türü: Yerel Süreli

ISSN: 2718-0670

Kahramanmaraş Büyükşehir
Belediyesi Adına İmtiyaz Sahibi
Hayrettin Güngör

Yazı İşleri Müdürü
Duran Doğan

Genel Yayın Yönetmeni
Duran Boz

Yayın Kurulu
Mehmet Narlı
Mehmet Özger
Selim Somuncu
Erdoğan Aydoğan
Mustafa Köneçoğlu
İnci Okumuş

Kapak Çizim
Bünyamin k.

Tasarım
Ali Şenocak

Son Okuma
Erdoğan Aydoğan

Sosyal Medya
twitter: @yitiksoz
facebook: @yitiksozdergisi
instagram: yitiksozdergisi

Yönetim Yeri ve Yazışma Adresi

Kahramanmaraş
Büyükşehir Belediyesi
İsmetpaşa Mahallesi
Azerbaycan Bulvarı, No: 25.
Dulkadiroğlu/Kahramanmaraş

e-posta
yitiksoz@gmail.com

Baskı
Kültür Sanat Basım Evi
Maltepe, ZB7-ZB11 2. Matbaacılar Sitesi,
Litros Yolu Sk, 34010
Zeytinburnu/İstanbul
Sertifika No: 44153

| MUSTAFA KÖNEÇOĞLU

Seyreyle Bir Âlemin Bu Âlemden Vedasını

Ne yazılsa eksik kalacak, ne yapılsa boşluğu dolmayacak.

Elimizde simsiyah kelimelerle *bahçenin en yalnız köşesinde* öylece kalacağız.

Kelimelerimiz yüz geri olacak, hâle mutabık bir manzara ortaya koyamayacağız.

Cümlelerimizin boğazındaki düğüm günlerce açılmayacak.

Ağır bir taş göğsümüzün üzerinden günlerce kalkmayacak.

Hep böyle olur çünkü. Kolay değildir bir âlemin bu âleme vedasını yazmak ya da yaşamak.

Gidip gelinirse de, ‘orada’ olduğunu bilmek iyi gelirdi, güven verirdi herkese.

Çünkü El Emin olanın güzel ahlakından, güvenilirliğinden bir tat, bir koku sinmişti üzerine.

O, görkemli bir çınar gibi ‘orada’ durdukça, ayaklarını toprağa uzattıkça; kaybolmaz, karaya vurmayız diye düşünüp, ferahlardık. Yol işaretçimiz, denge noktamızdı.

Daha çok şehrin öbür ucundan koşarak gelen adamlara benzerdi. Onlar gibi, yaptıklarına karşılık bir ücret talep etmezdi. Tıpkı onlar gibi, mirasın büyüğünü arkada bırakıp gitti.

Bir anlam pınarıydı bizim için, yaşadığımız şu anlamsız, kara kuru çağda bir abıhayat. Bir mana atlası. Bu mana atlasının ortasında bir dağ gibi azametle otururdu. O dağ bizim varoluş ahengimizdi.

Varlığı dünyamızı güzelleştirirdi, konuşması ve susması da. Sadece erbabının anlayabileceği suskun sözdü.

Biz, anlamlı ve güzel susmayı onda gördük. Susmak konuşmaktan daha fazla işçilik isterdi çünkü.

Mahcup ve onurlu bir duruştu onunki, Âlemlerin Efendisi'nden kalma o mahzun duruş. İlkelerinden ödün vermeden yaşamının verdiği *klas duruş*.

Darası alınmış bir hayattı, net ve sarıh. Rabbine karşı mutlak mahviyet içindeydi, insanlardan müstağni.

Hocaların en sabırlısıydı, en yüce gönüllüsü; görünen bir üniversiteydi.

Yaşayan ahlaktı. Müslüman bir coğrafyanın bütün acısı, ıstırapı ve çılgılığı alınıyordu.

Necip Fazıl'ın yoldaşydı, Âkif'in günümüzdeki izdüşümü.

Ebuzer'den çağımıza yansıyan bir şavk.

Ali'nin derdini kuyulara anlatırkenki hali.

Kalbi Kerbela toprağıydı, şiirleri Hüseyin'in kanlı gömleği.

Sadece rüyalarımızı değil, Yusuf gibi hayatımızı da tabir etti.

Sadece bir şair değildi çünkü, şiirin bir ülkeye dönüşmüş hâliydi. Ülke gibi bir şairdi.

Bütün yazdıklarını toplasanız, ellerini semaya açmış kelimelerden ve secdeye varmış cümlelerden başka bir şey bulamazsınız.

Onunla ilgili birkaç imge aklımdan hiç çıkmayacak. Zannediyorum 2005 yılıydı. Diriliş Yayınları'nı ziyaretimizdeki vakur ve mütevazı hâli...Merceği kalın gözlüklerinin ardından sımsıkı kavrayan, kucaklayan; zekâ dolu gözleri. Maraş'a ve Maraşlıya hürmeten bizi kapıya kadar yolcu etmişti. Bin yıllık Türk şiiri bizi uğurluyor diye geçirmiştim içimden, yaşayan en büyük şairimiz bizi yolculuyordu çünkü. Bir de ah, o kol manşetleri ve yakası iyice eprimiş beyaz gömleği!.. Oysa isteseydi, elinin tersiyle itmeseydi, bu dünyadan neler alabilirdi! Ama o, dünyayı bir gölgelik bilen peygamber mesleğini seçti.

Sosyal medyada, sanki hayatını özetleyen kısa bir video var. Defalarca izledim, hüznle. Elinde beyaz naylon bir poşetle yü-

rüyor. Arada bir etrafına bakıyor. Sol omzu sağına göre biraz daha aşağıda. Çünkü kalbi bütün ağırlığıyla orada, çünkü emanet orada atıyor. Anadolu kalkıp yürüyebilseydi eğer, ancak bu kadar güzel yürüyebilirdi: bir gözü yerde, bir gözü gökte. Ve yalnız, halvet der encümen üzere. Dünyayla ilişkisi elindeki o naylon poşet kadar olmalı. Videonun sonundaki (son) bakış? Karlı, vakur bir dağın insanı delip geçen bakışı... Bir dağ bakar mı demeyin; bir dağ bakarsa, ancak Sezai Karakoç gibi derin ve anlamlı bakar.

Zor Zamanlar Senfonisi adlı şiirimi onun için yazmıştım:

*Bir utangaç mevsim daha geçmeli aramızdan
belki acılarımız çoğalar ötesini de söyleriz belki*

Bundan böyle 'ötesini' söyleyebilir miyiz bilemiyorum, onun dünya sürgünü bitti, En Sevgili'ye emanet artık. Bizse şu anlamsız, çoraklaşmış çağda/dünyada biraz daha yalnızız; biraz daha yetim, biraz daha yoksul ve buruk.

Fakat kalbimizdeki bayrakları yarıya indirerek yaşasak da biliyoruz artık: Bu topraklarda yaşayan herkesin bir Sezai Karakoç'u var bundan sonra. Tıpkı Mevlana'sı ve Yunus'u olduğu gibi.

| ARİF AY

Kor ve Kar

bu güzeli kim gördü
saçlarını bölük bölük kim ördü
bir şey söylesin rüzgâr
anlatsın öyküsünü ulu çınar
acılar ocağı yurdumun
kalbim kor ateş
heybem kar dolu

seni taşır vapurlar iki yakasına İstanbul'un

I İRFAN ÇEVİK

Huy

Ülkem gibiyim ben de
Kucağımda büyütürüm her meseleyi
Hep bir rüzgâr beklerim sonra
Ki kurtarsın temizlesin beni

Ne demişler
Can çıkmadan huyyy
Huy çıkmadan caaan

Akşamdan sabaha
Cambaza baka baka
Huy değişir mi acaba
Aşk durur aşkımdan ölürüm
Sarı bir kuğu kurtarsın beni

| MUSTAFA RUHİ ŞİRİN

Küçük Bulut

Batıdan gelen
İstanbul'a benzeyen
Küçük bulut
Bir Sarıyer oluyor
Bir Beykoz

Benzeyince Üsküdar'a
Birden uçmaya hazır
Boğaziçi'nin iki kıyısında
Sayısız at

Düşünce
Küçük bulutun
Kendinden büyük
Gölgesi denize
Üşür balıklar
Üşür İstanbul güneşi
Kış denizi gibi

O kadar
O kadar çok
Sever ki küçük bulut
Götürür her gittiği yere
İstanbul'u

| NURETTİN DURMAN

Orta Yoldan Yürüsem

Orta yoldan yürüsem diyorum aşağıda
Selam sabah her neyse devamını ayrıca
Bir hayli meşgaleyi bırakıp bir kenara
İyi şeylere gelsin şiirimiz biraz da.

Şunun şurasında insan hayatın içindeki
Acı acıdır elbet susmanın marifeti
Kendini büyütüyor saklısında birçok şey
Nasılmış uzaklardan bakışması biraz da.

Kendini güzelleştir kendine iyilik yap
Şehrin iki yakası belli ki çarşı pazar
Kendine bakıyorsun kalabalıklar içinde
Herkesle bakışlını yapayalnız biraz da.

Bu biraz da oluyor kendinden gibi bir şey
Ne yapılırsa çıkacak sonunda olmuş olan
Şehir aceleden çıkar şehir ki seslerin sesi
Sevincini gözlerinde çocukların biraz da.

| MEHMET AYCI

Gökyüzü Kadar Kırmızı

Sen gülümsemeyince kör oluyorum
İçimde çırpınıyor yağmurun sesi
Kuşların gölgesinden tutuşuyorum
Yanarak koşuyorum kaybolduğın sulara
Irmakların silik renksiz çizgiler:
Sen karşıda kalınca kör oluyorum.

Bir masalın içindeyiz kimse bilmiyor
Herkes bizi unutuyor, kimse bilmiyor
Ellerinde karanlık örümcek bağlıyor
Ellerinde gökyüzü siyah bir boşluk
Elleri bir hatırlasa el olduğunu
Çiçekler köpürecek dağlara doğru
Sen beni unutunca kör oluyorum

Bir şiir söylüyorum hatırla diye
Sen beni söylemeyince kör oluyorum.

ADEM TURAN

Hâfız'ın Seyir Günlüğü -6-

Sabahın Süt Diliyle

*Ona dedim kimin kanı için kement ettin zülfünü
Dedi, Hâfız bu hikâye uzundur, Kur'an aşkına sorma*

-Hâfız-

a.

Bizim bu yalnızlığımızı kâğıtlara döken de kim Hâce, hangi müptedi içmek istiyor ırmağımızın acı suyundan?

Üstelik kapımız da zorlanıyor günlerdir; oysa biz ne biliriz evcil kediler ve kalabalıklar üzerine söyleşmeyi!

Bırakalım da kaldırsınlar üzerimizdeki ıssızlığı; çok ağır ve hep içeri doğru çünkü!
Oturup konuşmak yahut bir denizi kucaklamak beyhude; ah, bir de göğsümüze vurup duran şu amansız dalgalar!

Kıyılarla kayalara koşmak arasında bocalıyoruz bu yüzden; atları yakalayıp getirebilseydik
Kaybolmazdık gecenin karanlığında o vakit, savrulup gitmezdik bu kemik yığınları arasında

Sabahın süt diliyle geldik yine de; daha ne istersiniz bizden ey kalem kaşhlar!
Unutun özlediğiniz kan güllerini, dağların eriyen demirini ve üşüyen ellerini Ferhat'ın!

b.

Ve ihtiyar komşularımız şunu söylüyor hiç durmadan: Haydi, dolaşın şimdi bütün varoşları,
kurtulun zihinlerinizdeki kurtlardan!

İyice arının suyun başında! Ama şu dönüp duran adamlara ilişip de tuzaklara düşmeyin!

c.

Ah, bu hikâye uzundur Hâfız; otur ve yaz bunları Kur'an aşkına!
Dokunmadan boynumuzdaki kemende, aldırmadan sokağın acıyan bakışlarına ve dönüp
bakmadan düştüğümüz ateş kuyularına

Bizim bu yalnızlığımızı kâğıtlara döken de kim Hâce

| İBRAHİM GÖKBURUN

İletişim Bilgileri Olmayan Adam

Şair Talat İçöz için

Bir kedinin kederini konuşuyor bütün şehir
Başkasının uykusunu uyumuş gözlerinden belli
Başkasının gömleğini giymiş başkasının ekmeğini
Başkasının mezarını da çalar mı insan...

Anı fren sesi kıl payı kurtulmuştur belki
İletişim bilgileri olmayan adam
Kurtulmuştur belki dünyanın yanık yaralarından
Tahta kurularından, tüccarların hin bakışından

Devlet töreniyle gömülen bu adam
Son kez geçip gidiyor yanımdan son kez
Yalnız kalmış kedisi, kasketi, çiçekleri
Yıkılması an meselesi evinin penceresi
Savuruluyor sessizlik tülleri savruluyor

Devlet töreniyle gömülen bu adam sivil yaşamıştır
Çeteleşmeden, çetele tutmadan, kırılmadan
İlk kez bütün şehir onu konuşuyor ilk kez
Bir müze kuruluyor şehre küçük bir müze
İçinde uzun bir hikâye, içinde yas tutan bir kedi

Devlet töreniyle gömülen şairin ceketi
Tespahi, kalemi, saati, kurumuş kadife çiçeği
Bozuk bir saatin içinde gizlenmiş akrepleri

Bir kol saati nasıl asılır duvara neden?
Kediler uykuyu sever demişti Urartulu bir tüccar
Bir kedinin uykusuzluğunu konuşuyor bütün şehir
Bir başkasının mezarına girmek için bütün şehirliler
Bozuk bir saatin içine gizlenmiş akrepleri seviyor

| METİN KAPLAN

Islık

bir cinnetin ortasında
kaldırıp başımı
ıslık çalsam
annem üzülür

oysa gece bekçileri
gayet fiyakalı
peşin ödenmiş bir cinneti
cebinde saklar

I YASİN MORTAŞ

Gün Lekesi

I

Yüzümdeki gece lekesiyle büyüyen mana
sıyrılır bir şehir tehdidiyle esmer tenimden
yaramın tuzla yıkanan saatine basılır/ acı ve siz
yanıp çatlayan taşın ateş izi kalır ruhumda
bana bakıp da asır tuzaklarına aldanmayın siz

işte
etimden sıyrılan sorular kamıyor
kaç cevap var ruhumda

II

Ey
sen
akşama dokunuşlarla kuşlar tüneten şehir
unutma /yarasanın geceyi taşıran sesleri vardır
gecenin şehri esrik eden bir anaforu vardır
göğü vardır bakmamanın körlüğü üstünde
söz vardır dili çatallanan ağızların içinde
bir yâr vardır kuşlar ürkütmeyen elleriyle uzak

Ey
şehir
senin/ benden bir yalnızlık alacağın vardır

III

Suyu süpürenlerin denizinde yalpalayan geminin adı benim
 su şifresiyle açılan rüzgârın zeytine ve dağa yaslanması
 toprağın göğü örtüp silkelenmeyi beklediği susmak
 güvercin serinliği göğüs kafesinin altındaki geçitlerde
 alıçların dağ büyütmesi yalnızlığın yemişleri gölgesinde
 anne sütünün kalbinde kesilenlerin ağız çıkmazı
 yolların çatallanması ve öfkenin odaları dolduran buhranı
 denizin kendine çekilmesi ve boğulması ayın güneşin
 hayır hayır boğulması içindeki kızıl kıyamet serzenişlerin
 döllemesi ağzına sığmayan kelimelerin dökülen harfleriyle
 çünkü'lerin çözülmesi gereksiz kitapların yanındaki soğukluğuyla
 İşte suyu ırkiltelenlerin gemisinde fazlalık olan benim/öylemi

Beni bu kekeme günlerin diline bırakıp açılma bozgunluğa
 Suyu köpürtenlerin kaşla göz arasındaki kir çıkmazı
 yağmurun oluşma saati kalbimle rüzgâr arasında
 taşın tanrılaştırılması o konuşkan karanlığın savsatasıyla
 kumun çöle çekilmesi ve denizin sığlaşması içindeki dünyanın
 şehrin sükûnet bulmaması o yorgun hatırlayışlar içinde
 kemiğin yaşlanması kanı akıtılan çocukların ağlayan ilikleri
 göz çiçeğinin içe çökmesi kokusunu unutarak
 saatin bir yalnızlığa dökülmesi/ benimle dökülmesi
 işte suyu köpürtenlerin çalkantısı sağır edip geçiyor denizi/aldırışsız
 beni kum akıntılarına bırakıp açılma bozgunluğa

Karalar karartanların kâhini /çıkmağların sızlayan mekânı
 kıskırtıyor kuşkların dokunulmaz kötülüğüne

Beni /ökçeyle çivilenmiş ayaklarla aksak yollara itmeyin

I İNCİ OKUMUŞ

Taşların da Kalbi Var

Şehre bakıp dalarım bazen
Neden bir şehir içimde iç çeker?

Derin vadilerde açılır derin yaralar
Bir yanda sevgi tutunur içine, bir yanda hüznün girdabı içine çeker

Kimilerinin ismiyle başlar çiçekler
Çiçekler sevgililerin ellerinde bekler

Kimstesiz yollarda hep sevdiğine benzer insanlar sade
Çoktan gitmişlerdir de aşk niçin göçtükleri gün kadar taze?

Bir asude zaman öpüşür kuşların sesinde
Perili bacalar tütüşür ruhumun ensesinde

Çok şiirler kalır nice kalpten yadigâr
Sesini getirir de rüzgâr ne kulaklar ne dudaklar bahtiyar

Şehir bana baka baka dalar bazen
Kalbim tohuma duran çiçekler gibi ihtiyar

Yokluğu da var her şeyin varlığı kadar
Unutmadım kelimeler gibi taşların da kalbi var

| NECİP EVLİCE

Temmuz Düşleri

Nuri Pakdil'den kalanlar

o bozkırdan çıkalı beri
her sabah göğsümüzde açılan kapı
beynimizde kırılan zincirler
bozacaktı şeytanın oyununu

her şeyi göze alacak cesaretimizle
gemileri çoktan yakmıştık
gözlerimizde kaç okyanus suyu
ha boşaldı, ha boşalacak
o kıyıyı hep çektik dizlerimize

çocukların anlatamadıkları düşler gibi
sapan taşıyla vurulan kuşlar gibi
yazılamayan cümleler yelkovanın gözyaşı
kalem ihtişamla devirince putu
sahih söylemi arayanlar bize gelir
yazı taammüden yapılan bir eylemdir
şiiir ansızın

bu kanlar var ya akan sıcak nehir gibi
eriyik bakır gibi kayıp giden tren
şu ân doğan çocuk gibi
sarı buğday başakları uğul uğul
sonsuz düzlüklerde esen yellerde
yeryüzü yalnızların yurdudur

sonra dünya yeniden kendine geldi
ve güneş doğdu yeniden
maraş'ta temmuzlarda yapılan
ballı meyam şerbetinin rengini aldı
rayihası dimağımızdayken yürüyüşe başladık
namaz dağından gabar dağına
bu toprak yakamızda ne süs ne tufan ne şan
biz seni böyle bildik, böyle deriz

Kar Yağmaya Devam Ediyor

1.

Tamı tamına on dört saattir yoldayız. Şark Ekspresi... Uyanmak için çabalıyorum. Sabahın aydınlığı ile gerinen yolcuların mırıldanmaları başlamış bile. Önümdeki teyzem yanındaki diğer yaşlı kadına aralıksız bir şeyler anlatıyor. Sabaha kadar susmadı. Gelinini çekiştiriyor anladığım kadarıyla. Yılda bir geliyormuş oğlunda kalmaya, dört aylığına. Rahat etmiyormuş bu oğlunda çünkü gelini, çocukları kendine bırakıp komşu hanımlarla, orası senin burası benim, gün evlerinde dolaşıyormuş. Teyzem sırayla geziyormuş çocuklarını. Sıra bu oğlunda şimdi... Önümüzdeki istasyonda oğlu gelip alacakmış kendisini. Anlatırken gururla dikeliyor, yanındaki kadının dalmasına bile müsaade etmiyor. Hatta dürterek dinlemesini sağlıyor ve anlatmasına kaldığı yerden devam ediyor. Dışarıda kar yağıyor. Kavak ağaçları yan tarafımızdan görülmeye başlayınca istasyona yaklaştığımızı anlıyorum.

Sağ tarafta çaprazımda oturan adam ise gazetesini çarşaf gibi öyle bir açmış ki gözümü ondan alamıyorum. Üçüncü sayfa... Her gün yaşana yaşana artık alelade sayılan hadiseler, kazalar, ölümler bol acılı fotoğraflar eşliğinde.

Nihayet tren frenleyip çelikten bir ses çıkararak duruyor taş yapılı istasyon binasının önünde. İnce ince bir kar yağıyor. Benim gözüm sadece çivit mavisi ile beyaz zeminli çiniye yazılmış istasyonun adına takılıp kalıyor öylece. İnce ince bir

kar yağıyor. Teyzem gözlerini iyice açıp eliyle de gözlüğünü düzelterek camdan bakınıyor, peronu açık seçik göremediğini anlayınca tülbendi ile camın buğusunu silip yeniden aşağı bakıyor ama kimseyi göremiyor. On dakika kadar buradayız gerçi. Ben de meraktan bakıyorum camdan, hakikaten bekleyen ve oğlu diyebileceğim kimse yok. İnce ince bir kar yağıyor. Benim en az yedi saat daha yolum var. Belki de sekiz. Kitabımı çıkarıp okusam diye düşünüyorum ama aklım teyzemde. İnce ince bir kar yağıyor. Oğlu nerede kaldı. Camın buğusunu bir daha silip bakıyorum perona. Sadece bir hanımefendi var bekleyen. Ön koltuğa doğru kafamı uzatarak fısıltıyla teyzeye “Aşağıdaki şu hanımefendiyi tanıyor musun” diyorum. Bakınca birden “Aaaa bu benim gelin be oğlum” diyor. “Teyze gel de sana yardım edeyim bari” diyorum ve yukarıdan valizini kucaklayıp aşağı iniyorum ondan önce.

Kar yağmaya devam ediyor. Peronda çıt yok. Hanımefendiye yöneliyorum ve hemen valizi önüne bırakıyorum. Kar yağmaya devam ediyor. “Şey” diyorum, “Siz sanırım teyzeyi almaya geldiniz, şimdi iner aşağı, yaşlı malum, yavaş hareket ediyor, sanki oğlunun karşılamasını bekliyordu, neyse ki siz gelmişsiniz” diye mırıldanıyorum. Kar yağmaya devam ediyor. Hanımefendi hiç cevap vermiyor, sadece vagonlara bakıyor. Kar yağmaya devam ediyor. Hanımefendinin gözleri sanırım ağlamaktan kıpkırmızı, öylece vagonlara bakıyor. Kar yağmaya devam ediyor. “Hanımefendi beni duyuyor mu-

sunuz” diyorum bomboş bakıyor vagona. Bomboş... Kar yağmaya devam ediyor. Az ötede iki çocuk, biri kız biri oğlan, kapüşonlarını takmışlar ayaklarıyla karı eşeliyorlar sessizce, konuşmuyorlar, besbelli teyzenin torunları. Peronda çıt yok, kar yağmaya devam ediyor. Bu arada vagonun demir merdivenlerinde, merdiven üç basamaklı, teyzeyi görüyorum. Kar yağmaya devam ediyor. Yere ayak basmaya çalışıyor teyze. Bastonuyla karlı zemini yokluyor önce, sonra siyah ve parlak cızlavetiyle sağ ayağını “bismillah” diyerek perona basıyor. Sekerek gelineye yöneliyor hemen. Aralarında daha epey bir mesafe varken bastonun kaldırarak “Semraaa, kuzum, oğlum nerede, nerede Ali’mmm” diye sesleniyor. İnce ince bir kar yağıyor. Teyzenin parlak ve siyah cızlavetinden çıkan o karla karışık sesleri işitiyorum sadece. Çocukları sanırım fark etmedi henüz. Kar yağmaya devam ediyor.

2.

Her şey bir çırpıda oldu, her şey bir sabah vaktinde, her şey babam bir kahvedeyken, her şey babam bıçaklandığında, yok yere, bir sabah vaktinde, hızla kaldırmışlar hastaneye, hızla, babam hızla kötüleşmiş, yok yere kötüleşmiş, bir hiç için, bir sabah vaktiydi, ben okuldaydım, her şey okulun müdürünün sınıfa gelmesiyle oldu, ellerini göbeğinin üstünde birleştirmiş, gözleri yerde, kısıp ve mahcup bir seslenişle, Erman oğlum seninle bir şey konuşabilir miyim dedi, bir sabah vaktiydi, her şey sıramdan kalkıp kapıya yönelmemle başladı, gözlerimi gözlerine diktim, bekledim öylece, bir müddet öyle kaldık, beni odasına götürdü sonra, bak oğlum dedi, baban bir kavgaya karışmış, azıcık yaralanmış, şimdi hastanede dedi, azıcık, duyduğum acıdan geberdim

o anda, bir yumruk yemiş gibi oldum karnıma, bir sabah vaktiydi, ellerim üşümeye başladı, dışarı çıktık birlikte, derin bir nefes al dedi, derin bir nefes aldım, bahçeye, inceden bir kar yağıyordu, görüş mesafesi iyiden iyiye azalmıştı, tipi başlayacak gibiydi, annen hastanede dediler, eve yöneldim, kardeşim korkmuştur şimdi diye düşündüm, babaannemi düşündüm o anda, o duyarsa burnu kanar hemen diye geçirdim içimden, o duyarsa mutlaka burnu kanar valla diye düşündüm, ölür o valla ölür, ne yapsam bilmiyorum, bir sabah vaktiydi, inceden bir kar yağıyordu, babam öldü biliyorum, haberi böyle verilir zaten biliyorum, azıcık yaralıymış, geçen yıl babaannem bizde kalıyordu, yine babam yaralanmıştı, annem haber alınca feryat etmiş ve o anda olan biteni duyan babaannemin burnu kanamıştı, ikisi birlikte beş gün kaldılar hastanede, tam beş gün, azıcık yaralıymış ha, babama ayrı bir düşkünlüğü vardı babaannemin, hafta sonu trenle geliyor zaten, üç ay burada, bizimle, yine kanar valla, babam, babam giderse ne yaparız diye düşünemedim o anda, aklımda sadece bıçak karnına girdiğinde babamın duyduğu acıyı hissettim, her şey bir sabah vaktinde oldu, inceden bir kar yağıyordu şimdiki gibi, hafta sonu geldi çatı nihayet, babaannem ufukta görünen şu trenle geliyor, yaklaştıkça yaklaştı katar, iki kısa bir uzun düdük sesini duyduk gayrı, işte işte freni de çekti makinist, acı bir metalik ses ile durdu önümüzde koca koca vagonlar, dev gibi, her taraf buhar, inceden bir kar yağıyordu, babam azıcık yaralı ha, n’olacak babaannemin burnu, ayakta duramadım, dizlerimden aşağısını hissetmiyorum, banka oturdum, kapüşonumu çektim kafama, dizlerime yığıldım, parlak lastik ayakkabılarıma bakmayı yeğledim, inceden bir kar yağıyordu.

Şehir Sevinci

Yağmur yağıyor, dağa gideceğim.

Üzerimde uzun bir pelerin olacak. Çizme, ayaklarımda. Damlalar akın akın kuzey kayalıklarından gelecek. Bulutlar karacak. Gök gürleyecek. Yukarıda bir sancı, bir inilti. Şimşekler çakacak. Yıldırımlar düşecek.

Bir ardıç ağacının altına sığınacağım. Kılları ıslanmış, üşümüş, mağaraya kaçan keçilere karışacağım. Balçık çamura çizmelerimin boğazına kadar gömüleceğim.

İstanbul ayağa kalkıyor. Son gemiyi kaçırmamak için telaşla koşacağım. Pardösüm, saçlarım rüzgârda savrulacak. İyot, deniz, yosun, çürümüş balık... Bütün kokuları alacağım. Bir kadın, ter içinde kalmıştır, parfüm kokusu havaya karışıyor. Bir teyze pazar arabasını ardı sıra sürüklüyor. Köprüden tramvay geçiyor. Mendil satıcısı bir adam, melodika çalan bir çocuk. Uzaktan uzağa sesini duyurmaya çalışan, semtin yoğurtçusu. Son gemiyi yakalayamayacağım. Kaptan veda borusunu öttürecek. Tayfalara, kamarotlara, çımacılara el sallayacağım. Artık demir alınmıştır. Halat, iskele babasından çıkartılmıştır. Gemi yavaşça hareket eder. Hafif köpükler duvarları, yosunlu, yıllanmış, yüzünde binlerce ayak izinin nakış ve şekilleri bulunan iskele duvarlarını okşayacak. Mendireğin üzerinde kalacağım. Sağa sola yürüyeceğim. Ellerimi arkamda birleştireceğim.

Sahil kahvesinde küçük bir iskemleye oturacağım. Sabah çayı semaverde kaynıyor. Ondan bir tane söyleyeceğim. Simitçi yanımdan geçiyor. Poğaçı da alacağım. Güneş, denizin üzerinden, doğu ufuklarından başını çıkaracak. Martıların yeni yeni uçuş denemelerine şahit olacağım.

Jurnal çıkaracağım çantamdan. Pardösümün cebinden Sona Ermek. Sürekli okuyacağım. Bugün hürriyetimi ilân edeceğim. İşe, ofise gitmeyeceğim. Patrona gülücük mesajları atacağım. Cemil Meriç'i, Selim İleri'yi yâd edeceğim. Büyüknemem ekmeklere sürdüğü, ağzıma tıktırmaya çalıştığı çilek reçellerini anımsayacağım.

Ben işe gidiyorum. Son gemiyi kaçırdım. Rıhtım yolunda fazla mı sallandım bilemiyorum. Otobüs yavaş gelmiş olabilir. Hayır hayır, bir durak önce inmiş, balıkçı tezgâhlarını izlemiştim. Ağzımı ayırmış, annemin tabiriyle, oyalanmıştım. Ama ne olursa olsun gemi iskeleden uzaklaştı ve Boğaz'da karşı kıyılara doğru yol alıyor. Ben kitapların sayfalarında, şimdi kelimelerin arkasından koşuyorum. Hürriyetin bayrağını bu kahveye, bu iskemlenin sağ yanına dikiyorum. Yarın odam boşaltılmış olabilir. Eşyalarımı kapının önünde karşılaşılabirim. Yavaşak kapıcı bana muhasebeyi gösterebilir. Umursamıyorum. Şimdi güneş doğuyor. Dalgalar gemileri sağdan soldan, önden ve arkadan yokluyor. Cam bardaktan buğu buğu duman yükseliyor. Deniz işçisi bir adam esneyerek kara taş döşeli yolları eziyor. Saatçi, zenci bir genç, tezgahını açıyor. Kâğıt helva satıcısı yerini almış. Silahçı, titreyen denizin üzerine şişirdiği balonlarını sabitlemeye çalışıyor. Bir çocuk annesinin elinden tutmuş sabahın bu vaktinde Kabataş'a doğru yürüyor.

Selman'ın, sırtını sedir ağacına verdiği çadırında üç gün geçireceğim. Hanımı tezek ateşinde süt kaynatacak. Büyük oğlan koyunda, küçük çocuk kuzuda olacak. Selman sürekli kırklık bileyecek. Büyük ve meşakkatli güne, koyunların yünlerini soyma zamanına hazırlanacak. Nasıl olsa havalar ısındı. Hayvanları serinletmek gerekiyor. Enes ve Süheyla şimdilerin tahterevalli

dedikleri bir oyuncakta çığlıklarla dönecekler. Ortası oyulmuş dört metrelik kuru bir ağaç kü-tüğü, toprağa gömülü, ucu sivriltilmiş bir kazığın üzerine sabitleştirilerek elde edilen bir eğlence ara-cı bu. Adına buralarda gıngıç diyecekler. Kömür ve yağ kullanacaklar. Oyulmuş ağaç ve sivriltilmiş kazığın arasına yerleştirilen bu nesneler gıcırtilarla aygıtın dönmesini sağlayacak. Adı, gıngıç olacak.

Çocuklar şimdi yoruluyor. Ağabeyleri ko-yunları yaydığı, taze otların bulunduğu dağdan, küçük kardeş kuzudan hâlâ dönmüyor. İkinci güneşi ağaçlara, kayalara, kevenlere ve kenger dikenlerine eğik vuruyor. Kasabaya doğru, yo-lun, üzerinden geçtiği gedikten ibibik ve keklik sesleri geliyor. Süheyla, kelebek yakalayalım, diyor. Enes, hayır, diyor. Kulakları uzaklardan gelen seslere dönük. Keklik yakalamalıyız... İle-rideki taşlıktan bir karga ötüyor. Su birikintisinin üzerinde arılar vızıldılarla uçuyor. Duman ve süt kokusu bütün obayı kuşatıyor. Selman'ın hanımı, Halime bacı, dibi tutmaması ve taşmaması için kazanı tahta kaşıkla sürekli karıştırıyor.

Akşam oluyor. Çocuklar yoruluyor. Er-kenden uykuya dahiıyorlar. Ramiz, büyük oğlan koyunları getirmiş, çam ışığının aydınlığında yemeğini yiyor. Sürekli yıldızlar kayıyor. Dağın ardından ay doğuyor. Kurtlar uluyor. Yün yastı-ğa başını gömüp gecenin seslerini dinliyorum. Çakallar karışıyor şimdi... Çakallar ve kurtlar uluyor. Koyunlar ve kuzular ağılda duruyor. Selman, onların yanı başında, elinde tüfeği bir tilki uykusunda uyuyor.

Kaçırdığım son gemi de buna dahil oluyor. Kadıköy-Sirkeci, Eminönü-Üsküdar; örümcek ağı gibi Boğaz'ın suyunu saran yolcu vapurları gelip geçiyor. Ufuktan bir mızrak boyu yükselen güneşi-mi kapatıyorlar. Şimdi kıyıda balıkçılar toplanmış. Oltalarını denize sarkıtıyorlar. Sırt çantalı birtakım adamlar bunlar. Çeküklerini kovalarına bırakı-yorlar. Ben hâlâ sahil kahvesinde oturuyorum. Hürüm. Kimseye hesap vermeyeceğim. Gemile-rin boru sesleri yakından, uzaktan ötüyor. Şimdi

bir şilep Boğaz'a giriyor. Karadeniz'e kayıyor. Uğur böceği yolcu vapurları, bu iri gövdeden kıyılara kaçışıyor. Yük gemisi konteynerlerini üst üste yığmış; ağır, hantal bedenini rüzgâr-ların estiği yöne, kuzeye kaydırıyor. Telefonum çalıyor. Tuna nehri akmam, diyor. Ben istifimi bozmuyorum. Bana şimdi kimse ulaşamaz. Fiziğin ötesinde duruyorum. Martılar çığırışıp çığırışıp geçiyor. Trafik lambasında duran bir yığın insan, kitle halinde karşıya geçiyor. Yol-larda araçlar ağır aksak ilerliyor.

Denizden şimdi meltem esiyor. Ağır iyot kokusu, gemilerin bacasından yükselen atık kokusu genzimi yakıyor. Çayın buğusu, siga-ranın dumanı kıvrım kıvrım birbirine karışıyor.

Süheyla, elinde kelebek ağı deve diken-lerinin arasında duruyor. Enes, ona uymuş. Çamurlu ayaklarıyla kenarda bekliyor. Selman, koyunları dört bacak bağlamış yünlerini kırıp-ıyor. Güneş yükselmiştir, sedir ağacının gölgesi onların üzerine düşüyor.

Kent, karmaşa, dağ tenha. Gövdemin soğuk ve sert rüzgârlarda kalan kısımları deniz yeline karşı duruyor. Jurnal'den bir parça, Sona Ermek'ten iki paragraf okuyorum.

Akşam oluyor şehirde. Münadiler mina-reye çıkıyor. Kitaplar, sayfalarında devam edi-yor. Hürriyetin elleri omuzlarımda, saçlarımda duruyor. Boğaz'daki yolcu gemileri birer ateş böceğine dönüşüyor. Son gemi, son yolcusunu iskeleye bırakıyor. Bu, eteklerini rüzgârda uç-maması için sıkıca tutan genç bir kadın oluyor. Çımacı, hafifçe başını kaldırıyor, ona bakıyor. Uzağındaki arkadaşına göz kırpmıyor. Diğer adam dudaklarındaki sigarasını parmakları arasına alıyor, dumanını havaya üflüyor, sakince tebessüm ediyor. Şehir, ey şehir, diyorum...

Sokak lambalarını, kara taşları parlatan ışıkları, somurtkan bulutlar kaplamış sancılı İstanbul göğünü geride bırakıyorum.

Göge Çizilen Resim: Bulut

isterseniz

öyle çıkırıldım olurum, öyle incelirim ki
çıkırım insanlıktan, dönerim pantolonlu bir buluta!

Vladimir MAYAKOVSKY

Gerçeklik algısı her kültürde hatta her şairde farklı bir imge anlamı üretir. Özellikle de bulut, bu imgelerden biridir. Hem yapısıyla hem de düş gücünün etkisiyle farklı şekillere ve dolayısıyla da farklı imgelere bürünür. Sembolik anlam evreninde dünyalar arasındaki geçiş yoludur bulut. Mitolojik dünyada yaratılıştan sonra kaosu geride kalan köpüğü olarak bilinir. Her sembolik içeriğin imgeleşme sürecinde anlam kaybına uğrayan imgeler gibi bulut da modern şiirde daralmaya uğramışsa da biçim olarak gerçeküstücü şairlerin ilgisini çekmiştir. Mayakovsky'nin dizelerinde bulut, akıl edilebilir bir yanılsamanın getirdiği bir gerçeklik algısıyla aktarılır. Gerçeküstücülüğün temel imgelerinden biri olan bu kullanım, en az şair kadar bilinir, tanınır.

Nesneleri adlandırarak poetikasına farklı bir yol çizen **İlhan Berk**, umutsuzluğun öne çıktığı “Hacopulo Pasajı Sakinleri” şiirinde farklı bir iç dünyayı gözler önüne serer. *Yaşamadık ki biz/ Bir bulut geçiyor, bir bulut geçiyor diyoruz./ Bir yaprak düşüyor, bir yaprak düşüyor diyoruz./ Seyircisiyiz biz bu*

dünyanın! (Hacopulo Pasajı Sakinleri)¹. Bir eylem-durum olarak geçiciliğin öne çıktığı dizelerde hemen hemen aynı anlama gelen iki ana eksenle hareketlilik görürüz. Yatay ve dikey boyutta. Bir bulutun geçip gidişi ve yaprağın düşüşü... Her ikisi de ölüm karşısında hayatın kısalığı hakkında önemli birer imgedir. İlhan Berk'in şapka atölyesinde çalışan işçilerin sıradan hayatları üzerine gözlemleri sonucunda insanların tutunacak bir dalının olmayışı, anlamlı bir bütüne ulaşamayacak olmalarının verdiği umutsuzluk, seçilen nesnelerle dile getirilir. Örneğin Yurda on üç yaşından beri çalıştığı için atölyede düğmelerden başka bir şey bilmez. Bu sınırlı dünya, Madam Margarite için de geçerlidir. Ona göre kadın demek şapka demektir. Dolayısıyla bulut ve yaprak, sıradan geçen hayatların sınırlı imgeleridir.

Gerçeküstücü kullanımıyla bulut, **Cemal Süreya**'da bu kez ölümle birlikte anılır. *Bulut kestiler bulut üç parça/ Kanım yere aktı bulut üç parça/ İki gemiciyken Van Gogh'dan aşırılmış/ Bir kadının yüzü ha ha ha.* (Dalga)² Şair, bulutla özdeşleştirdiği şiirsel öznesini tasavvur ederken nesnelerin biçiminden yararlanır ki çoğu şiirinde tabiata ait un-

¹ İlhan Berk, *Toplu Şiirler*, YKY, İstanbul, 2003.

² Cemal Süreya, *Üvercinka*, Yeditepe Yay., İstanbul, 1958.

surların yalnızca biçimi var sanılabilir. Toplumcu damardan gelen “Kan” gibi şiirlerde biçimsellikten olabildiğince uzak dursa da bu şiirde şairin gerçeküstücülükten alabildiğine yararlandığı söylenebilir. Bulutla bedeni özdeşleştiren şiirsel özne, kırmızı rengi alan bulutta kendi kanını görür. Van Gogh’un tablosundakilere benzer bir kadın yüzü araya girerek içkiden dolayı dış dünyayı halüsinasyonlarla gören gemicilerin tuhaf bakışı ortaya çıkar.

Yalnızlığın dile geldiği şiirlerde şiirsel öznelerin bulutlarla ya da nesnelerle olan ilişkisinin boyutları, hep söylenegeldiği gibi tercihleriyle ilgilidir. Bulutun hemen yanında yıldızlar ve aynanın varlığı, bize içten, sıcak şiirlerin şairi **A. Kadir**’in aşağıdaki dizeleri kendini tanımlamaktan ne kadar uzaklaştığını anlatır. Paradoksal bir tutum gibi görünse de kendini tanımlayamadığını okuduğumuz bu dizelerde en azından ne olduğumuzu ya da ne olmadığımızı bilmek, şehri yukarıdan görmekle bir olsa gerek. Elbette ki bu da bulut ve yıldızlarla mümkündür. *Ne bulutlarla dostluğun var, / ne yıldızlarla konuşmuşluğun, / ne de girdiğin var aynalardan içeri. / Kendi kendini nasıl seyreder insan, unutmusun*, (Her Şeye Rağmen)³.

Bir ressamın, biçimlerle ve renklerle arası iyi olan bir şairin dış dünyada gördüğü her şeyde bir tablonun saklı olduğunu bilmesi şaşırtıcı değildir. Ancak tuvale ya da kâğıda gördüklerinden fazlasını aktarması onun nesnelere bakışındaki ayrıcalığını konu etmemize sebeptir. Bir ressam ama aynı zamanda lirik bir şair olarak tanındığımız **Bedri Rahmi Eyüboğlu**, “Kiraz Ayı Geliyor” şiirinde bu ayrıcalığı fazlasıyla hissettirir. *Karşımızda bir bulut uçuyor: Altın tozundan / Atlarımız yemyeşil bir söğüt dalından koşuyoruz* (Kiraz Ayı Geliyor)⁴. Çocukluğa

ait anı-imgelerden de yola çıkılarak elde edilen imgelem dünyasının tam ortasında bulut durur. Bulutların hızıhlığıyla yarışan çocuklar, söğüt dalından atlarıyla koşarken bulut, hızın, coşkunun, yaşama sevincinin göstergesine dönüşür.

Nesneler, Heidegger gibi düşünecek olursak, özden önce var oluşlarıyla girerler şiire. Ancak **Ece Ayhan**’ın bu dizesinde şeyler de yokluğuyla vardır. Öte yandan nesnenin varlığından çok yokluğuyla dile gelişi, yalnızca kötümserlik ya da karamsarlıkla açıklanamaz. *bir en çok ablasız bulutları geliyor aklıma hep* (Babil’den Bir Piçin Propagandası)⁵. Ece Ayhan’ın aile geçmişi göz önünde bulundurulduğunda karmaşık gibi görünen düşünceler, bazen yalnızca bulanıklıklarıyla değil niçin böyle ifade edildiğiyle çözüme kavuşturulabilir. İmge, bu sorunun açık cevaplarından biridir. Ece Ayhan da birkaç şiirinde geçen “abla”yı biyolojik bir yakınlığın ötesinde intihar fikriyle ya da esrikliğiyle anar. Kişileştirme, iç dünyanın seçimleriyle gündeme gelir bu yüzden.

Tabiatın dilini anlayan insanın ondan öğreneceği şey çoktur. Geleneğin içinde yoğrulan yahut masal, efsane ve hikâye dinleyerek, tabiata dost olan biri eleğimsağmanın da dilini pekâlâ çözebilir. **Sezai Karakoç**, bu derslerin farkında olan bir bilincin gözünden dış dünyaya bakar. Ancak bu iç dünya, içeride, iç dünyada tasavvur edilen bir yapılar bütünüdür aslında. Bir diğer deyişle dış dünyadaki yapılara, nesnelere benzeyen bir dünyanın duygu durumlarıyla içteki yansıması... Tasvirlerin ya

³ A. Kadir, *Mutlu Olmak Varken*, Can Yay., İstanbul, 2012.

⁴ Bedri Rahmi Eyüboğlu, *Bütün Eserleri 1- Dol Karabakır Dol*, Bilgi Yay., İstanbul, 1993.

⁵ Ece Ayhan, *Bütün Yört Sacur’lar*, YKY., İstanbul, 1994.

da nesnelerin bir şiirdeki varlığının anlamı başka ne olabilir ki? *Ne yapılar kurdum eleğim-sağma gibi/ İçimdeki buluttan yağıştan şimşekten ışıklardan/ Gizli bir yapı taşından ders okudum ben* (Şiir)⁶. Hayatta hemen her nesneden, olgudan bir şeyler öğrenme, farkındalıkla adlandırılır. Karakoç'un bu dizelerini kuran bilinç de birdenbire ortaya çıkan aydınlanmalar yaşayan birine aittir. Gece karanlığında ortaya çıkan şimşek nasıl ortalığı gündüz gibi aydınlatırsa kendini okuyan biri de karanlıkta, kaosta öyle kendi yolunu bulabilir. Bulut imgesiyle sevgiyi yan yana getiren Karakoç'un en güzel şiirlerinden "Köşe"de bulut, merhamet, bereket ve nihayet birliktelikten doğan umudun canlanışının ilk kaynağıdır. *Sen geldin benim deli köşemde durdun/ Bulutlar geldi üstünde durdu/ Merhametin ta kendisiydi gözlerin/ Merhamet saçlarını islatan sessiz bir yağmurdur/ Bulutlar geldi altında durduk* (Köşe). "Leyla diyorsam şu bizim gerçek Leyla" dizesiyle bir yandan sembolik içeriğiyle mistik bir anlam dünyasına uç veren bulut, bu dizelerde iyiliğin, hakikatin, inancın sembolik tacını temsil eder.

Genel izlenimlerden kaçınarak ayrıntılara yoğunlaşan her bilinç, tercihlerinde nereye yöneldiğinin, neleri öne çektiğinin farkındadır. Bulutların, çoğu zaman içimizde olanı resmettiğini düşünmek istemesek bile hayal gücümüz buna izin vermez ve yolumuzu buna göre şekillendiririz. **Gülten Akın**'ın "Gece Yarısından Sonra" adlı şiiri de şairin isteklerinin yönünü belirler. Çünkü imge, bir şiirde yalnızca var olanı değil olması gerekenleri de barındırır. *Gökyüzünde bir top bulut aware/ Bulutlar içinde yüzün mahzun/ Günlerce sebepsiz içlenir, sonra/ Ne sevdiğin akşamüstleri ne yağmur/ Unutursun* (Gece Yarısından Sonra)⁷. Gülten Akın'ın şiirsel öznesi, ayna metaforunda olduğu

gibi özgürce dolaşan bir bulut kümesinde kendi yüzünü bulur. Mahzun ve kederli bir yüzdür bu. Dolayısıyla şair, ayrıntıcı kişiliğini bir nesnede görmek isterken bir yandan da kederi, mahzunluğu öne çıkarmakla kendine özgü bir anlatım yolu seçer.

Rüzgârla eşitlenen bir ruhun kendini bulutlara yakın görmesi, şaşırtıcı değildir. **Ebubekir Eroğlu**, "Yol Elçisi" şiirinde nereye ait olduğunu bilen biriyle "yuvasız" biri arasındaki farkı sorgular. İki aşamalı bu simetrik dizelerde rüzgâr ve bulut, ilkin yuvasız birini sonra da nereye ait olduğunu bilen bir ruhu tanımlar. Rüzgâr ve bulut ikilisi, etken ve edilgenlik kavramlarını akla getirir. Dağılmanın, çözülmenin eyleyen ve eylene olan bu ikili, tabiat kadar insan ruhunu da belirler. En azından rüzgârın zamanla olan ilişkisini düşünürsek... *En az tanıdığım kendi ruhumdur/ rüzgar gibi/ bulut gibi yuvasızlık hissi veren/ her yıldızın bağlanıp kaldığı gün/ geldiği yeri bilen/ gittiği bir yer olan/ rüzgar gibi/ bulut gibi/ en az tanıdığım kendi ruhumdur* (Yol Elçisi)⁸. Öyleyse şairdeki bu tereddüt niçindir? Bu sorunun cevabını elbette ki şiirin bütününden kavrarız. Zaman, hem derleyip toparlayan hem de dağıtandır. Kişinin dış dünyaya bakışı, temkin ya da boşvermişliği, insanlarla olan ilişkisi, dağılmanın da bir yere ait olduğunun farkına varmasının da sebebidir. Eroğlu'nun bu tereddüdü dış dünya karşısında derin bir sorgudur ve insan doğaldır ki zaman zaman bir boşluğa düşebilir.

Bulut imgesi, mitolojik anlatılarda olduğu gibi ardında bir cennet imgesini barındırır. Bulutların arasında dolaşmaksa arzuların, özgür olma isteğinin bir baş-

⁶ Sezai Karakoç, *Taha'nın Kitabı Gül Mustusu*, Diliş Yay., İstanbul, 2007.

⁷ Gülten Akın, *Seyran -Toplu Şiirler-*, Adam Yay., İstanbul, 1992.

⁸ Ebubekir Eroğlu, *Berzah*, YKY., İstanbul, 2011.

ka görünümüdür. Bulutlar aralandığında güneşin ortaya çıkmasına benzer bir aydınlanma ya da genişlik fikri, **Adem Turan**'ın da şiirinde kendine bir yer bulur. *Bulutlardaymış meğerse hayat; ah, kuşlar nasıl da haklıymış!/ Küçücükmüş sahiden dünya, her şey aslı gibi tertemizmiş...* (Kalbimdeki Karınca)⁹. Bu dizelerde dikkati çeken unsur, şiirsel öznenin bu cennete doğru uçan bir kuşla kendini özdeşleştirmesidir. Yükselirken yalnızca fiziksel olarak küçülen bir dünyayı değil ayrıntılarla didişen toplumların neleri kaybettiğine dair izlenimleri de okuruz. Bu yönüyle bulutu evvelden beri gelen bir şeyleri saklama, örtme anlamıyla kullanması, şairin sembolik imgelem dünyasına yakın durduğunu gösterir. *Ve hevesle çıktığı bulutlardan/ Göğsündeki kartal öpe öpe/ İnemiş güller kurutarak yazgısına* (Borges'in Merdiveni)¹⁰.

Nurettin Durman'da bulut, birçok şiirinde de görüleceği üzere siyahtır. *Kara kara üstümüze bulutlar/ Gün geçti günler geçti/ Değişmedi halimiz.* (Ölü Denizlere Dalga)¹¹. Şiirde yapaylığın karşısında olan Durman'ın içten ve yalın söyleyişinde karamsarlığın bulutlarla ilişkilendirilmesi, şaşırtıcı değildir. Olguların ya da durumların seçiciliğine bağlı olarak tabiattan ya da çevremizde olup bitenlerden ruh hâlimize bir ayna ararız. Bulut da bunlardan biridir.

Tabiatta güzelliğin öne çıktığı her görüntü, insana ayrı bir zevk verir. Ama en çok çocuksu bir oyunla bulutlardaki benzeşim ve anırtımlara takılıp kalırız. **Özcan Ünlü**, "İki Işık Arası" şiirinde böylesi bir oyunda bulutu gri bir mürekkebe benzetir. *Bulut işte telaşsız gündönümlerinde/ Başımızın üzerinde bir ton mürekkep/ Hokka ve kamyaj ve sonsuz lotus* (İki Işık Arası)¹². Şiirin geneline damgasını vuran keder, lotus çiçeğine benzetilen bulutla dışa vur-

rulur. Lotus çiçeği olgunlaşmanın ama aynı zamanda yeni bir evrede farkındalığın temsilidir. Şairin de şiirin bütününe yayılan kederi ifade aracı buluttur. Çünkü bu masalımsı dizelerin öncesinde ve sonrasında dışarıdaki dünyanın ne kadar kaotik ve anlamsız olduğu vurgulanır. Bir anlamda bu dizeler, gürültülerin, kargaşanın ortasındaki sessizlik vahası gibidir. Tıpkı buluta baktığımızda benzettiğimiz şeyin giderek belirginleşmesi ya da kendiliğimizin farkına varmamız gibi.

Şiirin amacı, dış dünyaya ait şeylerin bir tasnifini yapmak ya da görüntüleri ardı ardına sıralamak değildir. O hâlde diğer bazı imgeler gibi bulut, nasıl oluyor da insanın iç dünyasını gösteren bir aynaya dönüşüyor? Bu sorunun cevabı hiç kuşkusuz, şairin bakışında gizlidir. İnceden inceye düşünülmüş bir bakış da değildir bu. Aksine şairin birikimi, duygu durumları, olaylara müdahalelerindeki tutumu, kısacası dış dünyayla olan ilişki süreci ve o imgeyle olan bağı önem taşır. Burada bilincin herhangi bir tercihi ya da o tercihteki bakış açısı, kimi zaman üslubu belirleyen şartlar da göz önünde bulundurulduğunda imgenin şiirdeki yerini almasına yol açar. Bulut, diğer imgelere nazaran özel bir önem taşır. Güneşin aldığı konuma göre renk değiştirmesi, fırtınalı günlerde hızlı hareket etmesi, şekil değiştirerek insanın gerçeklik algılarına hitap eden şekillere bürünmesi vb. birer duygu durumunun da ifadesidir. Mitik dönemlerden farklı olarak daha bireysel bir algı düzeyinde şiirdeki yerini alan bulut, pastoral bir tablo olarak da romantizmin nesnesine dönüşür.

⁹ Adem Turan, *Ateşte Yıkılmış Atlas*, İz Yay., İstanbul, 2017.

¹⁰ Adem Turan, *Borges Borges*, İz Yay., İstanbul, 2016.

¹¹ Nurettin Durman, *Sacralan*, Çıra Yay., İstanbul, 2020.

¹² Özcan Ünlü, *Hüzün Boşluğu*, Çıra Yay., İstanbul, 2019.

Bir Ruh Mimarı: Nurettin Topçu

Nurettin Topçu büyük bir düşünür, idealist bir yazar, güçlü bir ahlakçı, bilge ve filozof bir insandır. 1909'da İstanbul'da doğan Nurettin Topçu, 1975'te de İstanbul'da vefat eder. *Bezmialem Valide Sultan Mektebi*, *Büyük Reşit Paşa Numune Mektebi*, *Vefa İdadisi* ve *İstanbul Lisesi*'ndeki eğitimlerini tamamladıktan sonra girdiği Avrupa imtihanlarında başarılı olunca Fransa'ya gönderilir. Önce *Aix Lisesi*'ne kaydedilir. İlk yazı denemelerini burada kaleme alır. *Aix Lisesi* döneminde Maurice Blondel'i tanır. Bir süre *Aix Fakültesi*'ne devam eden Topçu, iki sene sonra Strasbourg'a geçerek ahlak kurlarını tamamlamak suretiyle sanat tarihi lisansı yapar. Avrupa'daki hayatı okul, ev ve kütüphane arasında geçen Topçu; 1930 ila 1933 yılları arasında Fransa'da; "*Ruhîyat ve Bedîiyat*", "*Umumi Felsefe ve Mantık*", "*Muasıf Sanat Tarihi*", "*İçtimaiyat ve Ahlak*", "*İlk Zaman Sanat ve Arkeolojisi*" alanlarında sertifika alır. Nurettin Topçu, 2 Temmuz 1934 yılında Paris Sorbon Üniversitesinde doktora tezini bitirir. O, *Sorbon Üniversitesi*'nde felsefe doktorası veren ilk Türk öğrencisi olup aynı zamanda Avrupa'ya giden öğrenciler arasında ahlak felsefesi çalışan ilk kişidir. 1934 yazında Türkiye'ye dönen Nurettin Topçu aynı yıl *Galatasaray Lisesi*'nde felsefe öğretmenini olarak göreve başlar. 1935 yılında *İzmir Atatürk Lisesi*'ne tayini çıkar. Topçu, 1939 yılının şubat ayında İzmir'de "*Hareket Dergisi*"ni çıkarmaya başlar. *İstanbul Vefa Lisesi*, *Denizli İsmet İnönü Lisesi*, *Haydarpaşa*

Lisesi, *Vefa Lisesi* ve *İstanbul Erkek Lisesi*'nde toplamda kırk yıl öğretmenlik yapar. 1975 Nisanında hastalanan Nurettin Topçu, 10 Temmuz 1975'te tedavi gördüğü hastahane de vefat eder.

Nurettin Topçu, insana, varlıklara ve tabiata çok özel bir bakışla yaklaşır. Bu bağlamda onun tarihi her camiyi, her çeşmeyi, her mezarı, her anıtı/eseri ziyaret ettiğinde engin bir huşu, haşyet ve istiğrak içinde olduğuna birçok kişi şahit olmuştur. Değerlerinden ve fikrî duruşundan taviz vermeyen Topçu, sessiz, sade, gösterişsiz, mahcup, muzdarip, mütevazı ve derin bir kişiliğe sahiptir. O, özgür bir düşünür olmasının yanında yazdığı eserlerle aynı zamanda inançlı ve cesur bir eylem adamıdır. Topçu'nun yazılarında derin bir hissiyat ve hassas bir fikrî tahlilin izleri bariz bir şekilde görülür. Bu noktada yazılarına yansıyan iç dünyası; ahlaklı, ilkeli, çileli, vakur bir kalbi açığa çıkarır. Onun düşünceleri, hayattan nefes alıp verir. Bu düşünceler toplumun ve yaşamın dışında olmadığı gibi aynı zamanda onlara yabancılaşmaz. Buradan hareketle Nurettin Topçu'nun yaşamını düşüncelerine, düşüncelerini de yaşamına taşıdığı söylenebilir. Nurettin Topçu, vatanına aşkla bağlıdır. Vatan topraklarının ebedî fetih ruhuyla elde edildiğine inanır. Ona göre ülkelerin fethi, ebedî fethin yapılması için sadece bir araçtır. Malazgirt'te başlayan, İstanbul'un alınmasıyla tekrarlanan fethin gayesi mil-

letimizi, ruhları sonsuzluğa kavuşturucu bir kültüre sahip kılmaktır. Bu bağlamda aşkın kendi kuvvetiyle yaptığı fetihlerin Allah’a yükselmek için vasıtaya muhtaç olmayan kalbin mistik fetihleri olduğunu vurgular. Ona göre bu fetihleri ancak insanlığın sırrına ermiş olan; Mevlanalar, Yunuslar, Âkifler, Hüseyin Avniler yapar.

Topçu, fertten topluma, devletten millete ve tarihe, ekonomik nizamdan sanata ve dine, hepsinin üstünde ahlaka dayanan bir fikir ve felsefe dünyasına sahiptir. Bu bağlamda onun; din, ahlak, sanat, kültür, eğitim, metafizik gibi insan, âlem ve varoluşa alakalı olan her konuda kendine has bir üslupla yazılar kaleme aldığı söylenebilir. İlk yazılarından itibaren bütünlüğü olan bir düşünce ve hareket geliştirmeyi amaçlayan Topçu, çok yönlü bir fikir mücadelesi yürütür. Duygu, akıl, sezgi, ızdırap ve aşk kavramlarını yeniden yorumlayarak bir bilgi anlayışı ve ahlak ağırlıklı bir felsefe kurmaya yönelir. Metafiziği dışlayan felsefi temayüllere karşı çıkar.

Nurettin Topçu’yu özgün bir düşünür hâline getiren temel özelliği onun hem kendi kültür dünyasının problemlerine hâkim olması hem de hafıza kaybına uğramadan Batı’yı özümsemesidir. Bu orijinallik eserlerinde kendini açıkça gösterir. O, Batı’ya bir düşünce ve bir tefekkür olarak filozofça bakabilen nadir değerlerimizden birisidir. Topçu’nun Batı felsefesini çok iyi tanıması, Doğu anlayışını teorik ve pratik anlamda sağlıklı bir yere oturtması sonucunu doğurur. O, alenen ele aldığı sorunlara özgün çözümler arar. Vardığı sonuçları ise açık yüreklilikle paylaşır. Nurettin Topçu’nun eserlerinde ve düşüncelerinde öne çıkan

ana kavramlar; hareket, isyan, metafizik, insan, irade, ahlak, eğitim, sanat, ızdırap, şahsiyet ve dindir. Bu kavramların onun fikir dünyasını inşa eden temel yapı taşları olduğunu söylemek mümkündür.

Hareket

Topçu âlemin; varlık, düşünce ve hareketin bütünü olduğuna inanır. Ona göre varlık, hareket noktası, düşünce kılavuz, iş ve hareket ise hayatın gayesidir. Bu bağlamda gerçek manada var olmak isteyen kişinin hareketleriyle düşüncesini sonsuzluğa istinat ettirmek suretiyle kendi varlığını sonsuzlukta araması gerekir. Topçu, hareketinin sınırlı ve sonlu olduğunu düşünen 20. asır insanına, kendi hareketindeki sonsuzluğu fark ettiren Hareket Felsefesinin kurucusu Maurice Blondel’le bizleri tanıştırır. Hareketin zengin dünyasında gezerken hareketin bizi taşıdığı âlemi temaşa etmemizin imkânını bizlere gösterir. Böylelikle yaşadığımız dünyanın kuru, determinist-mekanist-pozitivist toplumcu âleminin dışında başka bir âlemi keşfederiz. Topçu’ya göre bu elem dolu hayatı yaşanmış olmaya değerli kılan şey bu fani yolculuğun her adımı yeni bir neşveye ulaşabilme gayretinde olmaktır. Buradan hareketle Topçu, âlemin bize şevk kaynağı olması gerektiğini vurgular.

İsyan

İslam kültür ve geleneğinde genel olarak “itaat” kavramı öne çıkarılıp işlenirken, Topçu dinî-mistik karakterde yapılan bir ahlak felsefesinin adına ve mihverine “isyan” kavramını koyar. Topçu’ya göre kendi dünyasına isyan etmeyen ruh Allah’a teslim olmamış demektir.

Bu bağlamda insan içinde bulunan tüm kötülöklere karşı isyan etmeli, daha iyi bir insan olmak için mevcut kötölöklere savaş açmak suretiyle onları ruhundan, benliğinden uzaklaştırmalıdır. Ferdî olarak yaşamasını bilen insanın isyana âşik olduğunu ve hakkın çiğnendiğı yerde haykırmak istediğini belirten Topçu, haksızlığa karşı isyan eden kişinin bu eylemiyle Allah'a yaklaştığı hissine sahip olacağını öne sürer. Görüldüğü üzere Topçu'nun isyan ahlakı, iradeyi içten ve dıştan çevreleyen tutsak eden unsurlara bir başkaldırı niteliğindedir.

Metafizik

Metafizik kavramı Nurettin Topçu düşüncesinin temel referanslarından biridir. O, metafiziğı aklın kâinata açılması, onu bütün hâlinde kavrayış cehdi, insan ruhunun kâinata açılışı ve zaferler peşinde ona doğru ilerleyişi olarak görür. Topçu'ya göre hayatımızın gerçekten yenilenmesi, bütün fikirlerimizin büyük ve tatmin edici bir aydınlıkta buluşup birleşmesi ve ruhumuzun sonsuz bir aydınlığa kavuşması, duyularımıza bağı bütün vehimlerin eriyerek aklın hakikatlere ulaşması metafizik sayesinde mümkün olacaktır. Metafizik, kültürün mayasıdır. Bundan dolayı metafizik meydana getirmeyen milletler, taklitçi olurlar. Her yönüyle bir fikir veya hareket sistemini taklit ederler. Ancak, başkalarının ruhi eseri onları doyuramaz. Onların şahsiyetini teşkil edemez. Zira bir millet ancak kendi şahsiyetinden doğar. Bu noktada kendi metafiziğıyle birlikte şahsiyetini oluşturamayan milletler ve şahsiyetini kaybeden fertler, önce ruhunu ve Allah'ını, sonra mazisini ve tarihini en sonunda ise esas davalarıyla birlikte kendilerini

inkâr ederler. Üç asırdan beri yapılmak istenen ıslahat hareketlerinin bir türlü millî varlığını buhrandan kurtaramayışının kendimize has bir metafizik ortaya koyamayışımızdan kaynaklandığını iddia eden Topçu'ya göre bize şahsiyet ve hayat getirecek olan büyük aydınlık, bizi imansızlıktan kurtararak kendi ilmimize, kendi ahlak ve sanatımıza, tek kelime ile kendi şahsiyetimize kavuşturacak olan kuvvet ve irade, milletimizin yaratacağı metafizikten doğacaktır.

İnsan

Nurettin Topçu, insanın samimiyeti ve merhameti ölçüsünde gerçek manada var olabileceğine inanır. Ferdî şahsiyet olan insanın merhamete düşkün olduğunu vurgulayan Topçu, merhametin; bütün aşkımızın kaynağı, âlemşümül bir ruh hareketi ve sonsuz bir sevgi olduğunu belirtir. Ona göre var olmak, insanın samimi olarak sahip olduğu isteklerin bütününe içerisine alır. "İnsan bütün merhamettir. Merhametin olmadığı yerde insan yoktur." diyen Topçu, dostluğun ise dünyada pek az rastlanan yüksek ve müstesna bir ruh hâli olduğunu ve sadece samimi ruhlarda barınabileceğini öne sürer. Görüldüğü üzere samimiyet, merhamet ve dostluk onun için insanın özüdür.

Topçu, asrımızın ruhen zayıf ve hasta olduğunu bu yüzden de insanlığın müthiş bir sayıklama içinde yaşadığını, insanın giderek makineleştiğini iddia eder. Bu bağlamda insanın giderek eşyanın daha fazla esiri hâline geldiğini vurgular. Ona göre toplumda; yapmak, yaratmak, yaşatmak idealinin ne olduğundan habersiz sırf kazanmak, apartman, otomobil

sahibi olmak için yaşayan kişilerin sayısı git gide çoğalmaktadır. Ömrünü yalnızca şahsi kazanç sağlamak ihtirasıyla geçiren bu insanlar birer kazanç makinası hâline gelmek suretiyle içlerindeki insanlık sevgisini kaybetmektedir. Samimiyet, zamanla yerini hilekârlığa bırakmakta ve sonuçta bu süreç insanı benliğinden kopartarak bir otomat hâline getirmektedir. Kısacası insanlar samimiyet, merhamet ve dostluk duygularından uzaklaştıkları ölçüde özerlerini kaybetmektedir.

İrade

Topçu, iradenin insandaki en büyük ve en değerli kuvvet olduğunu iddia eder. Ona göre insan iradesi ile değer kazanır. Bu bağlamda insanı diğer varlıklardan ayıran özellik, irade sahibi olmasıdır. Topçu'ya göre zamanımızın meselesi irade meselesidir. Gayesine ulaşabilen gerçek ve tam irade, fertten başlayıp aile, toplum, millet ve insanlık basamaklarından geçmek suretiyle Allah'a götüren iradedir. Zira insanlığın yükselişi, ilâhî iradeye katılmaya götüren yolda ilerlemekle mümkün olabilecektir. O, gençliğimizin yüzünden silinip kaybolan şeyin sonsuzluğun iradesi olduğunu iddia eder. Sonsuzluğun iradesinden uzaklaşmak ise insanların yaşama direncini yaralamaktadır.

Ahlak

Nurettin Topçu ele aldığı meselelere esas itibariyle ahlak üzerinden yaklaşır. Onun eserleri ve görüşlerinde hem felsefi hem de ferdî ve ictimai yapı itibariyle ahlak merkezdedir. Bu bağlamda ahlakın onun düşüncesine kök rengini veren, çalışmalarını birleştiren bir tutkal vazifesi gördüğü söylenebilir. Nurettin Topçu'ya

göre, fertten millete ve devlete kadar her düzeyde ahlak temel belirleyicidir. Bizim ahlakımızın hürmet, hizmet ve merhamet prensiplerini birleştiren aşk ahlakı olduğunu belirten Topçu'da ahlak, İslam'ın özüdür. Ahlakın dinî olgunluk olduğunu belirten Topçu, bütün ahlaki davranışlarımızın hedefinin sonsuzluk olduğunu vurgular. O, insanlığın kurtuluşunu ahlaki değerlerin yükselişinde görür. Ahlakı insanın her ân yaşadığı bir gerçeklik olarak değerlendiren Topçu, ahlakın zaman ve mekân sınırlaması olmaksızın insanın bütün benliğine, hâl ve hareketlerine sinmesi gerektiğini vurgular.

Sanat

Nurettin Topçu'nun sanat ve sanat-kâra yönelik görüşleri de dikkat çekicidir. Ona göre medeniyet sarayının ışıkları ruhları aydınlatmaktan acizdir. Sanat ise bunca sefalet yangınlarını söndürmeye çalışan hıçkırıklarla ağılamaktadır. Topçu, sanatkârın hadiseler karşısında kendi iç dünyasına çevrilen bir metafizikçi olduğunu iddia eder. Sanatkâr, ruhunun dünya ile çarpışmasını dikkatle takip eder ve içindeki mistik ritmi, hislerin sembollerine bürüyerek bize anlatır. Kâinatın bütün hâlinde görünüşü demek olan metafizik olmaksızın sanat hayatında dâhiler beklemek boşunadır. Topçu'ya göre sanatkâr, tabiat ve kâinat varlıklarının evrensel ahengine ve derin sırrına ulaşmak isteyen, bu ahenk ve sırda kendi varlığının mutlak tasdikini, bir kelime ile kurtuluşunu arayan insandır. Kendi benliğini arayan sanatkâr, benliğin sırrına ancak başka insanlarda ulaşır. Bu bağlamda başka insanlarla derin ve gizli dostluk kuran sanatkâr, evrensel dostluğu dileyen iradenin sahibi olarak karşımıza çıkar.

Eğitim

Nurettin Topçu, kırk yıl boyunca öğretmenlik yapmış, ömrünü genç nesillere adanmış, içinde yaşadığı toplumun derdiyle dertlenmiş bir düşünürdür. Eğitimin toplum içinde idealler doğurucu bir özelliğe sahip olduğunu belirten Topçu, nesle idealleri ancak memleket maârifinin aşılatabileceğini vurgular. Nurettin Topçu, milletimizin üç asırdan beri geçirmekte olduğu buhranların sebep ve kaynağının kültür ve maârif sahasında aranması gerektiği görüşündedir. Ona göre Avrupa körü körüne taklid edilmiş, mektepler açılarak buralarda yeni ilimler okutulmuş ancak ilim sevgisi aşılanamamıştır. Topçu, talebenin hakikatler peşinde koşmayı meslek edinen ve gayesi manevi olgunlaşma olan bir mesleğin insanı olduğunu vurgular. Öğrenci mekteplerin diploma müşterisi ve istikbalin mevki dilencisi değildir. Muallim ise medeniyet kurucudur. Topçu muallimin nesilleri işleyerek ve ruhlarını şekillendirerek insanların hayatında kalıcı iz ve etkiler bıraktığını düşünür. Ona göre ideal bir muallim, hayatımızın sahibi olmaktan ziyade sanatkarı, seyircisi değil aktörüdür. Hepimizin her an muhtaç olduğu doktordur. Muallim iman ve anlayış vasıtaları ile bizi tedavi eder. Gececeği yol bütün engellerle örtülü olduğu hâlde, buna tahammül etmesini bilen bir idealisttir. Muallimlik, ruhu sevmeye işidir. Muallim sahip olduğu sorumlulukla içimizde en fazla hür olan insandır. Çünkü mesuliyetimiz, hürriyetimizin kaynağıdır. Topçu'ya göre muallim, milletin çocuklarına feda olmasını bilen kişidir. Kısaca muallim; sabrın üstadı, hakikat olduğu için ilmin hayranı, ruhlara haki-

kat tohumlarını ektikten sonra onlardan feyz almanın değil de, onlardan mesul olmanın âşığı, hizmet ehli ve sonsuzluğa imanın sahibi insandır. Muallim kesinlikle bir tüccar değildir. Maaş ve ücretinin azlığı, çokluğu davası içinde mesleğine değer veren insan bu mukaddes vazifeyi yapamaz. Çünkü bu para değil, ruh işidir. Topçu'nun *"Hayatım boyunca bir sınıfa bir mabede girer gibi girdim."* sözü hakiki muallimin tek cümlede özeti gibidir.

Nurettin Topçu'ya göre aşağıdaki özellikleri kendinde barındıran bir genç nesil aldığı milli eğitim ve birikimle vatanına en güzel şekilde hizmet edecektir: *"Yarınki Türkiye'nin kurucuları, yaşama zevkini bırakıp yaşatma aşkına gönül verecek, sabırlı ve azimli, lakin gösterişsiz ve nümayişsiz çalışan, ruh cephesinin maden işçileri olacaklardır. Bu ruh amelesinin ilk ve esaslı işi, insan yetiştirmektir. Hünerleri hep fedakârlık olan bu hizmet ehli gençler, hizmetlerinin mükâfatını da hizmet ettikleri insanlardan beklemeyecekler, sonsuzluğa sundukları eserin sesinin akislerini yine sonsuzluktan dinleyeceklerdir."* (Topçu, *Yarınki Türkiye*, s.14)

Kısacası bir ideal ve mefkûrenin insanı olarak hayatının her aşamasını geleceğin insanının yetişmesine vakfetmiş olan Topçu, günümüzde eli kalem tutan birçok insanın yetişmesini sağlamıştır.

Izdırap

Topçu'nun düşünce dünyasında ızdırap kavramı çok önemli bir yere sahiptir. Bu bağlamda Topçu için ızdırap müspet ve yüceltici bir şey olup aynı zamanda bir bilgi kaynağıdır. Onun hem hayatında hem de fikirlerinde ızdırabın izlerini yoğun şekilde görmek mümkün-

dür. Topçu'nun gerçek muhatabı yalnızca ızdırap çeken zihinlerdir. Topçu'yu anlamak için her şeyden önce onun bu ızdırabını çok iyi kavramak gerekir. Çünkü onu harekete geçiren de hareketini yönlendiren de bu ızdıraptır. Nurettin Topçu tükenmek bilmeyen bir ızdıraba sahiptir. Ona göre ızdırap, insanda kalbin varlığına ilk alâmettir ve onun dost gibi karşılanması kalbin şaheseridir. ızdırap insanın en derinlerinden çıkar. O, ruh yapısının en derin tabakalarını sarsacak kadar şiddetli darbelerin eseridir. ızdırap, harfsiz, sözsüz, sessiz konuşabilen kalbin dilidir. Topçu'ya göre ızdırap varlığımıza en yakından hitap eden dil ve bize en mahrem bir muallimdir. ızdırabın insanın asıl manası olduğunu vurgulayan düşünür, bu bağlamda ızdırabın insanı, yaratıkların son halkasında ilahi varlığın eşğine ulaştırarak belki bir gün bu kapıyı da açtıracak olan kutsal kuvvet olarak görür. O ızdırapsız ne hareketin ne de gerçek düşüncenin doğabileceği görüşündedir. Buradan hareketle insanlığın büyük hareketlerini yaratan unsurun ızdırap olduğu vurgusunu yapar.

Şahsiyet

Nurettin Topçu'ya göre şahsiyet, insanın kendi benliğinin farkında olması ve ona bağlı bütün hareketler üzerinde hürriyete sahip bulunmasıdır. Karakter yapmak, şahsiyet yaratmak bir fikir adamı ve bir muallim olarak onun esas gayesi ve çabalarının asıl konusudur. Nurettin Topçu ideal bir karaktere sahip olan genç nesillerin yetiştirilmesinin ne kadar zaruri bir ihtiyaç olduğunu farkındadır. Bu yüzden *"Hayır hayatın değil, hakikatin, aşkın adamını yetiştirmeliyiz. Hayatın hesapları aşkımızın düşmanlarıdır."* der. Bu bağlamda Topçu

gençlerin, ilimle, imanla, ahlaki ideallerin aşısıyla yetiştirildiğinde olgun şahsiyetlerin elde edilebileceğini vurgular. Ona göre yükseltlen ve daima değerlendirilen ruhi şahsiyet, mevki, makam ve para hırslarını eritir, küçümser; onların şer ve musibetlerinden kendini korur. Kendini bulan ferdi ruhun şahsiyet sahibi, yaratıcı ve isyan edici olduğunu belirten Topçu, bu ruha sahip olabilenlerin ahlak değerleriyle yaşayan, hakikatler peşinde idealist olan, merhametle aşkın kahramanı kişiler olduğunu öne sürer.

Topçu'ya göre sağlam bir karaktere sahip olan büyük adam, eseriyle hayatını birleştiren bütün ömründe aynı kanaatin, aynı imanın sahibi olan adamdır. Ona göre büyük adamlar münzevi olup kalabalığın içinde yalnız yaşayan iç hayatlarında yalnız olan kimselerdir. Topçu, büyük adamların devlet ve ikbal mevkilerinden uzak duran kişiler olduğunu, onların büyük ruhlarına yakışan yerin, büyüklük sandalyeleri değil, isyan ve mücadelenin safları olduğunu vurgular. Buradan hareketle düşünürümüz, insanoğlunun fert olarak sağlam karakterli, salim düşünceli, bilgili ve selim zevkli ve ahlaki olması sağlanmadıkça toplumun düzelmesine ve ilerlemesine imkân olmadığını iddia eder. Kişilik, karakter, şahsiyet, hakiki anlamda bir ben olma, var olmasının anlamını idrak etme gibi hususların pek dile getirilmediği ya da göz ardı edildiği, beton inşasına insan inşasından çok daha fazla önem verildiği bir çağda yaşayan insanların mutlaka Nurettin Topçu gibi bir ruh mimarının görüşlerine ve çözüm önerilerine kulak vermesi gerekir.

Din

Dinin hem zekâ hem duygu âleminin üstünde bir irade hadisesi olduğunu vurgu-

layan Topçu, dinin bir bilgi kaynağı değil, kuvvet kaynağı olduğunu iddia eder. Ona göre dindar adam, başkalarından daha çok şeyler bilen değil, daha çok kuvvetli olan kişidir. Din, müspet ilim de değildir. Dinin prensipleri vicdanın yapısına bağlı olup ilham ve inançlarla beslenir. Nurettin Topçu'ya göre iman bir inancın ruhumuzda sürekli bulunması ve hayatımıza hükmetmesidir. İnancı ruhi içtenlik olarak değerlendiren Topçu, inançlarımızın bizimle eş değerde olduğunu öne sürer. Ona göre iman yalnız şuurun değil, yalnız vücudun değil, yalnız kâinatın değil, bunların hep birlikte yaşanmış bütünüdür. Topçu, İslam'ın ruhunu ancak ruhtaki cihadın ne olduğunu bilen gerçek din adamlarının anlatacaklarını belirtir. Nurettin Topçu'ya göre ideal din adamı; her şeyi okumalı, her ilme aşına olmalı, herkesi okutup ilmi sevdirmeli, halka şefkat ve hizmet elini uzatarak sahipsiz ve yetim çocukları yetiştirmeli, kitaba, gazeteye, şiire, romana, sahneye ve her sanata nüfuz etmeli, herkese hürmet ederek Allah'ın hiçbir kuluna hakareti reva görmemeli, herkesten ziyade merhametli olmalı, hangi gaye uğrunda olursa olsun para ve menfaat endişelerinden uzak durmalıdır.

Sonuç olarak ifade etmek gerekirse Nurettin Topçu; karakteri, özgünlüğü, çok yönlülüğü, ızdırabı, bir ruh mimarı olması, din, ahlak ve eğitime yönelik kendine has görüşleri, idealizmi ve metafiziğiyle ideal bir entelektüel portresi çizmektedir. O, rahat ve konforun öne alındığı bir ortamda ızdırabın insan için vazgeçilmez olduğu vurgusunu yapmış, kendisini dik duruşlu, şahsiyet sahibi nesiller yetiştirmeye adanmış, yaşatmak için yaşamaktan vazgeçmiş bir ruh mimarıdır.

KAYNAKÇA

- Aydoğan, İ. (2021). *Bir Dava Adamı Nurettin Topçu*. Ankara: Hece Yay.
- Balım, Ali İhsan. (1992). *"İdealist İnsan Topçu"*. Nurettin Topçu'ya Armağan, İstanbul: Dergâh Yay. ss. 188- 189.
- Battal, E. (2006). "Bir Ütopya ve Tasarım Olarak Yarınki Türkiye", *Hece Aylık Edebiyat Dergisi Nurettin Topçu Özel Sayısı*, Sayı 109, Ankara, ss. 119-126.
- Birgül, M. F. (2006). "Mustarip Bir Filozof Hakkında", *Hece Aylık Edebiyat Dergisi Nurettin Topçu Özel Sayısı*, Sayı 109, Ankara, ss. 98-102.
- Civelek, M. (2017). *Kırk Yıl Sonra Din Gibi Nurettin Topçu*, İstanbul: Dergâh Yay.
- Çağan, K. (2006). Nurettin Topçu Düşüncesinde Sanatın Toplumsal ve Felsefi Temelleri, *Hece Aylık Edebiyat Dergisi Nurettin Topçu Özel Sayısı*, Sayı 109, Ankara, ss. 341-348.
- Çetin, E. (2017). "İdeal Bir Düşünür Portresi: Nurettin Topçu", *III. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu Din Bilimleri Tam Metin Kitabı*, 26-27-28 Ekim 2017, Kahramanmaraş, ss. 37-50.
- Çetin, E. (2017). "Nurettin Topçu'nun Ahlakî Sorunlarımızı İlişkin Gözlemlerinin Günümüze Yansımaları", *Kahramanmaraş Sütcü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, ss. 453-464.
- Çetin, E. (2018). "Nurettin Topçu'da Model İnsanın Temel Özellikleri", *Uluslararası İslam ve Model İnsan Sempozyumu*, 26-27 Nisan 2018 Kahramanmaraş, ss. 308-314.
- Eker, E. (2017). Mustafa Kök ile Nurettin Topçu Üzerine Söyleşi, *İslami İlimler Dergisi, Türkiye'de Din Sosyolojisi Özel Sayısı*, Cilt: 12, Sayı:1, ss. 211-236.
- Gündoğan, A. O. (2006). Topçu ve Hareket Felsefesi, *Hece Aylık Edebiyat Dergisi Nurettin Topçu Özel Sayısı*, Sayı 109, Ankara, ss. 15-22.
- Kaplan, Y. (2006). Nurettin Topçu'nun Fikir Dünyamızdaki Yeri, *Hece Aylık Edebiyat Dergisi Nurettin Topçu Özel Sayısı*, Sayı 109, Ankara, ss. 60-67.
- Kara, İ. (2017). *Nurettin Topçu Hayatı ve Bibliyografyası*, İstanbul: Dergâh Yay.
- Kara, İ. (2018). *İşyan Ahlakı Peşinde Nurettin Topçu Albümü*, İstanbul: Dergâh Yay.
- Karaman, H. (2000). *Nurettin Topçu'da Ahlak Felsefesi*, İstanbul: Dergâh Yay.
- Kök, M. (1995). *Nurettin Topçu'da Din Felsefesi*, İstanbul: Dergâh Yay.
- Kök, M. (1992). "Nurettin Topçu ve Rönesansımız", Nurettin Topçu'ya Armağan, İstanbul: Dergâh Yay. ss.97-105.
- Kutlu, M. (2006). Suya Hasret, *Hece Aylık Edebiyat Dergisi Nurettin Topçu Özel Sayısı*, Sayı 109, Ankara, ss. 7-14.
- Müftüoğlu, A. (2006). Sessiz ve Derin Bir Kişilik, *Hece Aylık Edebiyat Dergisi Nurettin Topçu Özel Sayısı*, Sayı 109, Ankara, ss. 367-368.
- Özkul, M. M. (2006). "Nurettin Topçu Düşüncesinde Hürriyet Kavramı", *Hece Aylık Edebiyat Dergisi Nurettin Topçu Özel Sayısı*, Sayı 109, Ankara, ss. 274-283.
- Öztürk, N. (2006). "Nurettin Topçu: Anadolu Yollarında", *Hece Aylık Edebiyat Dergisi Nurettin Topçu Özel Sayısı*, Sayı 109, Ankara, ss. 392-395.
- Poyraz, H. (2006). "Ahlâkî İşyanı, İşyanın Ahlakı", *Hece Aylık Edebiyat Dergisi Nurettin Topçu Özel Sayısı*, Sayı 109, Ankara, ss. 48-52.
- Sarıtaş, M. (2006). "Nurettin Topçu'nun Düşünce Dizgesinin Bazı Temel Çizgileri", *Hece Aylık Edebiyat Dergisi Nurettin Topçu Özel Sayısı*, Sayı 109, Ankara, ss. 81-83.
- Sılay, M. (2006). Nurettin Topçu'nun İdeali, *Hece Aylık Edebiyat Dergisi Nurettin Topçu Özel Sayısı*, Sayı 109, ss. 396-400.
- Temelli, M. (2006). Hareket, Misticizm ve Topçu, *Hece Aylık Edebiyat Dergisi Nurettin Topçu Özel Sayısı*, Sayı 109, ss. 175-177.
- Topçu, N. (1999). *Ahlâk Nizamı*, İstanbul: Dergâh Yay.
- Topçu, N. (2003). *Biyyük Fitih*, İstanbul: Dergâh Yay.
- Topçu, N. (1998). *İrâdenin Davası - Devlet ve Demokrasi*, İstanbul: Dergâh Yay.
- Topçu, N. (2003). *İslam ve İnsan / Mevlana ve Tasavvuf*, İstanbul: Dergâh Yay.
- Topçu, N. (2002). *İşyan Ahlakı*, İstanbul: Dergâh Yay.
- Topçu, N. (1998). *Mehmet Akif*, İstanbul: Dergâh Yay.
- Topçu, N. (2004). *Kültür ve Medeniyet*, İstanbul: Dergâh Yay.
- Topçu, N. (1998). *Türkiye'nin Maarif Davası*, İstanbul: Dergâh Yay.
- Topçu, N. (1999). *Var Olmak*, İstanbul: Dergâh Yay.
- Topçu, N. (1999). *Yarınki Türkiye*, İstanbul: Dergâh Yay.
- Tosun, N. (2006). Nurettin Topçu ve Sezaî Karakoç'ta Mevlana, Yunus Emre, Mehmet Akif Algısı ve Karşılaştırması, *Hece Aylık Edebiyat Dergisi Nurettin Topçu Özel Sayısı*, Sayı 109, Ankara, ss. 200-209.
- Tozlu, N. (2006). Nurettin Topçu'nun Fikir Dünyamızdaki Yeri, *Hece Aylık Edebiyat Dergisi Nurettin Topçu Özel Sayısı*, Sayı 109, Ankara, ss. 53-59.

| ARİF AY

Mehmet Akif İnan'ın Şiiri

Akif İnan'ın şiiri için “mahcup şiirler”, “kaçış şiirleri” dense de onun şiiri bütünüyle muhalif şiirlerdir. “İyi bir şiir yayımlandığında haftalarca, aylarca onun yankısının devam ettiği bir ortamdan ne yazık ki çok uzağız. Yakın zamana kadar ünlü adam denildiğinde şair, yazar gelirdi akla. Şimdiyse sporcu, şarkıcı, sinema oyuncusu geliyor.” diyen Mehmet Akif İnan'ın hayatını şu dönemlere ayırabiliriz:

1. Urfa günleri
2. Hilal Mecmuası günleri
3. Türk Ocağı günleri
4. Edebiyat dergisi günleri
5. Maveria dergisi günleri
6. Öğretmenlik ve sendika günleri

Mehmet Akif İnan, hayatını şiire göre düzenlemiş bir şairdir. O, şiiri büyük bir değer olarak görür ve şiire ilişkin şu görüşleri dile getirir:

“Olayların kuşatması altındaysanız, yoğun bir hüznün ağmaktaysa üstümüze, dualar yüreğimizin köşesine uğramadan çıkıyorsa ağzımızdan, öte dünyada hesaba çekilmek gerçeği fantezi hanenizde yer almışsa; şiir okumalısınız.

Şiir ilim mensuplarının arkadaşı olmuştur.

Şiir edebî öğretmendir.

Şiir hayatın çocuğudur.

Şiir hassasiyetin anasıdır.

Şiir kalbin sesidir.

Şiirle tanışmamış olanlar fukaralığın trajik tutsaklarıdır.

Şiir ikliminde yeşermeyen bilgidir de, siyasetten de ancak zarar gelir.

Yunus'la, Mevlânâ'yla, Şeyh Galip'le, Karacaoğlu'yla, aramızda bir akım yoksa, suretâ bir insanız demektir.”

Yüzyılın başlarından beri arada her iki tarafa yakın duran şairler olsa da Türk şiiri iki kol halinde akşını sürdürdü geldi bugünlere. Bu kollardan biri geleneğe eklendi, onu oluşturan, yaşatan kaynaklardan beslenen ve onun taşıdığı özü, yeni bir söylemle, yeni kalıplarla yeniden inşa eden şairlerin yer aldığı kol; öteki, gelenekten kopan, onu reddederek hatta onu yıkmaya çalışarak yola çıkan orijini Batı'da olan şiirler kopya eden şairlerin oluşturduğu kol.

Mehmet Akif İnan, birinci kola dahil olan, yerini bu kolla belirginleştiren bir şair. Edebiyat dergisinde yazmaya başladığı 1970'li yıllarda, derginin şiir vadisinde Akif İnan'la Ebubekir Sonumut, Osman Sarı, Erdem Beyazıt'la Alâeddin Özdenören, Cahit Zarifoğlu, insana ilişkin bakış, algılayış ve duyuş noktasında müştereklik içerisinde inşa ve söyleyiş açısından farklı şiirler yazıyor olsalar da, insanın evrensel konumu, dünü, bugünü, tarihimizin bize bıraktığı medeniyet miras, hepsinde temel ekseni oluşturuyordu. Bu eksende şunlar öne çıkıyordu:

- a) Yabancılaşma
- b) Teknolojinin insanı tek boyuta indirgeyen, onu köleleştiren hışmı
- c) Kentleşmeyle birlikte tabiattan kopuş
- ç) İnsanın yalnızlığı
- d) Emek sömürüsü
- e) Materyalist anlayışın insanın metafizik boyutunu köreltici baskısıyla ortaya çıkan inanç zafiyeti
- f) Zulme başkaldırı.

Bu başlıkları içeren temalar M. Akif İnan'ın şiirlerinde yer yer kavramsal boyutta, yer yer duy-

gusal düzlemde yerini alır. Çağın, insanın insanlıktan çıkartan gidişatına karşı bir zırha bürünür şair:

*“Acılar umudu buldurur bize
Bir zırha büründüm bu çağa karşı”*

Bu zırh, çağdan kopmak, onun olumsuzluklarına boyun eğmek anlamına asla gelmez. Aksine imanın koruyuculuğunda, devingenliğinde, çağa karşı savaşımı başlat kıldırır bir savunma aracıdır.

Alâeddin Özdenören, “Şiirin Geçitleri” adlı kitabında Akif İnan’ın çağa bakışına ilişkin şunları der: “Akif şiirlerinde çağın iyice anlamsızlaştırdığı, hırpaladığı insanı onarmak ister yeniden. Sürekli bir şimdiki zamanı yaşayan, geçmişle bütün bağlarını koparmış, geleceği korkular, vehimler ve hiçliklerle dolu insanın unutulmaz acısı, ona göre insanın özüne aykırı bir düzende yaşamak zorunda olmasından doğmaktadır. Öyleyse bu insanı özüne uygun bir ülkü alanına çağırarak gerekir. Onun kâbus bağlantılarından koparmak, içini ve dışını talan etmiş putları devirerek özgürlüğün ucu Tanrı’ya çıkacak olan yolunu açmak gerekir.” (Şiirin Geçitleri, s.15)

Şair bunu şöyle dile getirir:

*“Bir adım atarsak kafes kırılır
Belki birden erir zincirlerimiz”*

Ve özgürleşen insanı aşka ve tabiata çağırır:

*“Aşka ve tabiata ulaştır bizi
Gel kurtar bu şehrin giirültüsünden*

...
*Dönüştür ey kalbimi bahçeli eve
Anlamı ezen o makinaları*

...
*Sazdan bir yapıya dönüştü birden
Çürüyen bu kentin apartmanları”*

M. Akif İnan’ın şiirleri imbiikten süzölmüş, damıtılmış şiirlerdir. Sözcük işçiliği ve tasarrufu,

ilk bakışta lirizmi engelleyici bir izlenim verse de, sözcük seçimindeki titizliği ve ustalığı mısralarındaki duygu yoğunluğunu hiç eksiltmez. Özellikle aşk temasının ağırlıklı yer aldığı şiirlerde bu çok açık bir şekilde görünür:

*“Eşyası kaybolmuş bir çocuk gibi
Olur olmaz yerde ararım seni*

...
*Ürkek tayların su içişi gibi
Gezinir gözlerim çarşılarımda*

...
*O mercan adalar leylak türküler
Karınca treni kuşlar şöleni*

...
*Ey uyku ey anne ey beyaz elâ
Bir çalgınlık bulsam kurtulsam yahut”*

Feryadı munisleştirir bir söylemi var şairin. Ruh dünyasını malzemesini hiçbir yapmacıklığa ihtiyaç duymadan en tabi haliyle şiire taşır. Hiçbir dolambaçlı yola sapmaz. Onun şiirlerini okurken kendimizi dinlediğiniz, kendinizle baş başa kaldığımız bir tenhalık duygusuna kapılırsınız.

Mehmet Akif İnan, kendi şiirine ilişkin şunları der: “Şiirde de; 1970’lerden bu yana kimselere benzemem, yolunu seçtim. Ama bu yol bende başarılı örneklerine kavuşmamış olabilir. Bir bakıma teorisini ortaya koymaya çalıştığım şiirin iyi örneklerini vermemiş olabilirim. Kaldı ki, bu teorimin kâbil-i münakaşa tarafları da olabilir. Bunlar ayrı, fakat öyle zannediyorum ki; o noktada şiire bir karara varmış halim vardır. 1970’lere kadar ki şiir maceram her ne kadar daha sonraki şiirde bulmuş olduğum noktalara aykırı düşmeyen unsurlar taşıyor olsa da farklı bir anlatıma sahiptir.”

M. Akif İnan’ın şiirlerinin omurgasını benzetmeler oluşturur. Divan şiiri geleneğini çok iyi bilen bir şair olarak o, benzetmenin eski şiirin gücünü belirleyen bir söz sanatı olduğunu çok

iyi bilmektedir. O, benzetme yaparken mantık ölçüleri asla aşmaz. Bu yüzden de, şiirlerinin arkasında yumuşak bir musiki de hissederiz.

M. Akif İnan'ın şiiri kadim edebiyatımızdan beslenir. O, 1970'lerde aldığı bir kararla sahip olduğu dünya görüşünün şiirini yazar ve kimselere benzemem yolunu seçer:

*“Ve bir sofraya gibi sersem önüne
Yerli düşüncemin ürünleri”*

Onun şiiri Kur'an'dan, kıssalardan, siyerden beslenir.

*“Saçların en derin gökyüzüdür
Varamaz ellerin merdivenleri”*

Bu beyitte kadının mahremiyeti ve sakınma duygusu dile getirilirken

*“Bir kutsal gibi sır gibi
Ve bir ayıp gibi sakların seni”*

dizeleriyle bu mahremiyetin bütün boyutları ortaya konur.

*“Bütün vakitlerim sana ayarlı
İşte hesabı rüyalarımın”*

Bu beyit, Hz. Ömer döneminde yaşanan bir olayı çağırıştırır. Sahabeden biri rüyasında zina yaptığını söyleyerek Hz. Ömer'den kendisini cezalandırmasını ister. Hz. Ömer rüyada işlenen bir şeyin suç olmayacağını belirtir ama adam ikna olmaz. Hz. Ömer de adamı dışarı çıkarır, gölgesine yüz değnek vurdurur ve adamı gönderir. Şair, insanın rüyalarından da sorumlu oluşunu hem bu yaşanmışlıkla hem de bu beyitle dile getirmiş olur.

*“Gövdemi kurşunlar serse yere
Kırın bakışların değil sanırım”*

Bu beyit de tasavvufi bir anlayışı yansıtır. Kuş, avcı tarafından vurulmuşsa, balık oltaya

gelmişse, zikirden hâli oldukları içindir, ecel ondan gelmiştir. Dolayısıyla tasavvufi anlayışta ağaç, balık, kuş, lisan-ı hal ile hakkı tesbih eder. Bu tesbih edişteki gaflet ânı ecelin geldiği ân olabilir.

Mehmet Akif İnan kimi şiirlerinde modern çağı ve o çağın mimarisine de karşı durur:

*“Ey deprem gel yetiş bu şehirlerin
Doğayı çarpıtan konumlarına*

*Dönüştür ey kalbim bahçeli eve
Anlamı ezen o makinaları*

...
*Betonlar mezarıdır düşe sevince
Saksılar doğaya özlem eylemi”*

Akif İnan'ın şiirlerinde aşk, ülke, protesto, kabulleniş, umut, ölüm, zaman, dostluk ve tasavvuf gibi temalar iç içe yer almıştır. Bir temadan ötekine sıçranabilir, sonra geriye dönülebilir veya oradan da bir başka temaya geçilebilir:

*“Mescit-i Aksa'yı gördüm düşümde
Bir çocuk gibiydi ve ağlıyordu
Varıp eşliğine alnımı koydum
Sanki bir yer altı nehrı çağlıyordu*

...
*Eskimez bir sesle yöneldim sana
Düşlerimin göksel alanlarından*

...
*Çağı kurtarmanın bir eylemidir
Çağdışı görülen ilgisizliğimiz bizim”*

“Akif İnan'ın Mahcup Şiirleri” başlıklı yazısının bir yerinde şu önemli tespitleri yapar Rasim Özdenören: “Hicret ve Tenha Sözler adlı kitaplarda yer alan şiirlerin tümünde aşk, çevre, tasavvuf, çağrı (ideolojik yaklaşım), ölüm temalarının belli başlı odaklar olduğunu belirtmemiz mümkündür. Fakat aynı zamanda, bu şiirlerin hepsini birden, birkaç istisna dışında, birer aşk

şiiirdi olduğunu ileri sürmemiz, öyle okumamız da mümkün görünüyor. Doğrudan aşk şiiiri olarak kaleme alındığını düşünebileceğimiz şiiirleri de, aslında, başka okumalara açık duruyor.

Özellikle Tenha Sözler'deki şiiirlerin hemen tamamının bir sevgiliye hitap ettiğini düşünabiliyoruz. Ancak bu, 'sevgili'nin kimliğini belirlemeye sıra geldiğinde, orada aynı belirlememizin fazlaca işe yaramadığını da fark edebiliyoruz. Kitabın ilk şiiiri 'Yürek Gazeli'. Yürek Gazeli'nin ilk beyiti: 'Senin hatıranla beni her akşam/ dünyanın kirinden yüğar yüreğim.' Diğer beyitlerde de besbelli, bir muhatap bulunuyor. Ama bu muhatap kimdir? Dümdüz baktığımızda bunun bir 'sevgili' olduğunu söylememiz kolaydır. Ama bu sevgili pekâlâ dünyalık bir sevgili olabileceği gibi bu şiiirlerin temel ve ortak izleğini göz önünde bulundurarak konuşur ve şiiirlerin tasavvuf neşveli olduğunu da hesaba katarsak, onun bir yol gösterici (mürşit) olduğunu ileri sürmemiz de mümkün hale gelir." (Yedi İklim, Mart 2000, s. 7.)

Ali Haydar Haksal ise 'Kaçış Şiiiri' başlıklı yazısında Akif İnan'ın şiiir geleneğimize ilgisine vurgu yaparak şunları der: "Divan şiiiri geleneğinin iyi bildiğinden Divan şiiirine ait mazmunları modern bir ifadeyle bize sunuyor. Özellikle 'saç' imgesi bir başka biçimde karşımıza çıkıyor. Onu bireysel olmaktan çıkararak coğrafyanın doğasına yayıyor. *Hoyrat saçlarına seslerin rüzgâr, saçların çevremi kuşatmış gibi*" dizelerinde olduğu gibi, gelenekten besleniyor ve bugünün şiiirini yazıyor.

Şiiiri, yapı ve görünüm bakımından geleneksel şiiire yakın duruyorsa da bir ucu yeni şiiire açıktır. Bu, dönüşüm süreci yaşadığında, içinde bulunduğu modern şiiir ortamının etkisinden olsa gerektir. Tabii şiiirinin sesi beyitlerde özgün duruyor. Serbest düşündüğü şiiirlerde kendi sesinden biraz uzaklaşıyor. Zaten serbest şiiir çok denemiş bir şair değildir Akif İnan. Son zamanlarda yazdığı Tenha Sözler'de de bildiği şiiir tarzını

sürdürüyor. Ondan başkası beklenmemektedir." (Yedi İklim, Mart 2000, s. 10).

Alaeddin Özdenören de Rasim Özdenören ve Ali Haydar Haksal'ın tespitlerini bütünleyen şu yorumları yapar: "Akif İnan'ın şiiirinin en belirgin özelliği de duygu ve düşünce tasavvufudur. Kelimeleri öylesine seçer ki, dil, anlam ve duygu seçilen kelimelerin oluşturduğu ilişki içinde tam bir bütünlük teşkil eder. Çok az sözle kişiyi büyük bir duygu ve düşünce çağrışımı ve akıntısı içinde bırakır. Bu özellik çağdaş şairler içinde en çok İnan'a özgü bir özelliktir. Hemen belirtelim ki, toplumsal yanı ağır basan şiiirler değildir İnan'ın şiiirleri. Tam tersine bireyseldir. Korkusu, umudu, yalnızlığı, hüznü ile şiiirinin hareket noktası bizzat kendisidir.

Akif İnan, ülkü ile aşkı birbiri içinde eritmiştir. Aşk, onun şiiirlerinde divan şiiirinin geleneksel özelliklerini taşır. Ancak divan şiiirinden fazla olarak, aşkla birlikte günün sıkıntısını da vermek ister. Akif İnan'ın şiiirini bu biçim yönünden şiiirin doğuş psikolojisiyle açıklayabiliriz sanıyorum. Sanki şiiiri, ona zaman zaman vuku bulan doğuşlar halinde gelmiştir. Her beyit kendi içinde öylesine güçlüdür ki, biz de şiiirin bütünü değil de, tek tek beyitler kalır sonunda. Ne var ki bütün hicret şiiirleri okunup bitirildiğinde, içimize tek ve bütün sinmiştir. Çok sayıda akarsular kendi yataklarında derinleşe derinleşe bir noktaya akmaktadır." (Mehmet Akif İnan Kitabı, s.77)

Bir şair, bir yazar, bir tavır ve dava adamı olarak Mehmet Akif İnan, şiiiri davasına hizmet aracı olarak kullanmaktan kaçınmaz ve bunun böyle olması gerektiğini de yazılarında belirtir. Şiiire âdeta kutsal bir metinmiş gibi bakan, onu hiçbir şeyle ilişkilendirmeyen şairleri düşündüğümüzde Mehmet Akif İnan'ın şiiiri bir kırılmayı da ortaya koymuş oluyor. Dolayısıyla bir davaya hizmet için yazılan şiiirin de şiiir olabileceğini kanıtlıyor bize.

| ALİ ULVİ TEMEL

M. Akif İnan'ın Medeniyet Anlayışı

M. Akif İnan Türk edebiyatını tarihsel süreç içinde değerlendirdiği yazılarını önce *Edebiyat* dergisinde yayımlamıştır. Bu yazılar *Edebiyat* dergisinin Mart 1969 ve Eylül 1972 tarihleri arasındaki farklı sayılarında çıkmıştır. Bu yazılardan bazıları Mehmet Reha mahlası ile yayımlanmıştır. Yazıların yayımlandığı dergide, çerçeve içinde verilen açıklamalarda; yazıların bir bütünlük içinde birbirine ulanan değerlendirmeleri içerdiği ve süreciği bildirilmiştir. Buna göre Divan edebiyatı, Tanzimat, Servetifünun, Fecriati ve Milli Edebiyat Dönemlerinin ayrı ayrı değerlendirileceği, Yeni Türk Edebiyatı ile yazıların bütünlüşeceği izlenimi edinilmektedir. Ancak dergide yalnızca Yeni Türk Edebiyatı, Divan edebiyatı ve Tanzimat Dönemi edebiyatının değerlendirildiği, sözü edilen diğer dönemlere ilişkin yazıların yayımlanmadığı anlaşılmaktadır. Kuşkusuz değinilmeyen dönem edebiyat anlayışlarına ilişkin görüşlere yayımlanan yazılarda yer yer değinilmektedir. Ancak tasarlanan yazıların yayın aşamasına gelmediği ya da bir yerlerde bekletilmiş olduğu akillara gelmektedir.

Dergide yayımlanan bu yazılar Edebiyat Dergisi Yayınları'nın ikinci kitabı olarak Aralık 1972'de *Edebiyat ve Medeniyet Üzerine* adıyla yayımlanmıştır. Kitaptan yazarın dünya görüşüne, edebiyat anlayışına, medeniyet yaklaşımına ilişkin değerlendirmelerini okuyoruz.

Dergideki yazılar bu kitaba girerken kimi değişikliklere uğramıştır. Bu değişiklikler bazen "peşin fikir" yerine "ön yargı" kelimesinin yer alması şeklinde kelime değişikliği ile sınırlı kalırken, bazen bazı cümlelerin, bazı paragrafların bütünüyle çıkarılması bi-

çiminde olmuştur. Kitaba girerken yazılara bazı eklemeler yapıldığı da görülmektedir. En dikkat çekici olansa Mehmet Reha mahlası ile dergide "Sağın Hakkı" başlığı ile çıkan yazının neredeyse yarısının kitaba girmemesidir.

Yazının kitaba girmeyen bölümünde; yapılan yeniliklerin halk tarafından benimsenmediği, dolayısıyla bu anlayışta olanların da halktan ilgi görmediği, solun ihtilalci, Marksist kanadının bu yüzden ancak bir ihtilal ile yönetime gelmeyi düşündüğü, ancak solun başka bir kanadının, bir inkılabın başarısı için milletin inançlarına, değer hükümlerine, sanat ve folkloruna aykırı olmaması gerektiğine inanma noktasına geldiğini ancak sol düşünce adına düzene karşı çıkanların da Batıcıların bir uzantısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sağın memleketin Batılılaşmasına baştan beri karşı çıktığı, içinde yaşadığımız çağı göz önünde bulundurarak kendi medeniyetimize kaynak kabul ettiği millete ve milletin değerlerine dayandığı, Sağ'ın bu durumunun Büyük Doğu hareketi ile yeni bir veçhe almış bulunduğu, Sol'un da kendini bu duruma uyarlamaya çalıştığı belirtilmiştir.

Türkiye'de lise öğretmenleri kültür, görgü ve tavır taşıyıcısı olmuştur. M. Akif İnan'ın Edebiyat dergisinde yazarlardan farklı olarak sağ-sol bölümlenmesini temel bir kavram olarak kullanması, yazılarda "dava" kelimesini kullanması bir lisede öğretmen olmaktan, günlük siyasal kavgaların, ideolojik tartışmaların canlı olduğu ortamlarda bulunmasından kaynaklanıyor olabilir. Ayrıca M. Akif İnan, Edebiyat dergisi yazarları içinde Necip Fazıl Kısakürek'in yazı üslubunu, kavramlarını en çok tezahür ettiren kalemdir denebilir.

Batı, birkaç yüzyıl boyunca, Osmanlı'nın Balkanlar üzerinden Viyana'ya, Akdeniz üzerinden Venedik'e dayanmasını bir meydan okuma sayarak, durumu bir ölüm kalım sorunu görerek kendine göre önlem almaya girişmiştir. Karadan yeterince karşı duramayacağını görünce denizler üzerinden Osmanlı'yı çevrelemeye başlamıştır. Bir yandan da ateşli silahların geliştirilmesi ile kara direncini de arttırmıştır. Sanayi devrimi ile teknolojik buluşlar Batılı güçlerin yavaş yavaş üstünlüğü ele geçirmesine yol açmıştır. Artık Batılılar savunmadan saldırıya geçmeye başlamıştır. Osmanlı eski gücünü kaybetmiş, psikolojik üstünlüğü Batılı güçlere kaptırmıştır. Osmanlı Batı'nın teknolojik aletlerini alarak durumu kurtarmaya çalışmış ancak Tanzimat ve Islahat fermanları ile yönünü her bakımdan Batı'ya çevirmiştir. Gerçi Osmanlı'nın yüzü hep Batı'ya dönüktür ancak bu kez yolu, yönü, yöntemi zorunlu olarak Batı'ya dönmüştür. Bu dönüş yönetim katında kararlaştırılmış ve kurumlar, hukuksal düzenlemeler bu yöne dümen kırmıştır. Bununla kafa karışıklığı başlamış, toplumsal hayatta ikilik baş göstermiştir. Arkasından gelen savaşlar, Balkan Savaşları, Birinci Dünya Savaşı ve Cumhuriyet yönetimi ile süreç tamamlanmış, Osmanlı Anadolu'ya hapsolmuş, Batıcılık her anlamda yönetim katında egemen olmuştur.

Edebiyat dergisi 1969'ta yayımlanmaya başlayınca dergide yazarlar Batıcılığa karşı "yerli düşünce"yi öne çıkaran kuramsal yazılar yazmışlardır. M. Akif İnan da edebiyat ve medeniyet bağlamında tarihsel süreci anlatan, temel kavramları öne çıkaran, yerli düşünceyi dile getiren yazılar yazmıştır.

1960'ların sonu ve 1970'ler boyunca gündelik hayatta en çok duyduğumuz kelimelerden biri "anarşi"dir. Daha çok gençlik, öğrenci eylemleri ve kısmen işçi hareketleri ile ilişkilendirilerek kullanılan bir sözcüktür bu. Gölgesi düşünce hayatına da düşmüştür. Marksist düşünceden kökenlenen bu eylemler Türkiye gündeminde önemli bir yer kaplamıştır. O dönemde Sosyalist düşüncenin edebiyata

yansımaları "toplumsal gerçekçilik" kavramı ile dile getirilmiştir. Cumhuriyet Dönemi'ndeki devrimlerle Türkiye yönünü tamamen Batı'ya çevirmiş, Batıcılık başat düşünce hâline gelmiştir. Marksist/Sosyalist düşünce de sonuçta Batı kökenli bir düşüncedir. 1960'larda ve 1970'lerde Türkiye'deki düşünce hayatında Marksist/ Sosyalist "toplumsal gerçekçi" düşüncenin yanında Sabahattin Eyüboğlu, Azra Erhat ve Halikarnas Balıkcısı'nın öncülük ettiği Anadolu'nun geçmişindeki Sümer, Eti, Yunan bütün kültür ve uygarlıkları içselleştiren Mavi Anadolucu bir akım da vardır. Ayrıca *Varlık* dergisinde yazarların temsil ettiği, Batıcı, devrimleri savunan bir düşünce ve edebiyat öbeğinden de söz edilebilir.

Türkiye'de öncelikle Batıcı olmayan, yerli düşünceden kökenlenen düşünür ve edebiyatçıların öncülerinden Necip Fazıl Kısakürek ve Büyük Doğu düşüncesinden söz etmek gerekir. Necip Fazıl Kısakürek *Büyük Doğu* dergisindeki yazılarıyla hem yerli düşüncenin hayatın, düşüncenin her alanına ilişkin yaklaşımını dile getirmiş, hem de günlük siyaset üzerinden toplumsal bir taban, âdeta bir direniş hattı oluşturmuştur. Sezai Karakoç ve *Diriliş* dergisi günlük siyasetten uzak, düşünce ve edebiyat alanında yerli düşünceyi derinleştirmiştir. Nuri Pakdil ise yerli düşünceyi vurgulu biçimde gündeme getirmiş, Edebiyat dergisinin diğer yazarları da başta Mehmet Akif İnan ve Rasim Özdenören, hem kuramsal yazılar hem de örnekler ile yerli düşüncenin düşünce ve edebiyat ayağını genişletmişlerdir.

Nurettin Topçu yazıları, kitapları ve *Hareket* dergisi ile Batıcılığa köktenci, düşünsel bir karşı çıkışla yerli düşünceyi beslemiştir.

Başta Mehmet Kaplan ve Ahmet Kabaklı olmak üzere *Hisar* ve *Türk Edebiyatı* dergisindeki yazarlar ve düşünürler sağcı, gelenekçi damarı temsil ederek yerli kalmaya çalışmışlardır. Kendilerine özgü yaklaşımlarını saklı tutarak Peyami Safa'yı, Erol Güngör'ü, Tarık Buğra'yı, Cemil Meriç'i burada anabiliriz. Osmanlı ve tasavvuf vurgusu ile Samiha Ayverdi'yi de anmalıyız.

1969 yılında yayınlanmaya başlayan Edebiyat dergisinde “yerli düşünce” kavramı üzerinde durulduğu görülmektedir. Derginin özellikle ilk beş yılında Nuri Pakdil, M. Akif İnan ve Rasim Özdenören’in kuramsal yazılarına, denemelerine yer verilmiştir. Bu yazılarda “yerli düşünce”nin kökeni ve açılımına yönelik düşüncelere alan açıldığı anlaşılmaktadır.

Mehmet Akif İnan da bu türlü yazılarını topladığı Edebiyat ve Medeniyet Üzerine kitabında; tarihsel süreç içinde Türk Edebiyatı’na ve Türk İslam Medeniyeti’ne ilişkin düşüncelerini açıklamaktadır. Yazara göre; “fikir hayatımızı hep edebiyat adamları temsil etmiştir” (s.7).

Yazarın görüşlerini kendi kitabından alıntılarla sürdüreceğiz. “Türk toplumunun bütün bunalımlarının temelinde medeniyet davası yatar” (s.14). “Medeniyet, bir milletin kabiliyetinin, gücünün asırlarca seferber olarak ortaya koyduğu ‘nev-i şahsına münhasır’ bir maddi ve manevi değerler toplamıdır” (s.51). “Her milletin eşyaya bakışı, hayat yorumu, zevkleri, duygu yanı farklı bir gelişme göstermiştir” (s.11). “Biz Batı medeniyetinden değil Türk- İslam medeniyetindeniz” (s.14). “Bizim medeniyetimizin temeli ise İslamiyet olmuştur” (s.50). Öyleyse edebiyatımız da buraya yaslanan, buradan filizlenen bir edebiyat olacaktır. Ayrıca; “Tasavvuf, İslam toplumunu eğiten bir terbiye ocağı olmuştur” (s.76).

Bu bağlamda; “Divan edebiyatı, memleket ve halk gerçeğine aykırı bir sanat değil, bütünüyle bize ait bir medeniyetin sanatıdır. Türk edebiyatının kendini besleyen yerli kaynaklardan uzaklaşması, Tanzimat Hareketini takiben başlamıştır... Batı edebiyatının etkisinde gelişen bu edebiyatın, malzemesini kendi kaynaklarımızdan almadığı bellidir. Hepsı birbirine dayalı olan Fecriati, Servetifünun ve Tanzimat edebiyatları gerek konu ve gerekse biçim bakımından hep Batıyı örnek tutmuşlardır... Cumhuriyet sonrası edebiyat, Tanzimat’tan bu yana gelişen edebiyattan kısmen farklı, fakat daha aşırı bir uzantısıdır. Önceleri ilhamını inkılapların genel havasından devşiren bu edebiyat, gide gide bir sol aksiyonun alanı olmuştur.” (s.96-97)

Yerli olmayan düşünce ve edebiyatın kalıcı olması beklenemez. “Büyük, güçlü soylu bir medeniyet kurmuşuz. Bu medeniyet yaşamaktadır, tarihe karışmamıştır.” (s.15)

M. Akif İnan, *Edebiyat ve Medeniyet Üzerine* kitabı yayımlandıktan sonra medeniyete ilişkin görüşlerini yazmayı sürdürmüştür. Bu tür yazılarının bir araya getirildiği *Din ve Uygarlık* kitabında; medeniyetin hem Batı’daki serüvenini dile getiren görüşlere değinmiş hem de ülkemiz düşünür ve yazarlarından bazılarının uygarlık, çağdaşlık konularındaki görüşlerini eleştiren, kendi yaklaşımını dile getiren yazılara yer vermiştir.

Batı uygarlığı deyince akla gelen Batı teknolojinin gelişmişliği ve üstünlüğü Batıcı görüşten yana olanlarca hemen bir ilerilik göstergesi olarak öne sürülür, savunulur. Batı’nın teknolojik üstünlüğü göz önünde tutularak uygarlığını da tartışmasız kabul etmemiz beklenir. Oysa “Batı uygarlığının yapısında insani öz yoktur, sömürgecidir. Batının bunalımını onun uygarlığında, ortaya koyduğu hayat tarzında, dünyaya bakışında aramak gerek. Batının düştüğü en büyük açmaz uygarlığıyla hesaplaşmaya yönelmemesidir.” (*Din ve Uygarlık* s.124)

O, ülkemiz aydınlarının “Meşrutiyet ortamında, prensipte Batılılaşmayı şart gören aynı zamanda bazı özel muhafazakârlıkları olan telifçi bir anlayış içinde olduğunu söyler.” (*Din ve Uygarlık* s.193) Böylece ortaya batıcılıkla Milliyetçiliği, İslamcılığı harmanlayan aydın tiplerinin çıktığını, sentezciliğin, telifçiliğin gözde olduğunu dile getirir. Oysa temel kavramların kendi inanç değerlerimize, uygarlık anlayışımıza göre tanımlanması hâlinde sorunun ortadan kalkacağını dile getirir: “İslam müstakilen kavranmayınca, çağın öteki sistemlerinden onların değer yargılarından etkilenme tabiidir.” (*Din ve Uygarlık* s.197)

M. Akif İnan’ın edebiyat ve medeniyet, din ve uygarlık bağlamındaki soruları/sorunları gündeme getirmesi bile, düşüncelerinin isabetli olup olmaması bir yana, tek başına önemli ve değerli olmuştur.

İBRAHİM DEMİRCİ

Akif İnan'ın Medeniyet Algısı

“Medeniyet” çevresinde -hem kelime hem kavram olarak- bugüne kadar çeşitli tartışmalar yürütülmüştür. Bu tartışmalar sonunda belli bir anlayış ve görüş birliğine ulaşıldığını söylememiz mümkün değildir. Çünkü birbirinden çok farklı medeniyet algı ve tasavvurları söz konusudur.

Önce kelime olarak “medeniyet”e bakalım. Medeniyet, Arapçada “şehir” anlamına gelen “medine” kelimesinden türetilmiştir. “Medenî” şehirli anlamını taşıyan bir sıfattır, “medeniyet” de bu sıfatın gerektirdiği bütün maddi ve manevi olguları, vasıfları ve donanımları içeren bir

kavramın adıdır. Medine kelimesi, hicretten sonra İslam peygamberinin dinin ilkelerini toplum ve devlet düzeni olarak yürürlüğe koyduğu bir beldeye, cahiliye döneminde “Yesrib” denen beldeye “alem”, özel ad olmuştur ve bu çok anlamlı bir durumdur; o şehir artık “Medine-i Münevvere” (nurlanmış, ışıklı şehir) diye anılmıştır.

Merkezinde peygamber mescidinin yer aldığı Medine, fetihlerle kısa sürede yeni coğrafyalara yayılan Müslümanların yerleştikleri veya yeni kurdukları şehirlerin yapısına ve işleyişine de örneklik etmiş olmalıdır. Bununla birlikte, İslam dünya-

sında tarih boyunca oluşan ve gelişen hayat, yüzyıllarca “medeniyet” kelimesine ve kavramına ihtiyaç hissetmemiştir. Sonradan sosyoloji biliminin kurucuları arasında adı geçecek olan İbn Haldun toplumsal siyasal değişim ve dönüşümleri çözümlemeye çalışırken “medeniyet” kavramına büyük ölçüde denk düşen “umran” kelimesini dolaşıma sokmuştur. Yirminci yüzyıl Türk düşüncesinin büyük zekâlarından Cemil Meriç’in eserlerinden biri “*Umrandan Uygarlığa*” adını taşır. “Umran” ile “uygarlık” arasında “medeniyet” kelimesi de vardır ve bu kelime, Avrupa’daki düşünsel, ekonomik, toplumsal ve siyasal bir dizi gelişmenin sonucu olarak ortaya çıkmış bulunan “civilisation” kavramını ve kelimesini karşılamak üzere Osmanlı aydınları tarafından türetilmiş ve kullanılmıştır. Medeniyet ile birlikte “temdin” (medenileştirme) ve “temeddün” (medenileşme) kelimeleri de dilimizde yer bulmuştur. “Uygarlık” sözcüğü ise Cumhuriyet döneminde Türkçenin yabancı etkilerden arındırılması sürecinde ortaya çıkmış ve kullanılır olmuştur. Pek çok dilciye göre, “uygarlık” uydurma bir kelimedir ve yanlışır, “uygurluk” denmiş olsaydı, doğru sayılabilirdi.

Cemil Meriç’e sorarsanız, başka birçok kavram karşısında olduğu gibi bu kavram karşısında da durumumuz hiç de iç açıcı değildir: “Kaynaklarından kopan bir entelijansiyanın kaderi, bir mefhum hercümerci içinde boğulmak. Umrandan habersizdik, medeniyete de ısınmadık. İnsanlığın tekâmül vetiresini ifade için kendimize lâıyk bir kelime bulduk: uygarlık. Mâzısız, musikisiz bir hilkat garibesı.”¹

Bu arada şunu da hatırlatalım: Arap dünyasında “civilisation”u karşılamak üzere ne İbn Haldun’un “umran”ı kullanılıyor,

ne de Osmanlı’nın ürettiği “medeniyet”; Arapların tercih ettiği kelime “hadâra”. Ki bu kelimede de şehir hayatının getirdiği olgular ve değerler karşımıza çıkmaktadır: “hadarî/bedevî” ayrımı, “medenî/bedevî” ayrımıyla aşağı yukarı aynı özü taşımaktadır. Bu noktada şu hususu vurgulamalıyız: Önemli olan, kelimelerin işaret ettiği içeriktir, özdür, anlamdır. Hiç şüphesiz her kelimenin bir değeri, işlevi, sesi, tarihi, çağrışım alanı bulunmaktadır ve bütün bunların bir anlamı vardır. Bununla birlikte ve belki buna rağmen, göstereni değil gösterileni, lafzı değil manayı, biçimi değil özü öne çıkarmamız gerekiyor. Çünkü önemli olan, önde gelen, sözden ziyade özdür. Tek başına söz, sözcük, kelime, lafız, biçim... yeterli olsaydı, olabilseydi; yeryüzünde münafık ve riyakâr tipler ve bunların maruz kaldığı nifak, münafıklık, riya gibi hastalıklar ortaya çıkmazdı, çıkamazdı. Oysa nifakın ve münafıkların, ikiyüzlülüğün ve ikiyüzlülerin hem geçmişte hem günümüzde pek çok örneği görülmüştür, görülmektedir ve gelecekte de görülecektir.

Bu noktada şunu hatırlatmak yararlı olacaktır: Medeniyet algısını kavramaya çalışacağımız Akif İnan “medeniyet” kelimesi ile “uygarlık” sözcüğü arasındaki görünüş farkını pek de önemsememiş, ikisini de aynı anlama gelmek üzere kullanmıştır. Nitekim 1972’de yayımlanan ilk deneme kitabının adı “*Edebiyat ve Medeniyet Üzerine*” olduğu hâlde, 1985 yılında yayımlanan ikinci deneme kitabına “*Din ve Uygarlık*” adını vermekten çekinmemiştir.

Anlamında uzlaşma sağlanmadığını başta belirtmiş olduğumuz “medeniyet” kavramı çevresindeki sorunlardan biri şu-

¹ Cemil Meriç, *Umrandan Uygarlığa*, 3. Bs., s. 86, İletişim Y., İstanbul, 1998.

dur: Medeniyet kavramının Avrupa tarihinin belli bir döneminde -yaklaşık 250 yıl önce- “civilisation” şeklinde ortaya çıkmış olması ve bu kavramın Avrupa kapitalizminin ve sömürgeciliğinin yayılmasında ve meşrulaştırılmasında bir çeşit maymuncuk gibi kullanılması, medeniyete şüpheyle yaklaşılmasına yol açmıştır. Mehmed Âkif’in şiirinde medeniyetten “kahpe”, “yüzsüz”, “maskara mahlûk” ve nihayet İstiklâl Marşı’nda “tek dişi kalmış canavar” diye söz edilmesi, bu gerçekliğin bir yansımasıdır. Aynı gerçeklik, “mimsiz medeniyet” -yani “deniyet” (alçaklık)- ve “medenî vahşet” gibi ifadelerin doğmasına da yol açmıştır. Halk dilinde ortaya çıkan ve “kravat”ı tanımlamak üzere kullanılan “medeniyet yuları” sözünde de aynı hoşnutsuzluk ve tepki psikolojisiyle karşılaşmaktayız.

Öte yandan medeniyeti din, milliyet, tarih, coğrafya gibi etkenlerin âdeta dışında ve üstünde gören ve bütün insanlığın ortak malı sayan bir yaklaşım vardır ve bu yaklaşım hayli yaygındır. Ziya Gökalp’ın “Türk milletindenim, İslam ümmetindenim, Garp medeniyetindenim.” formülünde de karşımıza çıkan bu anlayışı benimseyenler, çoğu zaman “garp” yani “batı” vurgusunu unutmak, unutturmak, hiç değilse geri plana itmek üzere “muasır medeniyet” veya “çağdaş uygarlık” deyişini öne çıkarmayı tercih etmektedirler. Nitekim yine Ziya Gökalp ülkemiz ve toplumumuz için ülkü inşa etme çabasını yansıttığı eserlerinden birine “Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak” adımı vermiştir. Asrileşme, çağdaşlaşma, medenileşme denen ve varlığımızı sürdürebilmek için kaçınılmaz görülen bu yol, Türk aydınlarının ve özellikle cumhuriyet dönemi yöneticilerinin gözünde “tek yol” sayılmıştır. “Medeniyet öyle kuvvetli bir ateştir ki kendisine bigâne kalanları yakar, mahveder.” cümlesi, bu yolda yürümeyi bir

çeşit mecburiyet olarak görmenin ve göstermenin eseri olarak okunabilir. “Muasır medeniyet seviyesi”ne veya aynı anlama gelmek üzere “çağdaş uygarlık düzeyi”ne çıkmak / ermek / ulaşmak ve hatta onu “aşmak” biricik ve değişmez hedef olarak çok sayıda siyasetçi ve bilim adamı, aydın tarafından ve defalarca toplumumuzun önüne konmuştur.

Tanzimat ve ıslahat fermanları da, meşrutiyet girişimleri de, cumhuriyet devrimleri de bu uygarlık arayışının basamakları sayılabilir. Özellikle cumhuriyet dönemi uygulamaları, tanzimi, ıslahı, şartlı kabulü aşan ve bazılarının “Batıya rağmen batılılaşma” dedikleri bir mahiyet taşımış ve “halka rağmen halk için” formülüyle ifade edilen zorlu, zorlayıcı, hatta acımasız yöntemlerle yürütülmüştür. Bu uygulamaların çoğu toplumsal dayanaktan yoksundur ve toplumdan olumlu bir karşılık görmemiştir. Çok ilginç bir örnek olmak üzere Türkçe ezan zorlamasını veya Arapça ezan yasağını hatırlayalım. 1932’den 1950’ye kadar 18 yıl boyunca yürürlükte kalan bu uygulama Demokrat Parti’nin iktidara gelişiyle sona ermiştir ve bırakınız toplumdan herhangi bir tepki görmeyi, yıllardır o yasağı/yasağı uygulayan partinin temsilcileri bile Büyük Millet Meclisinde yasağın devamı yönünde değil kaldırılması yönünde oy vermişlerdir.

Cumhuriyet döneminde uygarlaşma/ çağdaşlaşma adına yapılanlar, büyük ölçüde geçmişin, Osmanlının, İslamın bir toplumsal düzen olarak “geri” ve “çağdışı” olduğu, buna karşılık Batı Avrupa uygarlığının “ileri” ve “çağdaş” olduğu varsayımına dayanmaktadır. Akif İnan, bu varsayımların tümüyle yanlış olduğu kanısındadır. Kaside şiirinde şöyle der: “Çağı kurtarmanın bir eylemidir / Çağ dışı görülen ilgimiz bizim”²

² Hicret, s. 24.

Akif İnan, *Edebiyat ve Medeniyet Üzerine* adlı eserinde topladığı yazılarda, İslam uygarlığının Osmanlı evresinden söz ederken Batı ile ilişkilerin bir değerlendirmesini yapmaya çalışır. Islahat ihtiyacını hisseden yöneticilerin yaptıklarını özetlerken Avrupa karşısında verilen her tavizin daha büyük kayıplara yol açtığını vurgular. Tanzimat fermanının önemli bir kırılma noktası oluşturduğuna dikkat çeker: “Tanzimat Fermanı devletimizin batmaması için batının elimizden tutmasını sağlamanın, batıyı çok üstün gördüğümüzün, bizi de artık kendilerinden saymalarını dilemenin, kendimizi kendimizin de beğenmediğimiz, bunun için de yalnız batıyı örnek almaya hazır olduğumuzun bir ilanıdır.”³

Akif İnan, *Din ve Uygarlık* adlı eserini üç bölüme ayırmıştır. Aynı adı taşıyan ilk bölümde daha çok tarihsel bilgiler ve değerlendirmeler yer almaktadır. Avrupa’da kilisenin gücü ve baskısı, Rönesans ve reform hareketleri, laikliğin doğuşu ve özellikleri, Makyavel ve Makyavelcilik, çeşitli ütopyacılar ve ütopyaları -Bunlar arasında Şeyh Bedreddin ve ütopyası da yer almaktadır- Batı laisizminin özellikleri ana çizgileriyle sergilenip değerlendirilir. Akif İnan’a göre Rönesans yaşanmasaydı ve kavga, kilise ile İslam arasında cereyan etseydi, Hristiyanların İslamı tanımaları ve ona yönelmeleri söz konusu olabilirdi: “Rönesans İslam düşmanlığını kilisenin elinden alarak; bunu yalnız bir din düşmanlığı değil, aynı zamanda bir uygarlık kavgası haline getirdi. Yani Rönesans İslamı yenebilmek için Hristiyanlığın kâfi gelmediğini görmenin ve bütün Batılı güçleri bu kavga için imdada çağırmanın adıdır.”⁴

Akif İnan, kitabın ikinci bölümünü oluşturan Teknik ve Uygarlık’ın ilk yazısında Batı uygarlığının özellikle bilim ve teknik cephesinde Endülüs üzerinden gerçekleşen

İslam etkisine dayanarak onu İslam uygarlığının uzantısı sayan düşünceyi eleştirir. Ona göre, “Batı uygarlığı ile İslam uygarlığı birbirinden farklı, hatta birbirine aykırı iki dünyayı belirler.” (s. 62) Batıda “eşya” ve “akıl” öne çıkmıştır; insanî ve ilâhî değerlerden uzak düşülmüştür. Batı uygarlığının kendisini tek ve çağdaş uygarlık gibi göstermesi bir aldatmacadan ibarettir.

İnan’a göre İslam uygarlığı, canlıdır; hayatietini sürdürmektedir ancak “devlet”ten yoksundur.

Batının teknolojisini benimsemenin İslami değerleri aşındırması ihtimaline dikkati çeken Akif İnan, kendimize özgü bir teknoloji üretme imkân ve ihtimaline inanmak ve güvenmek gerektiğini vurgular: “Aslında uygarlığımızın kavgasını veren teknokratlarımızın bu konuda düşünmeye ve çalışmaya yönelmesi gerekmektedir. Çünkü teknik aracılığıyla bize aykırı olan bir uygarlığa en azından reaksiyon duygumuz yok edilmektedir. Batı tekniğini benimseme, ona sempati duyma, tekniğin yalnız batıda olduğu zannı giderek onun uygarlığına da bağlanmamızı sağlıyor. / İslam uygarlığının teknik alanda daha değişik ve yeni keşifler yaptıracağına inanmalıyız.” (s. 80-81)

Akif İnan’a göre, Batı uygarlığı çöküş sürecine girmiştir: “Batı uygarlığının mistik ve insani özden yoksunluğu, maddi imkânlarının genişlemesiyle daha kesin, daha belirgin hale gelmiştir. Batının her gün biraz daha artan maddî gelişmesi, eşya saltanatı, bir yanıyla çöküşlerini hızlandıran baş unsurdur. Mistik kaygıları, düşünceleri, cevapları, yaşantıları olmayan insan çürür. İnsanların

³ *Edebiyat ve Medeniyet Üzerine*, s. 35.

⁴ *Din ve Uygarlık*, s. 49.

çürümesi, toplumların çöküşüdür. / Batı uygarlığı temelde ve bugünkü görüntüsü içinde bu insanî, mistik, yani ilahî özden mahrum olduğu için çöküyor. Bu tabiidir. “Ruh olmayan yerde makine ezer.” “Ruh olmazsa ceset nedir ki?” (s. 83)

İslam uygarlığına bağlılığın “muhafazakârlık” tarzında “eski olan her şeye sahip çıkma psikolojisine yenilerek” “kör bir tutuculuk” hâlini almasına karşı çıkan Akif İnan şöyle demektedir: “Devrimcilik her şeyi yıkıyor diye; eskinin her şeyine sahip çıkmak, bağlılık ilânı; savunmak, gündeme getirmek istediğimiz uygarlığı ebeden kaybetmemize ve hurdaperest olarak ömrümüzü geçirmemize sebep olur. Uygarlık savunuculuğu, bir uygarlığı yürürlüğe getirmenin eylemidir, o bir reaksiyon olamaz çünkü.” (s. 95)

Din ve Uygarlık’ın üçüncü bölümü Batıcılık ve Aydınlarımız başlığını taşımaktadır. Ona göre Tanzimat ile Meşrutiyet arasında Batıcılık “emekleme” dönemini yaşamıştır, sonra “egemenlik” dönemi başlamıştır. Tevfik Fikret’in Batıcılığına dikkat çeken yazarımız, Mehmed Âkif’in de bir bakıma “garp medeniyetinden” olduğunu belirtir. Ziya Gökalp’ın ve İbrahim Kafesoğlu’nun milliyet anlayışlarını eleştiren Akif İnan, Meşrutiyet ortamında oluşan Türkçü ve İslamcı hareketlerin, Batıya bütünüyle karşı çıkmamış olmalarını hatırlar. Adaşı Mehmed Âkif’in “Alınız ilmini garbın, alınız sanatını” sözünü nakleden Akif İnan, batının olumsuz yanlarını ayıklama önerisini “gümrükçülük” “te-lifçilik” diye nitelendirir ve bu görüşe de kesinlikle karşı çıkar. O “Senteze paydos!” demektedir. Ona göre Meşrutiyet dönemi İslamcılarını bir açmaza düşmüşlerdir: “Batı dünyasının dış cümbüşüne kapılarak duydukları heyecan; temel meselelerle

ayrıntılar ve bazı tezahürler arasındaki nispetleri birbirine karıştırmış; ne deve ne de kuş acayip sentezler vaz etmelerine yol açmıştır.” Bu sentezlerin bilime de realiteye de aykırı olduğunu belirttikten sonra şöyle der: “İslam bu sentezlerde adeta bir tali unsur gibi kaldı.” (s. 139)

İnsanlık tarihini hak batıl mücadelesinin tarihi olarak gören Akif İnan, İslam dininin vicdanlarda veya “iman-ibadet-ahlak” üçgeninde hapsedilmek yerine, ülkemizde, bölgemizde, giderek tüm yeryüzünde bütün boyutlarıyla işleyen bir uygarlık hâlinde yeniden canlanmasını istemiş ve bunun için mücadele etmiştir.

Sonuç olarak, aynı zamanda bir şair olan Akif İnan’ın din eksanlı bir medeniyet algısına sahip olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Bu durum onu evrensellikten uzaklaştırmaz. Nitekim bir konuşmasında şöyle demektedir: “Kimileri der ki, ulusal olana yönelince evrensel olma talihi tamamen suya düşer. Katıyyen öyle değil. Şimdi dikkat ediniz. Yunus Emre tamamen bizim inancımızın, dünyamızın, uygarlığımızın bir sanatkarıdır. Ama dikkat ediniz. Yunus Emre dünyanın da bir sanatçısıdır. Bir Batılı da, Uzakdoğulu da Yunus Emre’yi okuyunca kendisini bulabiliyor. Yine söylüyorum, ulusal olma evrensel olmaya asla engel değildir.”⁵

“Ben de bu denize girdim gireli / Her mahlukun sesi arkadaşımıdır”⁶ diyen bir şair evrensel olmaz mı?

⁵ Söyleşiler, s. 104.

⁶ Tenha Sözler, s. 38.

KAYNAKÇA

1. *Hicret*, 3. Bas. Eğitim Bir Sen Y., Ankara, 2012.
2. *Tenha Sözler*, 2. Bas. Eğitim Bir Sen Y., Ankara, 2012.
3. *Edebiyat ve Medeniyet Üzerine*, 3. Bas. Eğitim Bir Sen Y., Ankara, 2012.
4. *Din ve Uygarlık*, 3. Bas. Eğitim Bir Sen Y., Ankara, 2012.
5. *Söyleşiler*, 3. Bas. Eğitim Bir Sen Y., Ankara, 2012.

| RAMAZAN AVCI

Ben ve Öteki veya Ötegeçe'ye Memedali'nin Gözüyle Bakmak

1950 sonrası taşralı yazar ve şairlerin hayatlarında ortak bir kader vardır: Anadolu'nun yoksul hayat şartlarında ve aile ortamında doğup çocukluklarında biriktirdikleri yaşamışlıkları büyük şehre taşımaları ve bu anıların eserlerinde derin izler bırakması. Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesi bu kaderin coğrafyasıdır âdeta. Mükrimin Halil İnanç, Bahaettin Karakoç, Ali Akbaş, Murat Aykaç Erginöz bu kaderi yaşayanlardan bazılarıdır. Bu yazarlarımızdan biri de Tahsin Yücel'dir.

Tahsin Yücel; yazar, akademisyen, eleştirmen, romancı, öykücü, masalcı, derlemeci, denemeci, çevirmen kimlikleriyle çok yönlü, üretken, kendisini bilim ve edebiyata adanmış öncü düşünürlerden biridir. Henüz 12 yaşındayken Elbistan'dan İstanbul'a, Gazipaşa İlkokulundan Galatasaray Lisesine umutlarını, anılarını, gözlemlerini taşımış, liseyi bitirdikten sonra Elbistan'a bir daha dönmemiştir. Fakat hafızasında taşıdığı çocukluğuna ait anı ve gözlemlerini yıllar sonra hikâyeleştirerek memleketiyle farklı bir ilişki kurmak suretiyle oradan kopmadığını göstermiştir.

Tahsin Yücel, çocukluğunda yaşadığı olayları, karşılaştığı durumları, içinde yaşadığı mekânları hikâyenin yazıldığı zaman diliminde yeniden kurgulayarak *Ben ve Öteki*¹ adlı eserindeki hikâyelerinde anlamlandırmıştır. Yücel'in 1983 yılında yayınlanan ve "*Benim için gerçek yazarlık serüveninin bu kitapla başladığını düşünürüm.*" dediği ve 16 hikâyeden oluşan

Tahsin Yücel BEN VE ÖTEKİ

ÖYKÜLER

2. BASIM

Ben ve Öteki adlı eser; dili, anlatım tekniği ve kurgusu bakımından Türk edebiyatında özgün bir yere sahiptir.

Kurgu Dünyasının Gerçek Mekânı: Ötegeçe

Ben ve Öteki adlı eserdeki bütün hikâyelerin mekânı Elbistan ve çevresidir. Mekânın

¹ Tahsin Yücel, *Ben ve Öteki*, Can Yay., İstanbul, 1983.

merkezi ise Elbistan'ın içinden geçen Ceyhan Nehri'nin kenarında bulunan "Ötegeçe" adlı mahalledir. Burada yaşayan insanların hemen hepsinin birbiriyle sosyal ilişkisi vardır ve bu yönüyle mahalle büyük bir aile gibidir. Yazar, olayların yaşandığı Ötegeçe'yi tek tek ele almasa da öyküler toplamında geniş bir Ötegeçe yaratılır.

Tahsin Yücel'in kimliğini ve anlatısını besleyen en önemli kaynaklardan biri olan Elbistan, küçük yaşlarda Yücel'e yaşamın özünü öğretmiştir. Eserde; Albistan, Ötegeçe, Cahan (Ceyhan), Nurhak, Gariplik, Yarpız, Aşağı Cami, Battal Köprüsü, Suçatı, Kızılcaoba, Şardağı, Söğütlü, Uzunçarşı, Karaalbistan gibi Elbistan yöresine ait yer adlarına sıkça yer verilmiştir. Eserdeki farklı hikâyelerin ortak taraflarından biri olayların bu mekânlarda gerçekleşmesidir.

Farklı Bir Anlatıcı Modeli

Tahsin Yücel'in hikâye dünyasının temelini insan gerçekliğinin araştırılması oluşturmaktadır. Yücel bu araştırmayı yaparken ilginç bir teknik kullanır. Anlatma vekâletini hikâyede eylemin içinde yer alan, olaylara tanıklık eden kahramanlardan birine verir. Ancak kahraman anlatıcı, hiçbir zaman olayların içinde etkin rol almaz. Olayları, hem hikâyenin içinde bulunan hem de arkadaşı olan ve olayları/durumları araştırmaya, bunlardan sonuçlar çıkarmaya meraklı olan Memedali'nin gözüyle bize aktarır. Memedali, olayların içinde üzerine kamera takılan bir varlık gibidir. Anlatıcı; Memedali'nin gördüklerini, gözlemlerini, yorumlarını bize nakleden aracı pozisyonundadır. Gözlemleyen Memedali, anlatan kahraman anlatıcıdır. Denilebilir ki hikâyeler anlatıcı ve gözlemci üzerine kurulmuştur.

Memedali, bazı hikâyelerde 10-12 yaşlarında bir çocuk, bazı hikâyelerde 17-18 yaşlarında bir delikanlıdır. İster çocuk, isterse genç olsun Memedali'nin bütün hikâyelerde değişmeyen özellikleri vardır: *"En ufak edimleri, en değersiz nesneleri bile beklenmedik anlamlarla donatan, tükenmez yorumlama tutkusunu."* O, Ötegeçelileri bütün sırlarıyla tanıyacağım, diye geceleri saatlerce kapıları, pencereleri dinler, durmadan oraya buraya koşuşturur. Âdeta bir dedektif gibidir. *"Kafasını bir soruna taktı mıydı kesinlikle çözümlemedikçe bırakmazdı ardını."* Nedenini anlamak istediği olayların geçmişteki köklerini öğrenmeye çalışır, girdiği sokağın anlamını çıktığı sokaktan sorar. Şahısların karakter, mizaç, sosyal durum ve zihniyetleriyle ilgili en küçük ayrıntıyı bile kaçırmaz. Bu özellik, hikâyelere merak unsuru katmaktadır. Dolayısıyla hikâyelerde nesnelerin, mekânların, durum ve davranışların kendi bağlamı içinde anlamları vardır.

Yücel'in hikâyelerinde uyguladığı bu "anlatıcı" tekniği, Türk hikâyeciliğine yeni bir boyut kazandırmıştır.

İç Dünyanın Keşfine Yolculuk

Tahsin Yücel'in bireyin iç dünyasını yansıtmaya başarısını maden kömürü çıkaran usta kömürcülere benzetmek mübalağa olmaz. Kömürcü, sivri kazmasıyla nasıl kayaları parçalayarak derinlere iniyor ve kömürü çıkartıyorsa Yücel de etkili anlatım gücüyle, özellikle iç çözümleme yöntemiyle bireylerin iç dünyalarını ve kişiliklerini keşfederek okurun algısına sunuyor.

Tahsin Yücel'in hikâyelerinde dikkat çeken bir özellik, hikâyelerin doğrudan bir olayla veya olay içindeki bir cümleyle başlatılmasıdır. Kişilerin veya mekânın

tanıtımı gibi girişler yapılmıyor bu hikâyelerde. Mesela Dizge adlı hikâye “*Topal Durmuş’un cenazesinden döndükten sonra, anlatılmaz bir ağırlık, bir suskunluk çökmüştü üzerimize.*” cümlesiyle başlar. Kimdir Topal Durmuş, niçin ölmüştür? Çevredekilerin üzerine neden anlatılmaz bir ağırlık, bir suskunluk çökmüştür? İşte Tahsin Yücel’in hikâyeciliğinin en önemli yanlarından biri, bir gazete muhabiri mantığı ile olay ve durumların 5N, 1K ilkesiyle irdelenmesi, yorumlanması, çıkarımlarda bulunulmasıdır. Yazar, bu görevi anlatıcıya değil, hikâyelerin hepsinde müşahit rolü üstlenen, olayların bazen kenarında, bazen ortasında bulunan Memedali’ye vermektedir. Biz, hikâyeyi Memedali’nin gözlemleriyle, onun bakış açısıyla ve yorumlarıyla takip ederiz.

Hikâyelerde okuru ilgiyle peşinden sürükleyen öge, kahramanların davranışlarının arkasındaki giz’leridir. Mesela *Yürümek* adlı hikâyenin kahramanı Kâtiba, sürekli yürüyen bir kişidir. “Neden böyle hiç bıkmadan yürüyordu? Kime doğru, neye doğru yürüyordu?” cümlesi merak uyandırmaktadır. Memedali, Kâtiba’nın bu davranışının arkasındaki gizi araştırmaya başlar. Bu araştırma kahramanların geçmişini, kişiliklerini ve iç dünyasını öğrenmemizi sağlar.

Tahsin Yücel’in hikâyelerinin bir başka özelliği de olayların beklenmedik şekilde sona ermesidir. Eskilerin “terdid” sanatı olarak adlandırdıkları bu teknik *Öteki, Dönüşüm, Öte Yaşama, Bebekler* adlı hikâyelerde başarıyla uygulanmıştır.

Ben ve Öteki adlı eserde bulunan hikâyelerin anlatıcısı, kahramanları ve mekânlarının ortak olması münasebetiyle hikâyeler bir araya getirildiğinde bir roman çeşnişi ortaya çıkmakla birlikte,

her hikâyede anlatılan konu, olaylar ve zamanın müstakil olması ve kendi içinde bir bütünlük taşıması dolayısıyla eser hikâye özelliğini taşımaktadır.

Bireyden Topluma Eleştirel Bakış

Modernizmle birlikte özellikle gerçeklerin göründükleri gibi olmadığı anlayışı yerleşmiş, yerleşik kuralları ve toplumun sıradanlığını eleştirme düşüncesi ağırlık kazanmıştır. Tahsin Yücel, kahramanının içinde bulunduğu sıkıntılı ve karmaşık durumdan yola çıkarak dönemin toplumsal şartlarını eleştirel bir bakış açısıyla verir. Bireyden yola çıkarak topluma yönelir ve okura örtük bir mesaj vermek ister. Yazar, toplumsal eleştiriyi genellikle ironi kullanarak yapmaktadır.

İkilem adlı öyküdeki Beşira bireysel olarak kendisi ile kavgalı, kendi hislerine yabancı bir kişidir. Gündüz farklı gece farklı davranışlar sergilemektedir. Hikâyede, geleneksel din öğretisinin kafasındaki sorulara ve şüphelerine cevap vermeyişi toplumun değerlerine karşı tavır almasına neden olur. Gerçekte Beşira’nın yaşadığı ikilem ve bu ikilemin kaynağı sosyal ve toplumsal bir problemidir.

Beşira, bayram namazına gider. Namazdan sonra 17-18 yaşında bir hatip vaaz vermeye başlar. Vaiz, son derece bilgisiz biridir. Hatip; peygamberleri birbirine karıştırmakta, Napoleon ile Hz. Muhammed’i aynı çağda göstermekte, Hz. Ali’yi üç yüz kişilik Türk ordusuna komutanlık yaptırmaktadır. Bilgi noktasında cahil olan halk ise ilgiyle dinlemektedir. Ortaokul ikinci sınıfa kadar okumuş olan Beşira, vaize tepki göstermek üzere söze başlayınca camideki cemaat ite kaka Beşira’yı kapıdan dışarı atarlar. Bu sorgu-

suz sualsiz itaat Beşira'nın inancını daha da sarsar ve tepki olarak kendini içkiye verir. Beşira'ya göre *"Bu adamlar (imamlar) tuzunu ekmegini yiyip avukatlığını yaptıkları koca Tanrı'nın varlığını bile, kaldırdıkları namazın, tutturdıkları orucun gerekliliğini bile doğru dürüst açıklayamıyorlardı, bilgisizliğe batmışlardı hepten."* (İkilem, s.155).

Beşira, mantık dışı dinî söylencelere de tepki göstermektedir. "Sorgu meleklerinin bir dudakları yerde, bir dudakları gökteyse, dudakları gövdelerinden daha büyük demekti ki, böyle saçmalık olmazdı; hem sonra, mezarın da, dünyanın da derinliği sınırlı olduğuna göre, bir dudak yerde, bir dudak gökte olunca, melekleri değilse de dudaklarını, yalnızca ölünün değil, yaşayanların da görmesi gerekirdi..." (İkilem, s.156).

Hikâyede; toplumun din öğretisine ve din adamlarının bilgiyle donanımlı olmayışlarına, insanların dini kullanan kişilere sorgusuz sualsiz tabi oluşlarına karşı yer yer ironik üslupla örtülü bir eleştiri yapılmaktadır.

Yaşadıktan Sonra adlı hikâyede de toplumdaki uzak sessiz bir yaşam sürdüren, camide ve cemaat arasında fazla görünmeyen, ancak görme yetisi azalınca camiye ve cemaate karışan Karadede, kasabalıdan itibar görmeye başlar. Hacca gidip gelince de toplum onu ermiş olarak kabul eder. Karadede de bu ilgiye karşılık verir, kendini şeyh konumunda görmeye başlar. Kendine mürit edinir. Evi, kadın erkek her kesimin ziyaretgâhı hâline gelir. Yaşlılar Karadede'nin boynuna sarılıp sırtını sıvazlar, kızlarla gelinler elini öperler. Bazı kadınlar çocuklarını Karadede'ye getirip, *"Dedesini şunu da oku"* diye yalvarırlar. Karadede, bastığı top-rağa, ayağının tozuna kurban olunan

bir ermiş hâline gelir/getirilir. İronik bir anlatımla dile getirilen bu hikâyede bireyin kişilik değişimi çevresinde toplumsal bir eleştiri vardır.

Aynı hikâyede, kasabaya sinema getirmek isteyen Darendeli'ye halkın engel olmasıyla ortaya çıkan çatışma dile getirilmektedir. *"Bütün camilerin imamları böyle iğrenç bir gâvur icadını değil görmek, önünden geçmenin bile ne kadar cehennem işkencesine patlayacağını rakama vurmuşlar, şaşmaz hesaplarının sonuçlarını anlatıyorlardı. Müftü de bu günah yuvasının kapatılması için gün aşırı kaymakamın eşliğini aşırdırmaktaydı."* Darendeli, kurtuluşu Karadede ile anlamakta görür. Neler konuştuklarını kimse bilmez ama bir yatsı namazından sonra Karadede öne fırlayarak *"Arkamdan gelin, sinemaya gidiyoruz."* diye bağırınca başta imam olmak üzere tüm cemaat ardına düşer. Karadede, sinemanın ön sırasında filmi izler. Müftü bile artık bu konuda ileri geri konuşamaz. Hikâyede her yeniliğe "gâvur icadı" diyerek karşı gelen, devletin kanunlarına değil sözde din adamlarına itibar eden topluma karşı bir eleştiri görülmektedir. Toplumun yönlendirilmesinde kişilerin bilgileri, davranışları değil, görünüşlerin, dilden dile aktarılan söylentilerin ön plana çıkması hikâyenin örtük eleştirisidir.

Camiler, insanın huzur bulduğu, vicdanını dinlediği mekânlardır. Camilere 1950-1980 yılları arası hikâyelerde pek yer verilmemesine rağmen *Ben ve Ötesi*'ndeki hikâyelerin çoğunda sosyal mekân olarak yer almaktadır. Ne var ki bu hikâyelerde cami huzur verici, aydınlatıcı, barıştırıcı bir misyon ile karşımıza çıkmıyor. Hikâyelerin kahramanları, aradığı soruların cevabını ve huzuru camide bulamıyor. Bu durum camiye karşı olumsuz bir bakış açısının gelişmesine neden oluyor.

Dönüşüm adlı hikâyede savaş yıllarında esir düşen ve götürüldükleri bir kilisede dinleyip çok etkisinde kaldıkları Dokuzuncu Senfoni'yi sonraki zamanlarda ıslıkla çalmak isteyen Yarpızlı'ya Karadede'nin "Papazlığa mı başladım?" diyerek tepki göstermesi, örtülü bir toplumsal eleştiri olarak karşımıza çıkıyor.

Ötesi adlı hikâyede, olayların gelişimi içinde toplumun hurafeye olan inancı yer alır: "Döndü Bacı'lara getirilen buta gelince, üstüne ibibik kanıyla yazı yazılmış, sonra üst üste kırk bir kez, okunmuş suya batırılmış da verilmişti. O but büyüliydi kısacası: Döndü Bacı'nın torunu, küçük oğlu, gelini, çok yakında, birer birer gebereceklerdi." (Ötesi, 173).

Bebekler adlı hikâyede Memedali'nin, kardeşi Meryem'in sesini tanımayışı Meryem ile Memedali arasındaki iletişim eksikliğinden kaynaklanan sorunu gösterir. Aile içindeki bu yabancıklık ve kız çocuğunun ailedeki değersizliği toplumsal bir sorundur.

Tahsin Yücel'in hikâyelerinde karamsarlık hâkimdir. Umuda yer verilmemekte, kişiler karamsar bir hayat görüşünü yansıtmaktadır. Hikâyelerin büyük bir kısmının ölüm, mağlubiyet veya teslimiyetle sonuçlanması da bu karamsarlığı körüklemektedir. Eser bu yönüyle eleştirilmektedir.

Karakter Sergileyen Kişiler

Tahsin Yücel, köy hayatını anlatan birçok yazarın yaptığı gibi Anadolu insanının sadece yoksulluğunu, çaresizliğini anlatmaz, Anadolu insanına bireysel açıdan yaklaşıp. Edebiyatımızda genellikle kimliksiz, tek tip olarak verilen Anadolu insanı Tahsin Yücel'in özellikle *Ben ve Öteki* adlı eserindeki

hikâyelerinde birer kimlik ve kişilik kazanır. Yücel bu hikâyelerinde tip değil, karakter oluşturmaktaki başarısıyla ön plana çıkmaktadır.

Tahsin Yücel, hikâyelerinde kuşku ve tedirgin olan, iç dünyasına çekilen, yabancılaşan, toplumla çatışan, karamsar, bunalımlı, zayıf bireyleri konu edinmiştir. Yaşantılarına; sorgulamaya cesaret edemedikleri inanç değerleri, etik ve ahlakî değerler değil, bilinçaltılarında yatan hırs, cinsî arzular, dışlanmışlığın verdiği psikolojik hınç, bastırılmayan duygular, kıskançlık, kişilik bunalımından kaynaklanan davranışlar hâkimdir. "Bebekler", adlı hikâyede görüldüğü gibi yaşlananlar gözden düşmekte, erkek çocuğu kız çocuklarından üstün tutulmaktadır. Torun ile nine arasında maddi çıkara dayalı bir dayanışma söz konusuken bu çıkar bitince birbirine düşman olmaktadır. Ailede fizikî bakımdan güçlü olan söz hakkına sahip olmakta ve zayıflar ezilmektedir.

Gerçek mekân isimleri kullanılarak oluşturulan hikâye ve romanda, olay, durum, kişi ve mekân her ne kadar kurmaca olsa da okur eserde geçen kurmaca dünyayı, çok iyi tanıdığı veya içinde yaşadığı gerçeklikle karşılaştırma eğiliminde olabiliyor. Böyle bir durumda özelde Elbistan (Ötegeçe), genelde de Anadolu insanının hikâyede anlatıldığı gibi çevresiyle ilişkileri sorunlu, etik ve estetik yönünün zayıf, maneviyattan uzak, bencil olarak gösterilmesi okur tarafından eleştirilebilir.

Ben ve Öteki adlı eserde, bir öncesi hikâyede üçüncü derecede kahraman olan kişi, bir sonraki hikâyede birinci derecede kahraman olabiliyor. Nitekim *Yaşadıktan*

Sonra adlı hikâyede silik ve üçüncü derecede kahraman kişi olan Yarpızlı, *Dönüşüm* adlı hikâyede geçmiş ve tutkuları olan, iç dünyasında volkanlar kaynayan ana kahraman olmuştur.

Yücel'in, sıradan insan görünümlü bireylerin bilinçaltındaki duygu ve düşüncelerini ve kişiliklerini ortaya çıkarmadaki başarısı her türlü takdirin üstündedir. *Dönüşüm* adlı hikâyede, varlıkların görünüşlerinin ardında farklı anlamların ve kişiliklerin olduğunu ifade eden şu cümleler yazarın hikâyelerinin de temelini oluşturmaktadır: “*En silik kişileri, en ufak nesneleri bile bütün evrene bağlayan nice bağlar vardı da biz bilmiyorduk, durmuşluğun, kapanmışlığın simgesi gibi görünen şeyler bile, derinden derine, başka yerlerin ve başka şeylerin türküsünü söyleyip duruyordu da biz duymuyorduk: işte Yarpızlı!*”

Dili Kendi Kimliği ile Bütünleştiren Yazar

Enis Batur, Yücel'in bireysel dil dünyası hakkında şu ifadeleri kullanır: “*Tahsin Yücel'in dilini öğrenmeden yapıtıyla ilişki kuramazsınız. Üşeniyorsanız, o dil ile öznel düzlemde başınız hoş değilse, kapıdan geri dönme özgürlüğü elbette ki size aittir.*”² Gerçekten de dili kendi kimliği ile bütünleştiren, kendine göre bir dil evreni oluşturan Yücel, kelime seçiminde Türkçe kökenli kelimelere yer vermeye büyük özen göstermiştir.

Tahsin Yücel, hikâyelerinde bir dönem etkili olan dilin özleştirilmesi akımına bağlı kalarak türetilen fakat bugün pek kullanılmayan “*yetke, alışkı, ergi, yeni, ivcenlik, çelişkin, itki, tin, söylensel, türüm, göksel, uslamlama, söyleşim, öykünü*” gibi kelimelere de yer vermiştir. Bu kelimeler de Yücel'in dil evreninin önemli bir parçasını teşkil etmektedir.

Tahsin Yücel'in hikâyelerinde uzun cümlelere sıkça rastlanmaktadır. Ancak

bu cümleler son derece sağlam bir yapı göstermektedir. Sıralı, bağlı, filimsilerle kurulmuş birleşik yapı cümlelerin fazlalığı bu uzunluğa neden olmaktadır.

Yücel'in cümleleri, konuşan kişinin mizacına göre bir hüviyet kazanmakta, fonetik bakımdan olmasa da zaman zaman yerel dilin söz varlığıyla zenginleşmektedir. Hikâyelerde, Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesine ait söz varlığında yer alan kelime ve tabirlerin bulunması, hikâyenin gerçekliğini de artırmaktadır: “*Ayak uçlu, baş uçlu yatalım bacım.*” (Bebekler, s.221), “*Kuşluk zamanı*” (Yaşadıktan Sonra, s.55), “*ığralandığını gördükçe*” (Ötesi, s.171), “*ayak bileklerindeki bukağıyla sarsıcı olan bir insan görüntüsü*” (Benlem, s.117), “*... anamın tek tutamağı*” (Benlem, s.118), “*... pencereden pencereye, yakası açılmadık küfürler, ilençler yağdırmıyorlardı.*” (Ötesi, s.167), “*Nevruz Bacı'nın bir torunu çıktı örtmeye.*” (Ötesi, s. 175), “*Döndü içeride bir yumuş on dökerken.*” (Öteki, s.176), “*Kuşkanadan ekmek al.*” (Üçlem, s.203), “*Sonra gene açıldı kapı: gelin bacısı Cemile geldi.*” (Bebekler, s.214), “*Mercimek, fasulye, nohut ve gendime de en azından iki yıl beslerdi.*” (Giz, s.132), “*Size ne, boyu devrilesiceler!*” (Giz, s.138), “*Önündeki kesekleri yumrukladı, durdu.*” (İkilem, s.164).

Ben ve Öteki'nde bazı anlatım bozukluklarına da rastlanmaktadır. Dizgiden kaynaklandığı şüphesiz olan bu hataların sonraki baskılarda düzeltilmesine katkı sunmak için gözümüze takılanları aktarmak istiyorum: “*Ama Memedali çok doğal bulmuyordu bunu.*” (Dönüşüm, s.98). “*Bir eliyle ona kendi aynasını gösterirken, bir eliyle de Kâtiba'nın aynasının Kâtiba'ya doğru atmıştı.*” (Yürümek, s. 103). “*Bizim buradana*

² Enis Batur, “*Tahsin Yücel ve Vasatın Saldırısı*”, Hürriyet Sanat, S.121, s.21-23, İstanbul, 1990.

gelmiş biri.” (Yürümek, 105), “Suçatı’nın yolunu *tutuktan* sonra da...” (Cuma, 211), “Yüreğinin üst yanını sağ eliyle avuçlar, sağ kolunu (sol kolunu olmalı) bu dalgın bakışlı kadına doğru uzatırdı.” (Öteyaşama, 41).

Tahsin Yücel’in Hikâyelerinde Modernizm

Tahsin Yücel’in hikâyeleri dil ve anlatım teknikleri bakımından modernizm anlayışına uygun olmakla birlikte hikâyelerinin bu akımdan ayrılan tarafları da vardır. Modernist anlatılarda neden-sonuç ilişkisi ortadan kalkmıştır. Fakat Tahsin Yücel’in hikâyelerinde kişilerin yaşadığı problemin nedenleri ve sonuçları hikâyeye sindirilmiştir. Hatta neden-sonuç ilişkisi hikâyeyi sürükleyen bir öğedir. Modernizmde insan, karmaşık bir varlık olarak sunulur. Bu anlayışta yazılan eserlerde insanlar, duygu ve düşünceleriyle karmaşık ve çok yönlü bir varlık olarak görülür. Fakat Tahsin Yücel’in hikâyelerinde karmaşık bir varlık gibi görünen insan hikâyenin sonunda toparlanmaktadır. Modernizmde görülen aşırı dağınıklık ve bulanıklık Tahsin Yücel’in hikâyelerinde yoktur, onun hikâyeleri daha derli topludur.

Tahsin Yücel, modernizm akımına bağlı anlatılarda çok kullanılan iç konuşma, bilinç akışı, iç çözümleme, geriye dönüş, mektup, özetleme gibi anlatım tekniklerine yer verirken diyalog tekniğini çok az kullanır.

Modernizmde klasik eserlerde temel alınan olay, karakter, çevre öğeleri önemsizleştirilirken, Yücel’in hikâyelerinde bu öğeler önemini korur.

Yücel’in bazı hikâyelerinde leitmotiv tekniği de görülür. *Oğul* adlı hikâyede “*Olur şey değil*” cümlesi, *Sonu* adlı hikâyede “*Ka-*

fam karıştı” cümlesi, *Dönüşüm* adlı hikâyede “*bu, bu*” sözleri hikâye boyunca tekrar edilmekte ve simgesel bir anlam taşımaktadır.

Modernist eğilim taşıyan hikâye ve romanlarda bireyin bunalımı, toplumla çatışması, yalnızlığı, huzursuzluğu, topluma yabancılaşması anlatılırken kronolojik bir zaman akışı kullanılmaz; eserdeki kişi veya kişiler aynı zaman dilimi içinde değişik zaman dilimlerini yaşar. Tahsin Yücel’in hikâyelerinde de kronolojik zaman akışı kırılarak hayatın çeşitli anları, konuşmalar ve hatırlamalar aracılığıyla bir arada verilmiştir. Kimi hikâyeleri; olaylarda geriye dönüşler, ileriye atlamalar, zamanda ileriye doğru veya geriye doğru kopmalar yaparak devam eder.

Modernizm anlayışına uygun olarak Yücel’in hikâyelerinde de simge önem kazanır. *Dizge* adlı hikâyede “kara elbise” Yusufa’nın mutlu olduğu ânın, *Yaşadıktan Sonra* adlı hikâyede “gözlük”, gerçeğin ve değişimin, “*Dönüşüm*” adlı hikâyede “Dokuzuncu Senfoni”, huzurun ve memleketin, *Yürümek* adlı hikâyede “Zöhre Bacı” yol gösterici bir kutup yıldızının, *Sonu* adlı hikâyede “sıra” imgesi, zaman düzleminde toplumsal gelişmenin ve kahramanın düşüncelerinin simgesidir.

Mehmet Kaplan, *Hikâye Tahlilleri* adlı eserinde “*Hikâyeci bize insanları tanıtır, fakat genel olarak insanları değil, teker teker her insanı. Hikâyeleri canlı kılan fertlerdir. Her kişi ayrı bir dünyadır. İnsanlar hakkında genel olarak bazı hakikatler söyleyebiliriz. Fakat bunlar gerçek, yegâne, yanı başımızda olan belli bir kişinin iç yüzünü bize bildirmez. Her insan bir sırdır.*”³ der. Bu ifadeler Tahsin Yücel’in *Ben ve Öteki* adlı eserindeki hikâyelerin özü gibidir.

³ Mehmet Kaplan, *Hikâye Tahlilleri*, Dergâh Yay., İstanbul, 1979.

Gönül Dağı

İnsan cihanda hayal ettiği müddetçe yaşar der Yahya Kemal. Hayalin tanımını şu şekilde veriyor TDK: “Zihinde tasarlanan, canlandırılan ve gerçekleşen şey, imge, hülya.” Hayalin insanlara yansıyan anlamı ise *boş işlerle, gerçekleşmesi mümkün olmayan işlerle uğraşmak...* Tanpınar’ın hayal kelimesini kullanım maksadı, lügat ile paralellik arz ediyor şüphesiz. İnsanı cihanda yaşatan şey, bir gün olur olmasını istediği şeyler bütünü... Bu şeyler bütünü içinde sanat adımı verdiğimiz ve son derece geniş bir halka oluşturan büyülu gerçekliğin tek sermayesi hayal. Kelimenin, insanlar nazarındaki yansımaları tecrid ederek söyleyecek olursak, zihninizde bir tasarı oluşturmazsanız ne bir şiir yazabilirsiniz, ne bir resim yapabilirsiniz,

ne bir öykü, roman yazabilirsiniz, ne bir hat, tezhip, minyatür eseri ortaya koyabilirsiniz. Hayal, hem etimolojik olarak hem muhteva anlamında sadece sanat ile mahdud değil elbette ama hayal kelimesini tamamlayan en müsait kelime sanat. Sanat halesi içinde ise en yakışıklı olan bana kahrırsa sinema. Sinema, içinde şiir, öykü, roman ve hatta deneme gibi edebî sanatların başat öğelerinin hepsini barındırma özelliği ile bu payeyi hak ediyor şüphesiz. Sinema perdesine “hayal perdesi” denmesi boşuna değil bu bağlamda...

Hayal ile sinema birlikteliği deyince hepimizin aklına Nuri Bilge Ceylan’dan, Semih Kaplanoğlu’ndan, Zeki Demirkubuz’dan... önce

gelmesi gereken bir Ahmet Uluçay var. Ne kadar tanınıyor gibi beylik bir cümle kurmayacağım. Zira Uluçay yeterince tanınıyor kanımca. Onun kelimenin tam anlamıyla bir sinema delisi olduğunu, çocukluğunda, arkadaşlarıyla birlikte film negatifleri toplayıp, o şeritleri hareket ettirmek suretiyle kendi sinemasını oluşturmaya çalıştığını biliyoruz. “*Karpuz Kabuğundan Gemiler Yapmak*”ta anlattığı bu süreci tetikleyen en önemli unsurun hayal olduğuna şahidiz. Hayalin tam orta yerinde beliren bir yokluk içinde inatla sürdürülen bir sinema aşkı. Filmde Recep ve Mehmet adlı iki delikanlının Kütahya’nın bir köyünde başlayan sinema aşkı, Recep’in kendisinden birkaç yaş büyük Nihal’e âşık olmasıyla paralel bir seyir izlemişti. Hayal, Umut, Gerçeklik, Yıkım... Uluçay, *Karpuz Kabuğundan Gemiler Yapmak*’ı çekerken, geçimini temin için hamallık da yapan bir isim. Öyle arkasına çok büyük sermaye ve kuruluşlar ya da bakanlık desteği almadan da “hayal perdesi”nin oynayacağını herkese gösteren bir isim. 2007’de başladığı “*Bozkırda Deniz Kabuğu*” adlı filminin çekimleri, sağlık sorunları nedeniyle yarıda kalmıştı. İki yıl sonra da aramızdan ayrıldı zaten Ahmet Uluçay. *Bozkırda Deniz Kabuğu* tamamlansa nasıl olurdu bilmiyoruz ama bu sıralar bir bozkır masalı olarak hemen hemen herkesin gönlünde bir taht kuran *Gönül Dağı* dizisinde Ahmet Uluçay’ın unutulmadığını görmek, bu topraklardan sinemaya dair güzel işler çıkacak diye umutlandırmıyor değil bizleri. *Gönül Dağı* da malum, bozkırda hayallerinin peşinden giden üç gencin öyküsünü barındırıyor. Dizinin ilk bölümü “Ahmet Uluçay’a ithaf” diye açılmıştı. Uluçay’ın anılması beni mutlu etmişti doğrusu. Fakat yönetmen Yahya Samancı o ithafla kalmayıp bir başka bölümde Ahmet Uluçay’ı bir kez daha yâd edince, Samancı’nın, Ahmet Uluçay’ın yarım kalan “*Bozkırda Deniz Kabuğu*”nu tamam ettiğini anladım. Dizide senaryo gereği icat yarışmasına katılan ve birincilik ödülünü alan delikanlıya memleketi sorulunca Kütahya /

Tavşanlı / Tepecik köyü demişti. Tepecik köyü. Ahmet Uluçay’ın köyü. O delikanlı da aşağı yukarı, *Karpuz Kabuğundan Gemiler Yapmak*’taki Recep ile aynı yaşlardaydı.

Recep, Nihal’e kavuşamamış; Nihal anesiyle birlikte kasabadan taşınmıştı. Yahya Samancı, Taner ve Dilek rolleriyle, Uluçay’ın yarıda kalan kavuşmasını da nihayete erdiriyor bir bakıma. *Bozkırda Deniz Kabuğu* tamamlansaydı nasıl olurdu sorusunun cevabı biraz da *Gönül Dağı*’nda saklı. Bunu biliyorum. Ortaya yayılan “iyilik ve güzellik” Yahya Samancı’dan olduğu kadar ziyadesiyle Ahmet Uluçay’dan da yayılıyor. Bunu da biliyorum...

Şimdi gelelim *Gönül Dağı*’nın neredeyse Türkiye’nin tamamında makes bulmasına. Bir bölgeye, bir yöreye ait projeler, Türkiye’nin hemen hemen her bölgesinde karşılık bulamama riskini her zaman içinde taşır. Fakat Yozgat’ın içinden, aşağı yukarı Türkiye’nin coğrafi olarak tam ortasından bize seslenen *Gönül Dağı*, yedi coğrafi bölgenin aşağı yukarı hepsinde aynı karşılığı buldu diyebiliriz sanırım. Bilindiği üzere, günümüz öykücülüğünün önemli isimlerinden Mustafa Çiftci’nin öykülerinden esinleniyor *Gönül Dağı*. *Bozkırda Bir Altmışaltı* rüyası da diyebiliriz buna. Çiftci, doğup büyüdüğü topraklara olan sadakatini öyküleriyle muhkem kılan bir isim. Her zaman kasabanın meydanındaki bir ağacın gölgesinden diyemsek de, zaman zaman şehrin ama metropolün değil şehrin içinden, Yozgat, Kırıkkale, Kırşehir’in içinden seslenen öyküler hep. Çiftci’nin öykülerini okurken içimizden havalanan o Neşet Ertaş türkülleri mi *Gönül Dağı*’nı zirveye taşıdı acaba? Neşet Ertaş da, bozkırın türkülerinden başka türkü havalandırmasa da, Türkiye’nin hemen hemen bütün bölgelerinde aynı sevgi seli ile karşılandı yıllarca. Karşılanmaya da devam ediyor. Muhakkak ki Neşet Ertaş’ın *Gönül Dağı*’na katkısı inkâr edilemez. Çünkü bir diziyi, bir filmi sürükleyen lokomotif her şeyden

önce müzikleridir. Yıllar sonra bile bir diziyi, bir filmi hatırladığımız zaman ilk olarak o projede kullanılan müzikler karşılar bizi.

Yine de *Gönül Dağı*, Neşet Ertaş'tan tamamen soyutlansa bile aynı ilgiyi uyandırırdı kanımca. Yapmacık ilişkilerden ve gösterişli hayattan uzak olmak gibi bir klişeye sığınmak istemiyorum. Zira bu tür sıcak, içinde mekanik öyküler barındıran nice dizi film izleyici karşısına çıksa da, çoğu ilgi göremeden yayın hayatına veda etmek durumunda kalmıştı. *Gönül Dağı*'nı çekici yapan en büyük etken, sanırım tıpkı Çiftci'nin öykülerinde de sıklıkla rastladığımız, yaşanabilir bir olay örgüsünü değil hâlâ yaşanmakta olan bir olay örgüsünü ele alması. Biz diziyi izlerken, Taner, Veysel, Ramazan, Ciritçi Abdullah, Selami, Keriman, Zahide, Münir Başkan gibi karakterlerin arasında dolanıyoruz aslında farkında olmadan. Her ne kadar Mustafa Çiftci de, tıpkı Mustafa Kutlu gibi öykülerinde sürekli iyi, güzel ve doğru olanı gözler önüne seriyor olsa da, dünyanın bir aydınlık bir karanlık yüzü olduğunu, dünyanın zıtlıklarla kaim olduğunu *Gönül Dağı* fısıldıyor bize. Kahkahalara gark olduğumuz bir sahnenin hemen yirmi otuz saniye sonrası gözlerimizden yaş inmesi de zaten bu zıtlıklardan neşet ediyor. Düğüncü Muammer karakterinin yüzü gülmeyen asabi oğlu Veysel ile Ağtçı Hüseyin karakterinin neşeli, cıvı cıvı oğlu Ramazan, tam da bu zıtlıklar üzerine bina ediliyor. Başta enteresan bir paradoks olarak okunabilecek bu vaziyet, aslında içinden geçiyor olduğumuz dünya hayatının fotokopisi değil de nedir? Kasaba deyince aklımıza sadece iyilik, güzellik, sadelik, sakinlik gelse de, kasaba içinde de tıpkı dünya hayatının içinde olduğu gibi fesat insanların, uğursuz insanların, kötülük peşinde koşan insanların var olduğunun izhar edilmesi vurgulamaya çalıştığım zıtlıklar kompozisyonun aynıyla ben diyeyim kâğıda, siz deyin ekrana yansıtılmasından başka bir şey değil zaten.

Biz Türklerin sinema ile içli dışlı olduğunu bir başka yazımda ifade etmiştim. Genelde sinemayı özelde Yeşilçam'ı seviyoruz. Dizi boyunca Yeşilçam'a sık sık göndermelerde bulunulması, karakter isimlerinin tercihinin sıradan olmaması, kuşkusuz başarı hanesine yazılacaktır. Dizi içerisinde Cengiz Aytmatov'u sıklıkla görüyor olmak da başka bir güzellik. Hazır isim tercihi demişken, *Gönül Dağı*'nı öne çıkaran karakter hiç şüphesiz Ciritçi Abdullah. Kendisinde olan irfanı, Anadolu irfanını, ilk oğluna isim olarak veren Ciritçi Abdullah'ın, kalan iki oğluyla imtihanının çetin geçmesi yukarıda fotokopi metaforuyla anlatmaya çalıştığım şeyin ta kendisi. En büyük oğlu ölünce, elbette Ciritçi Abdullah'tan sadır olan ve oğluna isim olarak bağışladığı irfan ölmemiş, kaybolmamıştır ama bizler irfan sahibi bir babanın her oğlunun aynı minval üzere yetişmediğinin, yetişemediğinin şahidi oluyoruz. O irfanı iskalayan oğulların da hepten irfandan uzak olmadığının zaman zaman bize aktarılması üzerinden, mutlak iyi ve mutlak kötü diye bir sınır çizemeyeceğimizi, iyi ve kötünün birbirinin içinde saklı olduğunu, dünya hayatının bir var bir yoktan ibaret olduğunu rahatlıkla gözlemleyebiliyoruz. Doksanların sonunda hayatımıza giren *Deli Yürek* dizisindeki Kuşçu karakterinden bu yana, bizi irfan ve hikmet dairesi içinde dolaştıran karakterleri seviyoruz. Ciritçi Abdullah karakterini gördükçe, ev içlerindeki herkesin, keşke bizim de böyle bir dedemiz olsaydı dediğine eminim.

Son olarak, Mustafa Kutlu ya da Mustafa Çiftci'de sıklıkla gördüğümüz *iyiler kazanır kötüler kaybeder* düsturunun, *Gönül Dağı*'nın ana temasını, çatısını oluşturduğunu söyleyebiliriz. Müslümanca bir bakıştır bu. Dolayısıyla *Gönül Dağı* ekibine, bize bu güzellikleri yaşattığı için kocaman bir teşekkür borcumuz var sanırım. Teşekkürler *Gönül Dağı*...

| ALİ GÖÇER

Son Söz Dağındır

Diyebiliriz ki Niğde Aladağlar, Türk dağcılığının en önemli düş kurma alanlarından biridir. 3000 metrenin üzerinde onlarca zirvesi olan bu dağ silsilesi her dağcının ilgi alanındadır. Neredeyse tümü kaya bloklarından oluşan, ilk bakışta hiçbir görselliği yok gibi gözüke de bu zirvelerin büyüleyici atmosferi her dağcıcıyı öylesine derinden etkiler ki çoğu kez benim için neden bu denli çekici diye düşünmeden edemem. Öyle ki, akşam güneşi vurduğunda doyumsuz bir kıızıla dönen kayalarıyla, sonsuz bir ıssızlık duygusu veren derinliğiyle insanın kendini dinleyebildiği, düş kurabildiği, tefekkür edebildiği olağan-

dışı bir atmosferdir burası. En azından benim pencereyden böyle. Kuşkusuz her insan farklı nedenlerle etkilenebilir. Her yıl yüzlerce dağcıcı zirvelerine tırmanır. Benim de, birçok kez çeşitli zirvelerine çıkmışlığım vardır. Ancak Aladağların en güzel ve zor zirvelerinden biri olan Kaldı'yı iki kez denememe karşın başarılı olamamıştım. **'Zirve Duygusu'** kitabımda **'Kaldı yine Kaldı'** başlığı altında nedenlerini anlatmıştım. Ulaşamadığın yer senin değildir, çıkamadığın zirve de senin değildir. Ben zirve yaptığım dağlarla aramızda hep bir duygusal bağ oluştuğunu düşünürüm. Oysa Kaldı, benim için ulaşılammış bir hedef gibi kalmıştı.

Pandemi nedeniyle bu yıl pek toplu faaliyetler yapamamıştık. Eylül ayı geldiğinde sanki dağ kokusu almışım gibi içimde yine bir gitme duygusu oluşmuştu. Önceleri sekiz on kişilik bir ekiple Demirkazık zirvesi için niyetlendik. Demirkazık teknik tırmanış gerektiren önemli bir zirve. Ama çeşitli nedenlerden dolayı organize olamadık. Fakat içimde o gitme duygusu var ya ayağa kalkmış benden önce yola çıkmıştı bile. İster istemez peşine takılacaktım. Biz üç arkadaş gitmeye karar verdik. Orada bir ekip bulursak onlarla birlikte Demirkazık yaparız, yoksa kendimiz deneriz diye düşündük. Zirve yapamasa da bir dağ havası alır geliriz düşüncesiyle yola çıktık.

İpimiz yoktu, oysa Demirkazık için en az 50-60 metre ip gerekiyordu. Demirkazık köyüne gelince Mehmet Şenol'a telefon edip bize ip verip veremeyeceğini sorduk. Onda varmış gelin bir çay içersiniz hem de ipi alırsınız dedi. Mehmet Şenol, Aladağlar'a giden hemen her dağcının tanıdığı yerel bir rehber. Çukurbağ'da oturuyor. Aladağlar'da dağcılarının gereksinim duyduğu her türlü lojistik desteği veren bir insan. Onun evine vardığımızda 4 Ankaralı dağcıyla karşılaştık: Genç Anatolya Dağcılık ve Arama Kurtarma İhtisas Spor Kulübü'nden Hamza Yücel ve arkadaşları. Biraz sohbetten sonra 'Demirkazık'a her zaman giderseniz gelin birlikte Kaldı'ya gidelim' dediler. Birden içimde ulaşamadığım zirvenin kıskırtıcı çağrısını duyuverdim. Zirve yolu çok uzundu; gidiş geliş yaklaşık 20 km'ye yaklaşan bir yol. Zirvenin son etabı kaya bloklarından oluşuyor, 2 tarafı yüzlerce metre uçurum olan KILÇIK dediğimiz çok dar bir sırt geçişi var. Önce ikirciklendim. Acaba dedim, sonra içimden güçlü bir ses 'şimdi tam zamanı' dedi. İnsanın bazen nedenini bilmediği bir duygu oluşuyor içinde; 'bu kez olacak' diye. Bu duyguyu hissedersen, buna inanırsın, işte o zaman kararını vermelisin. Ben de verdim

Artık yönümüzü Kaldı'ya çevirmiştik.

Mehmet Şenol, bizi Çukurbağ'dan alarak aracıyla Emli Vadisi girişine bıraktı. Sırt çantalarımızı katıra bırakarak kamp yapacağımız Akşampınarı'na doğru yola koyulduk. Yaklaşık bir saatlik Emli Vadisi ormanlarının içinden yürüdükten sonra kamp alanına ulaştık. Yolda çocukluğumun dağ meyvesi olan Karamuktan bol bol yedik. Vadinin içi ve yamaçlar tümünden karamuk ağacı ve meyvesinin olgunlaştığı en uygun zaman. Akşampınarı'na ulaştığımızda vakit akşama yaklaşıyordu. Çadırlarımızı kurup yemek hazırlığına başladığımızda bazı arkadaşların mutluluk gürültülerini duyarak kendimizi dışarı attık. Dağ bize olağanüstü bir görsel şölen sunuyordu.

Akşampınarı'nda akşam bütün kızılığıyla vurunca kayalara

Bir düşte gibi hayran olursun, büyülenirsin

Kayalar alev alev yanar

Bunu ancak anlayanlar bilir

Bunu ancak hayal edenler bilir

Bunu ancak dağcılar, bir kez yaşamış olanlar bilir

Biz de Akşampınarı kamp alanında kayaların yandığını gördük

Hepimiz bu büyüleyici ânı belgelemek için cep telefonlarımıza saldırdık

Her zaman yakalanmaz böyle ânlar.

Güneşin, havanın, nem oranının uygun olması gerek.

Dağ bu akşam önümüze olağanüstü bir görsel şölen gibi cömertçe sofrasını serdi.

Doya doya bu sofradan yedik içtik

Dağda gece, insanın damarlarına yavaş yavaş doluşan bir gizemdir.

Birden çöker serinlik.

Sonsuz yıldızlardan oluşan bir kubbe üstümüzü örttüğünde,

Zirve seni mi çağırıyor?

Dağcılar zirve seni çağırıldığında gitmek gerekir derler.

Zirve seni mi çağırıyor?

İşte şimdi diye bir ses

Uydum içimdeki sesle, sonra düştüm peşine o sesin.

Birkaç saat dinlenmek için kendimizi gecenin narin kollarına bıraktığımızda saat 21 sularıydı.

Saat 01. Hepimiz hazırız. Uzun bir rota, bu yüzden çıkışımızı erkene aldık.

Tam saat 01'de ilk hedefimiz olarak Avcı Beli'ne doğru yola çıktık.

Geceye akan bir fısıltı gibiyiz

Başımızda tepe lambalarımız

Herkes kendini hissediyor yalnızca

Ve yalnızca bastığımız yeri görüyoruz

Karanlık örtüyor bütün mesafeleri

Ayaklarımız toprağa basıyor

Ama duygularımız bizden önce kaçıp gidiyor zirveye doğru.

'O, geceyi size bir örtü (..) yapandır.' (Furkan: 47). Örtü aynı zamanda gizleyendir. Gideceğimiz mesafenin uzaklığı, dikliği ve acımasızlığı o örtünün altında gizleniyordu. Çok uzakta olan, baktıkça oraya ulaşabilecek miyim sorusu sorduran ve motivasyonumuzu kıran uzaklık duygusu gecenin örtüsü ile yok oluyordu. Avcı Beli gözükmiyordu. Biz karanlığın içine dalmış yürüyorduk. Yalnızca yürüyorduk. Yürümenin dışında hiçbir eylem yoktu. İnsan dış etkenlere değil de yalnızca yürümeye odaklanınca mesafeler daha kolay alınabiliyor. Saat 01'de çıktığımız zirve yolculuğumuz saat 05 gibi tan kızıllığı dağların zirvelerine vururken 3.250 metre yükseklikteki Avcı Beli'ne çıkıyoruz. Oldukça da iyi gelmiştik. Burası Kaldı'ya giden yolda önemli bir eşik. Dik yokuşlarıyla buraya ulaşmak oldukça meşakkatli de ondan. Bir de Alaca zirvesine giden yolda ortak bir kavşak. Bundan sonra iki kez geri döndüğüm Kaldı Başı benim için yeni bir eşik olacak. Kaldı Başı'na ulaşım nispeten yokuşu

daha az olan yan geçişlerden oluşuyor. Kaldı'ya varmadan onu tam karşıdan gören 3.450 metre yükseklikte daha küçük bir zirve. Son etabındaki dik çarşak, kaya arası tırmanışımızı gerçekleştirdiğimizde artık Kaldı Zirvesi'ni görebiliyorduk. Kaldı Başı'nın dağcılar için moral bozucu bir yanı da şu: Tepeye çıkıyorsun, karşında muhteşem Kaldı Zirvesi duruyor, ama önce aşağı doğru ineceksin, sonra oldukça uzun bir çarşaktan yukarı doğru çıkacak ve ardından da uzunca bir kaya bloğundan tırmanacaksın. Birden acaba sorusu gelip zihnime bağdaş kuruverdi

O çarşaktan çıkabilecek miyim? Çarşaklarda iki adım gider bir adım geriye kayarsın. Zordur çarşaktan tırmanmak. Canına okur insanın. Sonra devasa bir kaya bloğu duruyor çarşağın üstünde. Belki teknik çıkış için ip emniyeti gerekecek. Bütün bu sorular içimde oynaşp dururken Kaldı Başı'ndan inmeye başladık. Ekip arkadaşlarımin kendi içlerinde cevabı var, daha önce çıkmışlar onlar rahat, ama benim sorularım vardı. Ne var ki, kimseye bir şey sormadım. Çünkü içimdeki ses bu kez başaracaksın, işte tam zamanı demişti.

İniş ve çarşağa ulaşmak kolay oldu. Artık zirveye doğru zorlu bir etaba gelmiştik. Çarşıktan çıkmaya başladık. Çok da zor olmadı çarşağı çıkmamız. Zaman aldı, geriye kaydık ama çarşak bitmişti. Batonlarımızı kaya bloğunun altına bıraktım. Çünkü buradan sonra pek de batonluk iş yoktu. Birden ellerimi kullanarak kaya bloğuna tırmanmaya başladım. O da ne; ben bayağı kaya tırmanışçısı imişim. Zirveye yaklaştıkça kayalar ayağımın altından su gibi akıyor sanki. İnsan kaç yaşına gelirse gelsin kendini keşfedeceği noktaları hep oluyor. Bu tür bir kayadan Kaçkar'a kuzeyden tırmanmıştım. Ama güneyden üç kez zirve yaptığım için çok da üzerinde düşünmemiştim. Ama Kaldı öyle mi? iki kez denemiş çıkamamıştım. Ve önümdeki kaya bloklarını aştığımda zirvede olacaktım. Bu duygu müthiş bir motivasyon kaynağı idi benim için. Kendimi tutuyor, arkadaşlardan ileri gitmemeye çalışıyordum ya, zirveye ulaşma duygum beni dinlememiş bırakıp gitmişti âdeta. Çıkışta ip açmamıştı rehberimiz ve ben çok rahat çıkıp son 50 metredeki Kılçık denen yere gelmiştim. Kılçık, iki tarafı yüzlerce metreye ulaşan dik uçurum. Ayağımın altı yani iki uçurum arası bir metre kadar genişlikte. Boşluk duygusu oluştursa insan olduğu yerden kıpırdamaz. Oradan geçince hemen zirveye ulaşıyor. Ben tarlada yürür gibi oradan geçiverdim. Bu kadar rahat olmama kendim de şaşıtm. Bir arkadaşım o anın videosunu çekmiş. Sonradan gördüm. Videoyu izlerken bile ürperdim.

Ve zirve.

Ağrı zirvesinde duyduğum manevi hazzdan sonra Kaldı benim için mutluluk duyduğum ikinci zirve oldu. Belki üçüncü denememde çıkmış olmalı beni mutlu eden, belki de uzun parkuru, dik kaya bloklarından oluşan zirve çıkışının zorluğuydu bilinmez ama çok mutlu olduğum bir zirve olduğu gerçek.

Dağ çıkışlarının bir özelliği vardır, potüpler bir spor değil, yani madalyası yoktur, seyircisi yoktur, alkışlayamı yoktur ve bazen tek başına çıktığında kimse seni görmez bile. Ama ne var ki, seyircisi ve yarışmacısının yalnızca kendin olduğun ve yalnızca kendinle yarıştığının, kendi sınırlarını denediğin müthiş bir efor sarf ederek çıktığın zirvenin sana verdiği keyfi anlatamam. Kendinle yarışmış, sınırlarını zorlamış, neler başarabileceğini yalnızca kendine kanıtlamış bir etkinlik yapmışsındır.

Zirvelerden akan sisler, çevrende salkım salkım zirveler. En yüksekteyim duygusu ve biraz gururlanıyorsun, kendine karşı müthiş bir öz güven kazanıyorsun. Sonra birden kendine geliyor ve dağ bana izin verdi ve ben zirveye çıktım deyip gidip alçakgönüllülükle öpüyorsun zirvenin taşlarından.

Kaldı'yı bırakıp artık dönme vakti gelmişti.

Yarım saat zirvede kaldık. Türk kahvesi yaptık. Zirve defterini imzaladık ve vedalaştık.

Artık önümüzde daha ciddi bir süreç vardı: Sağ salım kamp alanına ulaşmak. Çıkıştan daha riskli olan bir süreçti bu. Arkadaşlar bazı alanlarda ip açtılar, kazandığım öz güven ve rahatlıkla ipe girmeden sağ salım inip gittim.

Yaklaşık 20 km parkur uzunluğu olan ve çıkışı inişi ile on dört saat süren bu etkinlik belleğimizde zarif bir haz bırakarak anılarımız arasındaki en başat yerini aldı.

'Zirve Duygusu' adlı kitabımda Kaldı için ikinci denemem sonunda 'Kaldı Yine Kaldı' diye bir yazı yazmıştım ya, artık kalmadı.

Söylediklerimi, yazdıklarımı abartılı bulanlar olabilir, ne yapayım ben bunları yaşadım, bunları hissettim. Ve kişisel deneyimlerimi paylaştım sizlerle.

(10-11-12 Eylül 2021)

| KONUSAN: SİDDİK YURTSEVER

Yunus Develi ile Okumak Yazmak ve Anlamak Üzerine

-Okurlarınız sizi öykülerinizden tanıyor daha çok. Hatta sizi öyküde ısrar eden bir yazar olarak düşünenler az değil. Son yıllarda ise peş peşe iki roman yayımladınız. Vadiler de bu iki romanın devamı niteliğinde. Öykü ve roman arasında yaşanan bu geçişler ne ifade ediyor?

-İlk öykünün yayımlanmasından bugüne geçen süreye (36 yıl) baktığımızda, böyle düşünülmesi normal...

Evet, bunca uzun bir öykü yolculuğundan sonra iki roman. *Militan Kahvesi* ve *Akşam Yazıları*... Belirttiğiniz gibi son olarak da yine bir roman tadında *Vadiler*...

Bir türü tercih etmek, o türde yoğunlaşmak, nihayetinde yazarın iç sesiyle, mizacıyla ilgili bir durum olsa gerek. Seçtiğimiz tür, kendimizi en iyi ifade etme biçimidir bir bakıma. Çünkü içimizi nasıl *dökeceğimizi* -döküleceğimizi- en iyi kendimiz biliriz. Her ses, her soluk, her iç, her türe uymaz. Fakat öykü ile romanı -dünyaları, meseleleri farklı olsa da- birbirinden uzak görmemek gerekir. Böyle olduğu için olmalı, hem bizde hem de dünya edebiyatında pek çok yazar, her iki türde de nitelikli ürünler vermiştir. Bir de yazarın söyleyecekleriyle ilgili bir durum var tabii. Bazı şeyler (Örn. *Tipi*) ancak bir öykü ile söylenebileceği gibi, bazı şeyleri

(Örn. Anna Karanina) anlatmak içinse ancak bir roman rahatlığına, genişliğine ihtiyacınız vardır. *Militan Kahvesi* ve *Akşam Yazıları -Vadiler* de dâhil elbet- biraz da böylesine uzun bir yürüyüşe çıkma düşüncesinin hikâyeleridir...

-Yazma eylemi ve yazarın sancuları, insanlığın iyiliğini temenni ve tesis etme duyarlığı, imkânsızlıklar, dostluklar ve çocukluk, öykülerinizin temel konularından... Yetmişli seksenli yılların panoraması biraz da. Öykü ve romanlarınızda siz ne kadar içerdesiniz, ne kadar dışardasmız?

Bir yazarın, -başta çocukluk olmak üzere- yaşadığı hayata kayıtsız kalması düşümlenemez. Başka hikâyeler peşinde koşarken, kendi hikâyesini gözden kaçırması büyük bir talihsizlik olur. Belki de yazma sürecinin ilk kıvılcımında insanın, bir öyküsü olduğunu fark etmesi vardır. Aynı zamanda bu, yazarın kendi iç hazinesini keşfetmesidir. Çünkü bu hazine, onun ömrünün sonuna kadar kullanacağı, ama yine de tüketemeyeceği bir zenginliktir...

Bu anlamda elbette öykülerimin içindeyim. Çünkü onlar nihayetinde benim sesim, soluğum. Bir şekilde hikâyemin parçacıkları. Çocukluğumla, gençliğimle; ideallerim, hüznülerim, umutlarımla hep iç içeyim öykülerimde. Ama burada bir şeyi gözden kaçırmamak gerekir. Her ne kadar öykülerimin içinde olsam da, bunu salt *kişisel* öykümün bir hikâyesi olarak görmüyorum. Öykülerdeki *ben* de bir anlamda normal bir hikâye kişisidir benim açımdan. O da herkes gibi aramızda yaşayan insanlardan biridir. Ne düşündüğü, nasıl baktığı, neyi dert ediniş neye sevindiği önemlidir benim için. Bu aynı zamanda insanın kendini *kazması* eylemidir. Bir sıkışış kalma, hapsolme, kendini aşamama sorunu değildir söz konusu olan. Belki de git git işin ucunda, *var ediliş* muradını kurcalamak vardır. Bir şey olmalı... Bu *var edilişin* bir anlamı olmalı... İş karmaşılaştırmak

gibi bir niyetim yok elbette. İnsan, kendi hikâyesini anlatırken bile, ona *bir insanın hikâyesi* olarak bakabilir. Bakmalıdır. Ama elbette işin içine öykünün gerekleri girecek ve böylece öykü, yeni bir gerçeklikle, kimlikle kendini yeniden yaratmış (!) olacak. Bu yeniden yaratma sürecinde, kurgunun, gerçek hikâye parçacıklarını nerelere sürükleyeceğini, yeni tasarımıyla karşımıza nasıl çıkaracağını ise bilemeyiz. Çünkü nihayetinde yazdığımız öykünün, bizim için de bir *öykü* olmasını isteriz...

-Militan Kahvesi'nin kahramanı Aydın, hayatına neden İstanbul'da devam etmeyi düşünmedi? Ya da Yunus Develi?

Bunu biraz da Aydın'ın -belki dönemin de etkisiyle- hayata bakışında aramak gerekir. Okul bittiğinde ne olacağını, ne olunacağını, hayatın bundan sonra nerelere, hangi hikâyelere savrulacağını bile doğru düzgün bilmeyen Aydın'ın, bir takım hesaplar yaparak İstanbul'da kalma kararı vermesi, hiç ona göre bir davranış olarak gözüküyor. Safılık böyle bir şey... Ama öbür taraftan da roman boyunca ortaya koyduğu idealist karakter, hayattan beklentileri, umutları nedeniyle -en azından biz okur olarak- onun bu yolculuğuna İstanbul'da devam etmesi gerektiğini düşünüyoruz. Belki o zaman romanın devamında çok ilginç sahneler görebilirdik sanırım. Fakat Aydın, bu hesap kitabı yapacak bir genç değil. Bunu birilerinin ona söylemesi gerekirdi, ama demek ki o gün öyle birileri yoktu...

Yunus Develi'ye gelince...

Onun şu hayattaki en büyük hatası -bunu insani bir duygunun ifadesi olarak görmek gerekir- okulu bitirdikten sonra İstanbul'dan ayrılmasıdır. Deyim yerindeyse burası, ceketin değil ama hikâyenin ilk düğmesinin yanlış (!) iliklendiği yerdir. Onu yakinen tanıyan biri olarak diyebilirim ki, hikâyesine İstanbul'da devam etmediği için duyduğu pişmanlığı, doğrusu başka pek az şeyde duymuştur.

Ama bunlar... Bu, hayata dair söylenmeler, konuşmalar, iç geçirmeler... Az önce de ifade ettiğim gibi, insani anlamda dile gelen şeyler elbette. *Şikâyet* değil, *hikâyet* bir bakıma... Belki de içinde bulunduğumuz bazı olumsuzluklardan, ya da kendimizce kurduğumuz kimi hayallerden yola çıkarak bir tür iç geçirme. Çünkü bilmiyoruz -iyi ki, bilmiyoruz...- hikâyemizin böyle değil de bir başka şekilde devam ettiğinde, ne olacağını. Tıpkı istemeye istemeye gittiğimiz bir kasabada geçirilen dört yılın, sonrasında hikâyemizin en güzel bölümlerinden birini oluşturması gibi. Geriye bakıp, demek bütün bu sıkıntılar, zorluklar bunun içinmiş, dediğimiz gibi... Bir gün her şeyi önümüze koyacak olan irade, o hikâyenin neden İstanbul'da devam etmediğini de açıklayacaktır elbet. Çünkü evet, böyle bir sorumuz var...

-Perde ve İkinci Perde kitaplarınızda daha önce de benzerlerine rastladığımız bir yaklaşım söz konusu. Peygamber kıssalarını ve yaratılıştan başlayarak insanlık tarihinin önemli evrelerini konu edindiğiniz öykülerinizi diğerlerinden farklı kılan nedir? Ya da müsaadenizle şöyle soralım: Sizi böyle bir çalışmaya sevk eden saikler nelerdi?

*-Perde ve İkinci Perde'nin özelliği, Peygamber kıssalarının öykü diliyle anlatılmasıdır. Yalnızca bu değil tabii. Aynı zamanda bu süreçleri yaşayan, hisseden; bazen uzaktan, bazen yakından tanık olan bir kahramanın diliyle yazılmış olmasıdır. Hayalin uzanabildiği o ilk zamanlara giderek, yaratılış sahnesi ve sonrasında akıp giden Büyük Hikâye'ye, dışarıdan değil, bizzat içeriden bakmaktır. Bütün bu hikâyenin, bizden bağımsız olup bitmiş bir gerçeklik olmadığını, bizim kişisel hikâyemizin de içinde bulunduğu Büyük Hikâye'nin serüvenini anlamaya, yaşamaya, hissetmeye çalışmaktır. Onların hikâyesi değil, bizim hikâyemiz... Madem bütün bir hikâye *Kün!* ile başlıyor ve madem ilk hikâye, kendinden sonraki bütün hikâyeleri içkindir... Benim açımdansa,*

varoluş hikâyesinin izini sürmekle beraber; öyküme aradığım, onu bağlamak, yaslamak istediğim limanla da ilgilidir. Yoksa öykü, doğasında taşıdığı cazibeyle bizi kendi dünyasına hapsedebilir...

-Yakın zamanda İkindiyazları'nın tıpkı basımı yayımlandı. Orada sizin de yazılarınız çıktı uzun bir süre. Adana'da Yeni Sıla dergisini yayıma hazırlayanlardan birisiniz. Geçmiş dönem dergiciliğine içerden şahit olan biri olarak bugünün dergiciliği hakkında neler söylersiniz?

-Bir de Adana Anadolu Lisesi olarak çıkardığımız Fidan adlı bir dergimiz var, onu da hesaba katarak konuşalım isterseniz.

*İnsanın yalnızca kendi yaşadıklarına, kişisel doğrularına, tercihlerine gömülerek; hayata, etrafında olup bitenlere bakması, sağlıklı bir bakış açısı olmasa gerek. Böyle bir yaklaşım hayatın pratiğine aykırıdır. Aynı zamanda kişinin kendini daraltması, kısırlaştırması, egosuna yenik düşmesidir. Oysa insan ve hakikat iki ayrı gerçekliktir. Hakikat bizim dışımızdadır. Bütün çabamız, en doğru -sahih- şekilde ona ulaşabilmektir. Hayata topyekûn oradan bakabilmek; kendimize oraya göre bir *ayar* vermektir. Aksi takdirde kendimizi merkeze aldığımızda; kendi doğrularımızı, tercihlerimizi temel veriler olarak gördüğümüzde, ancak kendimizden memnun olmak gibi bir zavallılığın içinde kaybolup gideriz. Çünkü insanın *ben'*ini sevip durması, ona büyük bir haz verir. Aldatıcı, körleştirici bir haz... Oysa hayata dair bütün gerçeklerin, salt bizim penceremizden görünenlerden ibaret olmadığını, başka pencerelerin ve perspektiflerin de olduğunu görmemiz gerekir. Bu anlamda ancak şunu söyleyebiliriz; ben böyle gördüm. Şunları şunları yaşadım ve buradan yola çıkarak naçizane şöyle düşünüyorum...*

Evet, söz konusu dergilerin bir şekilde içinde bulundum. Pek çok dergiyle de bir şekilde teşrik-i mesaim oldu.

Kabaca söyleyecek olursak, bir eylemin niteliğini belirleyen şey, öncesinde sorulan sorudur. Neden? Bir tür =niyet-amel= ilişkisi olarak düşünebiliriz bunu. Düşünmeliyiz de. Neden okuyorsun, neden yazıyorsun, neden...

Bir dergi neden çıkar?

Söyleyecek sözü, bir meselesi, kaygısı, ideali... olmaktır bu sorunun cevabı. Ortak bir duyarlılığı paylaşan insanlar bir araya gelerek, derginin çatısını oluştururlar. Bu ilk adımdır ve sürecin en önemli noktasıdır. Derginin bir misyonu, hedefi vardır. Adım adım o misyonu gerçekleştirmek için yol almaya çalışır. Gündemin içinde kaybolmadan -çünkü gündem çoğunlukla oyalayıcı, yönlendirici, aldattıcıdır-, ama ülkede ve dünyada olup bitenlere de gözünü kapatmadan söyleyeceklerini söyler. Bu, doğal olarak dergide yer alan farklı türdeki ürünlerle gerçekleşir. Ama burada gözden kaçmaması gereken şey, dergide yer alan metinlerin -öykü, şiir, deneme vs.- dışında, her sayıda editör aracılığıyla okuyucuya seslenmektir. Bu, derginin kendi gündemi, yol alışıyla ilgili periyodik bildirisi bir bakıma. Ülkede ve farklı coğrafyalarda olup bitenlere dair, okuyucunun fark etmesi, duyarlık göstermesi gereken konularla ilgili bir dikkat çekme...

Bilinen bir gerçekliktir; bir toplumdaki savrulma, çürüme, çözülme... sürecin doğası gereği asla belli bir bölgeyle, zaman dilimiyle, belli katmandaki insanlarla sınırlı kalmaz. Bir uyarı, karşı koyuş, direniş olmazsa, bu olumsuz gidiş günün birinde toplumun tüm hücrelerine sirayet eder. Çok çürüyen, az çürüyen, az savrulan, çok savrulan... gibi yaklaşımlarla insanlar kendilerini aldattılar. Çünkü evet, insanın kendine ayna tutmamak gibi bir zaafı var. Belki de görmek istemediği, yüzleşmekten korktuğu gerçeklerden bir tür kaçıştır bu. Çünkü insanın kendi çürüyüşünü, savruluşunu fark etmesi, beraberinde büyük bir mücadeleyi gerektirecektir. İnsan, direnmeden nasıl karşı koyabilir, çürümeye?

Açıkça söylemek gerekirse, bir tarihsel kırılma döneminden -öncesi de var tabii- beri maruz kaldığımız çözülme, çürüme; yazık ki, buna karşı direnmesi, bunu çok temel bir sorun olarak görüp karşı durması gereken kesimleri de etkisi altına aldı. Hem de kendini çok ince, sinsî yöntemlerle masumlaştırarak, meşrulaştırarak... Dolayısıyla bu çürümeden, savrulmadan dergilerimizin de içinde bulunduğu bütün bir edebiyat dünyamızın etkilenmediğini söylemek, gerçekçi olmaz.

Modernizm, tatlı bir rüya gibi girdi hayatımıza. Bütün ayarlarımızı -görme, duyma, hissetme, yaşama...- kendine göre biçimlendirdi. Ona karşı koyarken bile tuzağına düşmekten korkuyamıyoruz kendimizi. Deyim yerindeyse, asırlık açlıklar, bastırılmış özlemler; tıpkı bir baraj kapağının açılması gibi, boşanıverdi içimizden. Meğer... Acıtcı da olsa, şunu demekten alamıyor insan kendini. Son balık tutulduğunda paranın yenmeyen bir şey olduğunu anlaması gereken, artık yalnızca beyaz adam değil... Paranın yenmeyen bir şey olduğunu beyaz adama kim söyleyecek?

Buradan bakınca, günümüz dergiciliğini çok da sağlıklı, olması gereken yerde; tasada, misyonda, meselede göremediğimi üzülererek ifade etmek isterim. İstisnaların hukukuna saygı duymak kaydıyla; ne yazarların, ne de okuyucuların böyle bir heyecan taşıdıklarına, böyle bir beklentileri, meseleleri olduğuna inanmakta zorlanıyorum. Hem bu nasıl olabilir ki? Birbirlerini hiç tanımayan, tanımamaktan öte birbirlerinden hiç de hazzetmeyen, çarşıda pazarda görseler, doğru düzgün selam bile vermeyen; ortak duyarlıkları bulunmadığı gibi, pek çok konuda farklı düşünen, duyan, yaşayan insanların gönderdiği *yazılar toplama*'ndan oluşan bir dergi, nasıl bir misyon, nasıl bir heyecan, nasıl bir projeksiyon oluşturabilir ki? Olmuyor da zaten. Kendini bir yerlerde görmenin, görünmenin, övmenin, övülmenin kısır dünyasında devam ediyor bu süreç. Yanılıyor olmayı çok isterim, ama ne bu dergicilik anlayışıyla, ne de topyekûn bu sanat-edebiyat anlayışıyla bir yere (!)

varmanın mümkün olduğu kanaatinde değilim. Sorun, ürün yokluğu değil, *insan* kıtlığıdır! Gerçi artık kimselerin vakti yok böylesi şeyleri durup düşünmeye. Kaptıkları köşelerde mutlu-mesut yaşayıp giden insanlar tiyatrosuna tanıklık ediyoruz. Oyundan memnun olmayanlar da ne senaryodan, ne sahneden, ne de oyuncularından dolayı bir eleştiri getiriyorlar. Her ne kadar dile getirmeseler de, onların şikâyeti tamamen, oyunda rol bulamamaktan kaynaklanıyor. Bu derece düşeceğimizi doğrusu hiç tahmin etmiyordum...

-Baskısı tükenmiş öykü kitaplarınız var, ayrıca son yıllarda dergilerde okuduğunuz öyküleriniz de birikmiş olmalı. Ne gibi hazırlıklarınız olduğunu sormak isterim?

Evet, iki-üç dosyalık öykü birikti. Ben de şu aralar bu dosyalar üzerinde çalışıyorum. Gerek bu son öyküler, gerekse baskısı tükenen ilk kitaplar, yayınevinin planlaması doğrultusunda vakti geldiğinde okuyucuyla buluşacak inşallah...

-Yaşınız ve yazın hayatınız dikkate alındığında bugünün “abi”lerindensiniz. Edebiyatta abi olmak geçmişte neyi ifade ediyordu, bugün neyi ifade ediyor? Sizi yakından tanıyanlar sizin “kendi efkârında okur-yazar” olduğumuzu bilirler. Bilmeyenler için bu terimin sebebinin açmak ister misiniz?

Yeni yeni ayakta durmaya, adım atmaya başlayan bir çocuğun elinden tutmak; düşe kalka yürüyünceye, kendi ayakları üzerinde duruncaya kadar ona vaziyet etmek ne demekse, edebiyatta *Abi* olmak da bir bakıma aynı şey. Yazma hevesi, çabası içinde olan birinin; elinden tutulmaya, kendisine bir yol-yöntem gösterilmeye ihtiyacı vardır. Çünkü bu bir yola çıkıştır ve bu yolda daha önce yürütenlerin, emek verenlerin tecrübesi önemlidir. (Bunu genel bir kural olarak görmeli. Edebiyat dünyasında karşımıza çıkan sıra dışı pek çok örnek var çünkü!) Ama bu iki tarafı bir ilişkidir. *Abi*

açısından bir sorumluluk olduğu kadar, genç yazar açısından da bir tür zorunluluktur. Bütün sadeliğiyle söylediğimizde *tecrübe*, aktarılan açısından daha az hasar alarak, zamana daha verimli kullanarak yoluna devam etmek anlamına gelir.

Bir zamanlar dergilerin, kitabevlerinin, kimi çay ocaklarının bu işlevi nasıl yerine getirdiğini az çok hepimiz biliyoruz...

Kendi adıma yazık ki ben, birebir böyle bir süreç yaşamadım. Zaten biraz da bu nedenle olsa gerek -özellikle ilk başlarda-, çok sancılı bir yazma macerası yaşadım...

Bugünün *Abi*liğinin de -yine istisnaları dışarıda tutarak- çok sağlıklı bir işleyişi olduğu kanaatinde değilim. Kendine bağlayıcı, bir tür köleleştirici bir yaklaşım var sanki. Daha net söyleyeyim: Kimse kimsenin elinden -“Allah rızası için” demeye dilim varmıyor- bir *iyilik*, yalnızca bir *iyilik* için tutmuyor. Öyle ya, ya besleyip büyütür de başka (!) kapılara giderse... Ya başkalarıyla oturup kalkarsa... Onların adamı olursa... Hayır, önce sadakat... Mutlak sadakat hem de. Sonra bakarız yazdıklarına... O, işin en kolay tarafı... Bizim dergide yazacaksın, bizim çevremizde oturup kalacaksın, bizim “cephede” yer alacaksın, kitabını da yine bizim uygun gördüğümüz yayınevinden çıkaracaksın... Yoksa? Canın cehenneme... Şiirin, öykün, romanın ne diyor, bizi ilgilendirmez...

Kendi efkârında okur-yazar...

Gürültüyü, samimiyetsizliği, meselesizliği, ilkesizliği sevmiyorsan ve insandan yana bunca hayal kırıklığı yaşamışsan, bir dost bulamamışsan ve üstelik de gün akşam olmuşsa...

-Bugünün edebî mahfiline ciddi eleştiriler getiriliyor. Gruplaşmalardan bahsediliyor söz gelimi. İlla bir gruba ait olmalı mı gençler? Yoksa her nerede olursak olalım, yazı yerini bulur mu?

Keşke günümüz edebî mahfilinin tek problemi gruplaşmalar olsa.

Kişilik, karakter sorunlarıyla malul insanlar,

her nerede olurlarsa olsunlar, bulundukları yeri kendi karakterlerine dönüştürmek isterler. Bu bir *meşruîyet* konusudur onlar için. Bir tür çevre düzenlemesi... Yanaşmak, kendilerine bir dayanak bulmak isteyenler, ayağını ona göre denk almak zorundadır. Aksi hâlde, kıvranıp dururlar kapının önünde. İtilip kakılırlar. O dergâhtan içeri adım atabilmek için, diğer bütün dergâhları yakmak, bütün şeyhleri (!) çiğnemek gerekir. El pençe divan durmak gerekir efendinin önünde. Sözünden başka söz, tarzından başka tarz yoktur. Tekkeye girmek isteyenler, görevliler tarafından takip edilirler. İzlenirler. Gözlenirler. Testlerden geçirilirler. Başka mekânlara takılan, başka şeyhlere kulak veren olursa, tereddütsüz dergâhın yüksek duvarlarından aşağıya bırakılırlar. Kimse dönüp bakmaz onun orada ciyaklamasına, sızlanmasına, merhamet dilenmesine...

Sen onlarla oturup kalkarak şair olacağını sanıyorsan...

Böylesi körleştirici, köleleştirici, onur kırıcı ilişkilerle bir yere varılacaksa, varsin o yer uzak olsun. Kişiliğimizi elimizden alanların lütfedeceği dergi sayfaları, isbn numaraları varsin onların olsun. Kendine güvenen, yaptığı işten emin olan, emek veren, çaba gösteren, sebat eden... insanın ulaşamayacağı hedef yoktur. Günün birinde bir sunuş yazısı şöyle başlar örneğin: *26 Mayıs 1956 sabahında uyanıldığında, son on yıldır kendini yazar olmaya adanmış genç bir adam bütün çabalarının nihayet işe yaradığını görmüştü...* Evet, temiz ve yalnız kalmak; kirli birlikliliklerden yeğdir...

-80'li dönemlere buradan baktığımızda ideolojilerin olduğunu görüyoruz. Oysa bugün gençler ideolojilerden bağımsız hareket etmek istiyor. İdeolojiler bize ne söyler? İdeolojisiz bir mesele benimsenemez mi?

İşin, idrakimize giydirilen deli gömlekleri yanını bir tarafa bırakalım...

Kuşkusuz her dönemi kendi gerçeğinde görmek, anlamak gerekir. Gençliğini 70'lerde, 80'lerde yaşamış biri için ideoloji; ne olduğunu, ne anlama geldiğini bile bilmeden kendini içinde bulduğu bir cinnet ortamıdır âdeta. Bu, o gün için ne kadar kaçınılmaz (!) bir durumsa, bugün aynı karşılığı bulmaması da bir o kadar normaldir. Hep böyle yaparlar; dönem dönem farklı gömlekler giydirirler insanlara. Hatta bazen gömleksiz yaşamanın daha doğru, daha insani, daha çok yakıştığını söyleyerek, sokakları bir gecede gömleksizlerle doldurabilirler. Gömlek bağımlılarının vay hâline...

İnsanın hayatla ilk ilişkisi; onu tanımak, anlamak, kavramaktır. İnsan, bu bakışı, tanımayı, anlamayı bir şeye göre yapar. Bir yerden bakarak anlamlandırır hayatı. İşin siyasal boyutunu bir yana bırakırsak; insanın en başta bir *görme biçimi*'ne ihtiyacı vardır. Bu *görme biçimi* olmaksızın, hayatla olan ilişkisini sağlıklı biçimde yürütmesi mümkün olmaz. Savrulma, dediğimiz şey de zaten bu nedenle oluşur.

Bir Müslümanın, hayata nereden ve nasıl bakacağı; hayatı neye göre anlamlandıracağı bellidir. *Âmentü* dediğimizde, aynı zamanda görme biçimimizi de seçmiş oluruz. Bu bilince varmış bir insan, hayata bakmasını da, ona karşı duruşunu da belirlemiş demektir. Bu çok açık ve net bir gerçekliktir... Ama işte o asıl mesele; bir türlü şu *Müslüman olmak* ne ve nasıl bir şey; düşüncemize, ahlâkımıza, kısaca bütünüyle yaşama pratiğimize, dolayısıyla da sanat-edebiyat anlayışımıza nasıl yansıyacak... Bunu bilemiyoruz. Bu işin nasıl olması gerektiğini bilmediğimiz sürece de hiçbir şey olması gereken yerde olmayacak. Ne ahlâkımız, ne yaşantımız, ne de edebiyatımız...

-İçten cevaplarınız için teşekkür ederim.

-Rica ederim. Asıl ben teşekkür ederim...

| VEYSEL ALTUNTAŞ

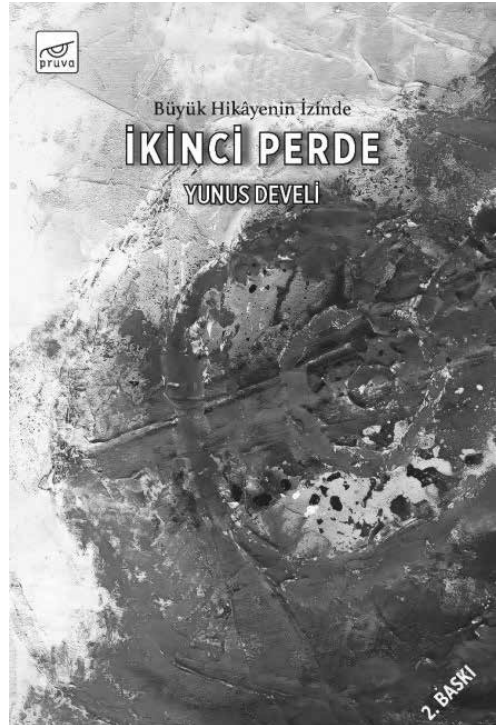
Yunus Develi Öyküsü ve Öykünün Toplumsal Rolü

Bir edebî metin türü olarak öykünün diğer edebî metinlerle ilişkisi hiç şüphe yok ki oldukça farklıdır. Bu farkı hem öykünün yazılış biçiminden hem de öykü yazarlarının diğer türlerde verdikleri örneklerde bariz bir şekilde görebiliriz. Öykünün şiirle bağlantısı onun kısa ama vurucu olması gerektiğiyle bağlantılı olduğu ortadadır. Roman türüyle ilişkisini de tek bir kişi de olsa bir karakter gerekliliğiyle, kısa da olsa bir kurgu gerekliliğiyle açıklayabiliriz. Tabii bunları söylerken bunların birbirinden tamamen ayrı türler olduğu sadece aradaki geçişkenliğin ifade edilmeye çalışıldığını söylemekte fayda var.

Türk edebiyatında öykü yazarlarının diğer edebî türlerde eserler verdiğini herkes bilmektedir. Bu sadece öykü yazarlarına has bir durum değil elbette. Fakat öykü yazmanın verdiği bir güzellik / kolaylık olarak karşımızda durabilir bu durum. Bu anlamda son zamanlarda hem öykü hem de roman türünde başarılı örnekler vermiş bir yazar duruyor karşımızda.

Bugüne kadar toplamda sekiz kitabı yayımlanan Yunus Develi'nin *Akşam Yazıları* ve *Militan Kahvesi* adlı iki romanının haricinde altı öykü kitabı bulunuyor. Bu durum Yunus Develi'yi öykücü yazarlar kategorisinde isimlendirmemize olanak sağlıyor.

Yunus Develi'nin 2018 yılında yayımladığı roman *Militan Kahvesi*. Otobiyografik unsurların bulunduğu bu roman 1976-1980 yılları arasında yaşanan toplumsal, siyasal olaylara bir

üniversite öğrencisinin gözünden bakıyor. Fakat bu tarihlendirme sadece belirli bir dönemi ifade etmek adına kullanılabilir. Oysa roman o tarihlerden bugünlere akan bir nehrin başlangıç kısmına denk geliyor denebilir. Naif ve nahif bir bakış açısıyla, taşrada yetişmiş bir Anadolu gencinin zihinsel gelişimi yer yer eleştirel, yer yer de ironik bir dille okuyucuya aktarılıyor.

Roman, belirli bir dönemi aktarırken bir karakter üzerinden psikolojik ve sosyolojik çıkarımlar yapmaya oldukça müsait bir tür.

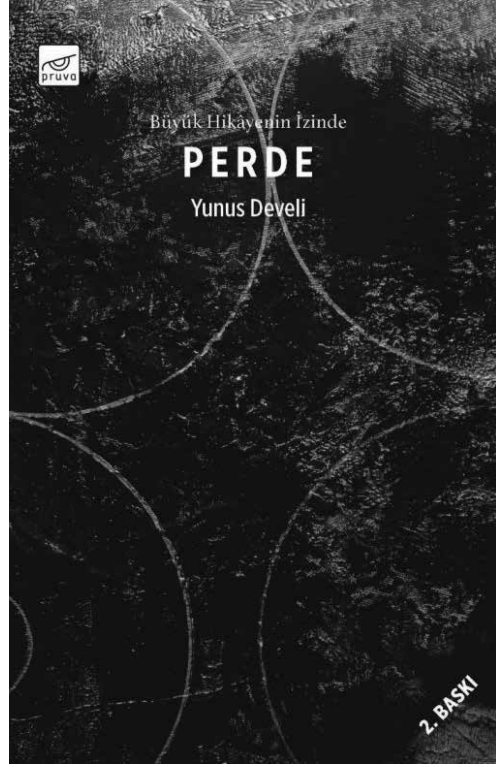
Bununla birlikte öykünün roman kadar geniş bir alanı yoktur. Ama bu öykü türünün, toplumdan tamamen kopuk olduğu / olması gerektiği anlamına gelmeyecektir. Hatta bu anlamda öykünün romandan daha avantajlı olduğu bir alan da vardır. O da öykünün güncel edebiyat dergilerinde yayımlanma imkânı bulmasıdır. İçinde yaşadığı toplumu inceleyen, onu dikkate alan “burjuva” olmayan öykü yazarları, yazdıkları öykülerle güncel edebiyat dergilerinde toplumun nabzını estetik olarak aktarırlar. Böylelikle geleceğe kayıt düşme imkânları da hâsıl olur.

Bu bağlamda Yunus Develi öyküleri toplumu okuyan, değişim dinamiklerini gören ve bunları başarılı bir şekilde aktaran metinler toplamıdır denebilir.

Yunus Develi ismini özellikle Hece Öykü dergisinde yayımlanmış öyküleriyle tanıyoruz. Öykülerinde gerçek yaşamdan anlar sunan Develi, okuyucuların zihin dünyalarına tertemiz mekânlar sunuyor. Tertemiz ifadesiyle, kelimelerin özenli seçimi suretiyle öykü atmosferinin oluşturulmasındaki başarıyı ifade etmeye çalışıyoruz.

Gece Dansları, Kumercin, Frenk Havaları, Perde, İkinci Perde, öykü kitaplarının yanında 2021 yılının Nisan ayında Pruva yayımlarından Vadiler adlı öykü kitabı yayımlandı. Hiç şüphesiz tüm bu kitapların yılların verdiği birikimle oluştuğu aşikârdır. Zira Yunus Develi öyküleri gerek dergilerde yayımlandığı sıralarda gerekse kitaplaştığı dönemlerde toplumun içinde bulunduğu ahvali okumayı ve onları okuyucunun zihnine aktarmayı başarmıştır.

Bununla birlikte Yunus Develi; tarihsel gerçeklerden, kutsal kitaplarda bahsedilen kıssalardan da yararlanmıştır. Örneğin “*Perde*” kitaplarında bir araya gelen öykülerin her biri,

peygamberlerin kıssalarından meydana gelmiştir. Bu öyküleri tarihsel ve inançsal bir bağlamda okumanın mümkün olduğunu söylemek mümkün. Ama bu sınırlandırma bu öykülerin günümüze seslenişini görmemizi engelleyebilir. Zira Yunus Develi, sakın ve samimi üslubuyla hız çağının uyurlarına öykü türünün imkânları dâhilinde durmayı ve geçen zamanın farkına varmayı fısıldıyor.

Tüm bunların yanında Yunus Develi, öykülerini bir mesaj aracı olarak kullanmaya çalışmıyor. Yunus Develi öykülerinin en temel başarısı, küçük bir alan olmasına rağmen atmosferi oldukça başarılı bir şekilde kurması olarak görülebilir. Bu atmosfer sayesinde Yunus Develi istediği kurguyu -isterse tarihten alınmış olsun- öykülerinde aktarabiliyor. Bu da bize dil ve estetiğin önemini bir daha kavratıyor.

| HÜSEYİN AHMET ÇELİK

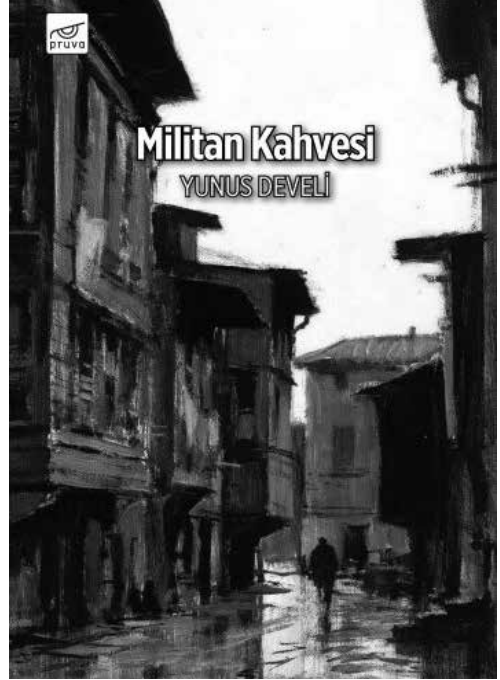
Yunus Develi Romanlarına Bir Bakış

Yunus Develi öykü, günlük, deneme ve nihayet romanlarıyla neredeyse kırk yıldır *yazma eylemini* sürdürür. İnsanlığı kurtaracağına inandığı reçetenin bir gün daktilonun tuşlarından döküleceğine olan umut bu eylemi besler. Fakat hayal kırıklıkları, yokluklar, yoksulluklar da vardır. Çünkü içinde soluk alıp verdiğimiz bu uzun hikâye, inişli çıkışlıdır.

1985'te yayın hayatına başlayan *İkindi-yazıları*'nda, ertesi yıldan itibaren günlük ve öyküleriyle yer alır. Recep Garip'in yönetiminde çıkan Yeni Sıla'nın emektarlarından Nisan 1991'de son sayısını çıkaran *Yeni Sıla*'da öykülerin yanı sıra denemeler de kaleme alır.

İkindiyazıları, *Mavera*, *Yeni Sıla* ve *Heceöykü* dergilerinde yer alan öykülerin kitaplaşması uzun sürer, 2004 yılında çıkan *Gece Dansları*'nı yine uzun bir bekleyişin ardından *Kumercin* ve *Frenk Havaları* takip eder. Perde ve *İkinci Perde* kitaplarında ise daima deneneni ama çoğunda isabet edilemeyi yapar. Yunus Develi, peygamber kıssalarını paranteze alarak yaratılışı ve insanlık tarihini hikâyeleştirir. *Hikâyesi olmak demek, var olmak demektir* fikrine yaslanan *Perde*'de, renkli ve dinamik bir dille şeytana da konuşma fırsatı verilir, Kabil'e de. Tufanı suyun, yaratılışı toprağın, Adem'i meleklerin ağzından dinlediğimiz hikâyeler; literatürde benzerine rastladığımız bir tarzın -ya da niyetin- başarılı son örneklerinden biri olarak kayıtlara geçer.

Yunus Develi'nin uzun yıllar masasında yer tutan ve yakın zamanda okurla buluşan romanları ise "küçük dereceli bir memurun hikâyesi"dir aslında. Küçük dereceli me-

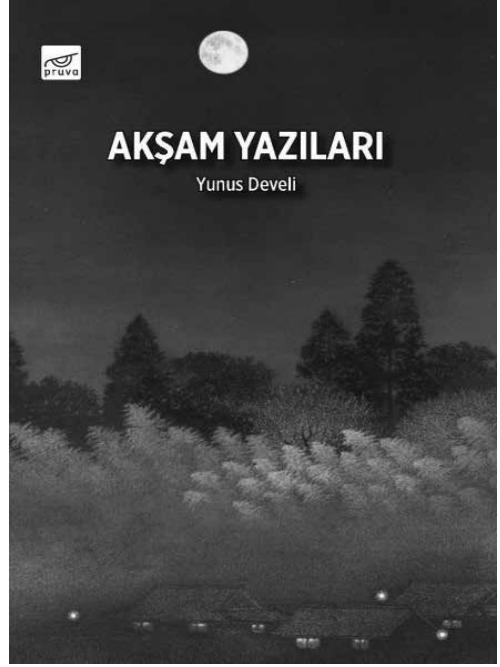
murlar, dünyanın her yerinde aynıdır. Sizi Dostoyevski'nin ya da Orhan Kemal'in kayıt altına alması sonucu değiştirmez. Derdiniz gününüz hayatla ve insanlarla boğuşmaktır. Yunus Develi'nin romanlarında da olduğu gibi. Zordur fakat yine de yaşama anlam katmalı; baş belasıdır fakat yine de insandan umut kesmemeli. Ve Tanrı... "*Kaybetmeye alış canım. Hayat, hep kaybedilen bir oyundur çünkü. Unutma, tek kazananı Tanrı'dır bu oyunun. Yarattır kazanı; öldürür yine kazanır.*"

Militan Kahvesi yazarın ilk romanı. Şişe dibi gibi kalın gözlükleri, sarı seyrek saçlarıyla Aydın'ın taşradan İstanbul'a, Adana otogarından Valide Atik'e uzanan hikâyesi.

1976 ile 1980 yılları arasında Yüksek İslam Enstitüsü'nde okuyan Aydın, roman yazmak istemektedir fakat kendini bir mücadelenin ortasında bulur. Roman boyunca, Müslüman grupların çelişkileri ile Aydın'ın bocalamaları aynı çizgi üzerinde ilerler. 12 Eylül sağanağının öncesinde İstanbul'daki parçalı bulutlu gökyüzünün de resmini çizer Yunus Develi, *Militan Kahvesi*'nde. Odak noktası ilahiyat çevresi ve İslamcı fraksiyonlardır. İsimler, kurumlar, hadiseler “gerçek yaşamdan alınmış” bir hikâyenin satır aralarında olduğumuzu hissettirir çoğu zaman. Bu yönüyle de *Militan Kahvesi*'ni otobiyografik romanlar arasında anmak daha doğru olabilir. Gerçi kim yazmış da kendini yazmamıştır ki.

Valide Atik'te bir yurttan kalan Aydın için militan olmak bir ideal, roman yazmak bir hayaldir. Okula gidip gelir, sınavlara girer çıkar, dostluklar filizlenir. İnsanları, fikirleri, teşkilatları yakından tanıma fırsatı bulur. Zaman geçtikçe ilişkilerdeki sıklığı, fikirlerdeki tutarsızlığı fark eder. Sakal bırakır, parka giyer, Valide Atik'teki yurdu işgal etmeye kalkışanlarla amansız bir mücadeleye girer. Olmak istediği kişi ile olduğu kişi arasındaki mesafeyi kapatmaya çalışır. Enstitüdeki dersleri boşlar zamanla. Adana'yı, şalgamı, kebabı, mahluta çorbasını özler. Yurdun çatısına çıkıp Selamsız'dan kaban çingene müziklerini dinlerken İstanbul'u seyretmek ve Salacak'ta yürüyüşe çıkmak vazgeçilmezleri arasındadır. Aydın'ın hassas mizacı, insanlığı kurtarma derdi ve edebiyat tutkusu ideolojik kamplaşmaların gölgesinde kalır.

80 öncesi İstanbul'un, aslında Türkiye'nin bir hülasasıdır *Militan Kahvesi*. İlahiyat camiası ve İslami hareketlere içerden bir bakıştır. Bugün hâlâ nüfuz sahibi kişi ve kurumların tarihine yolculuktur. Otobiyografik roman demiştik, aynı zamanda belgesel romandır. Fakat *Militan Kahvesi* nihayetinde Aydın'ın ide-

alleriyle hayallerinin çatışmasını, hayatının bir evresini olgunlaşma ve hayatın sillesini yeme penceresinden izlediğimiz bir *bildungsroman*dır.

Militan Kahvesi'ni okurken kuşkuyla kapılırız. Okumakta olduğumuz roman, Aydın'ın başından geçenler mi yoksa yazdıkları mıdır? Ne de olsa Aydın hep yazar olmak istemektedir. Bize bir oyun oynamış olmasın! Kuşkumuzu haklı çıkaran hususlar da yok değil. Biri de şu: “Belki de edebiyat tarihinde ilk kez iki roman kahramanı bir araya gelip hem yazarı hem de kahramanı oldukları bir roman üzerine konuşuyorlardı.”

Akşam Yazıları ise *Militan Kahvesi*'nin öncesine ve sonrasına ışık tutar. Aydın'ın çocukluğu ile mezun olup İstanbul'dan ayrılışından sonra yaşananlar anlatılır. *Militan Kahvesi*'nde tanık olduğumuz olaylara atıfta bulunulur, Aydın'ın arkadaşlarından bahis açılır, Atik Valide yad edilir. Bu yönüyle *Akşam Yazıları*, kronolojik olarak bazen geriye gitse de *Militan Kahvesi*'nin devamı niteliğindedir.

Çocukluk, çok önemlidir *Akşam Yazıları*’nda. Okul hatıraları, mahalle arkadaşlıkları, ortaokuldayken İstanbul’a yapılan yolculuk... Daktilonun başına geçen “yazar”, çocukluğundan daima saygıyla bahseder: “Çocukluğumun büyük hatırı vardır bende. Onu incitemem.” Yunus Develi’nin öykülerinde de romanlarında da incinmiş bir çocuk, hep vardır oysa. Her şeye rağmen razıdır o yıllardan.

Akşam Yazıları, uzun bir ândan ya da birbirine eklenmiş çokça ânlardan oluşuyor. Tarihler ve üç nokta. Saatler ve boşluk. Daktilo başında geçen zamanın dışında kalan ne varsa sorguya çekiliyor âdeti. Ya tanık ya sanık... Hayat “daktilonun başında ve dışında” diye ikiye ayrılır sanki: “Yine savaş alanındayım. Çünkü bu bir savaş oyunul! Bu buz gibi odaya, birkaç kat giysiyle ve her gün benzer tereddütlerle gelip kimi zaman dakikalarca kimi zaman saatlerce kalıp gidiyorum. Ya iki satır yazabiliyorum ya da terk bir sözcük bile yazamadan, perişan bir halde odayı terk ediyorum. Diğer odaya geçince eş oluyorum, baba oluyorum. Bu odaya gelince tuhaf oluyorum.”

Üç bölümden meydana gelir *Akşam Yazıları*. İlk bölümde Adana’da geçirilen çocukluk ağır basar. Ocak 1989’da düşülen bir notla bölüm biter. İkinci bölümde 1980’e geri döneriz, Kurşunlu yıllarına; yaş yirmi iki. Memuriyetin ilk günleri sancılı geçer, med cezir hâlinde ilk çiçeği burnunda öğretmen, Adana’ya dönmek ister, İstanbul ise bir hatıra kadar uzaktadır... Üçüncü bölüm, Kurşunlu’ya veda edişle başlar. 1990’lara geçilir: “Neyse, büyümiş sonra. Evlenmiş, çoluk çocuğa karışmış. İşler de karışmış böylece. Hayattan iyi sesler gelmiyormuş. Ne yaparsın, o da akşamları odasına çekilir, oyunlar oynarmış kendince. Türli hayaller kurarmış. Devlet kurarmış. Bir de “tık tık” diye sesler gelirmiş odasından. Komşuları, akşamları ve bazen de kimi gece yaraları duyarlarmış bu sesler.

“Parasızlık, tartışmasız gerçek”tir. Her şeyin ateş pahası olduğu günler... Palto almak hatta dostlara telefon açmak için enflasyonun düşme-

sini beklemek... Denizli Mahallesi, Yeni Cami, portakal bahçeleri... Nedim Ali Zengin, Kâmil Aydoğan, Recep Garip, Duran Boz ile tanışmalar, mektuplaşmalar, *İkindiyazıları*, *Yeni Sıla*... Okuma notları: *Tutunamayanlar*, *Satranç Dersleri*, *Gülü’n Adı*, *Sanat Nedir*, *Derviş ve Ölüm*, *Jurnal II*, *Bir Yazarın Notları I-II*, *Arka Kapak Yazıları*...

Akşam Yazıları’nda eşyalar ve mefhumlar yeni anlamlar yüklenirler. *Soba* ve *palto* bir ihtiyaç nesnesi olmaktan çıkıp 80’li, 90’li yıllarda yaşamının ne olduğuna dair imgelere dönüşür. *Daktilo*, yaşam ünitesidir; *yazmak*, düşünme biçimidir.

Militan Kahvesi bir tanışma ise *Akşam Yazıları* bir yüzleşme romanı. Kendisiyle, hayatla, Tanrı’yla. *Militan Kahvesi* İstanbul’da geçer; Adana, buğulu bir camının ardından görülen bir surettir. *Akşam Yazıları* ise Adana’da, iki katlı bir evde geçer çoğunlukla, İstanbul bir hatıraşehirdir. *Militan Kahvesi* 1976-80 arası İstanbul’una dairse *Militan Kahvesi* 70’lerin başından 90’ların sonuna kadar geçen yılların Adana, Kurşunlu ve Maraş’ına dairdir.

Yunus Develi, peş peşe yayımladığı iki romanıyla yaklaşık otuz yılın muhasebesini yapar. Çocukluğundan olgunluk yıllarına kadar geçen zamanı kayıt altına alır. Tarih düşülse de bir günlük değildir; isimlerin çoğu gerçektir fakat olayların gerçekliği hakkında kesin bir yargıya varamayız çünkü bir hatıra da değildir. Muhtemeldir ki yazar kurmacanın perdesinden de yararlanmak istemiştir. Bununla birlikte bahsi geçen romanlar, Yunus Develi’nin kişisel tarihine ve yazarlık serüvenine ışık tuttuğu gibi çeyrek yüzyıldan fazla bir zaman diliminde Türkiye’de ve dünyada yaşanan hadiseler hakkında da fikir verir. İran Devrimi’nin yansımaları, 12 Eylül’ün ayak sesleri, Bosna’nın işgali, Afrika’da patlak veren siyasi karışıklıklar bunlardan birkaçı. Ayrıca taşrada edebiyatla meşgul olmak, dergi çıkarmak, her şeye rağmen okumayı ve yazmayı sürdürmek bilhassa *Akşam Yazıları*’na derinden derine sızmıştır.

| YUNUS EMRE ALTUNTAŞ

Hızır'ın Anadolu'daki Gölgesi: Fethi Gemuhluoğlu

Dostluk Üzerine'yi okuduğumda ender bulunan bir sima ile karşılaştığımın hemen farkına varmıştım. Kitap sarsıcı bir selamlama ile açılıyordu: “Evvelî, âhiri, zâhiri, bâtını selamlarım. El-Evvelü Allah, El-Âhirü Allah, Ez-Zâhirü Allah, El-Bâtınü Allah. Sâhib’i selâmlarım. Sâhib-i Hakîki’yi selâmlarım. Sağımı, solumu, önümü, ardımı selâmlarım. ‘Levlâke Sırrının Mazharı’nı selâmlarım. Vâlidisini, Hadîce Vâlidemi, Fâtıma Vâlidemi selâmlarım. Cihâr-ı Yâr-ı Güzîn’i selâmlarım. Erkân-ı Erbaa’yı: Selmân’ı, Mîkdâd’ı, Ammâr’ı, Ebu-Zerr’i selâmlarım. İmâmeyn’i Muhteremeyn’i selâmlarım. Tâife-i ecinnîyi selâmlarım, müminlerini ve Müslimlerini. Ve sizi selâmlarım.” Sadece şu selamlamayı okuyan insan karşısında ne dediğini bilen bir arif olduğunun ayırdına varır.

Bu selamlama Gemuhluoğlu’nun vefatından yaklaşık iki yıl önce 22 Kasım 1975 tarihinde ‘Dostluk’ üzerine irticalen yaptığı konuşmanın başında yer alıyordu. Bu konuşmayı canlı olarak dinleyen kişilere gıpta etmemek elde değil. Rahmet yağmuru misali gönüllere yağın ve sonunda helallik ile hitama eren eşsiz bir konuşma. Selamlamanın hemen ardından Üstad şöyle diyordu: “Peygamber-i Ekber bir hadîs-i nebevîlerinde buyuruyorlar ki, ‘Önce selâm, sonra kelâm’. Önce sizi selâmlıyorum. Yine Peygamber-i Ekber buyuruyorlar ki bir hadîs-i nebevîlerinde, ‘Önce refîk, sonra tarîk’. Önce yolda yoldaş, sonra yol. Dostluk üzerine konuşmak gibi, hiç mu’tâdim değil konuşmak. Elli üç yaşındayım. Kırk senedir söz orucu tutuyorum. En az yirmi senedir, yirmi beş senedir

yazı orucu tutuyorum. Ne yazarım, ne çizerim. Zaten okur-yazar takımından da değilim. Ama bu sözleri size sanki bir vedâ gibi, sanki son sözlerim gibi... ‘Hâl sârîdir’ buyrulmuştur. Maraz da sârîdir. Dilerim ve umarım ki, benim marazım sârî olmasın ve burada şevk sârî olsun, cezbe sârî olsun ve aşk sârî olsun... Türkiye’deki yanlışlık tenkid fikrinden başlıyor. Yanlışlık dost olmamak, fikre dost olmamak... İnsana dost olmak, fikre dost olmak, coğrafyaya dost olmak, tarihe dost olmak, kendi vücûduna dost olmak, komşuya dost olmak, gibi kademe kademe, ama entegre bir bütün içinde bütün dostluklar söylenmeye mecbûrdur. Bütün dostluklar söylenmelidir... Bizim son zamanlarda çektiğimiz, tenkid ile vakit geçirmiş olmamızdır. Meseleyi bir disiplin üzere, meseleyi bir nizâm üzere ortaya koymuş olamamanın hicâbıdır bu.”

1922 yılında dünyaya gelen ve 5 Ekim 1977’de vefat edene kadar ömrünü mücadele ile geçiren Fethi Gemuhluoğlu aşk ehli isimlerdendir. O’nun mücadelesi önce nefsiyle sonra da Batı’nın içimize ektiği bunalım insanıyladır. Gemuhluoğlu tenkitin ve bunalımın aksine ümit sancağını devamlı burçlarda tutmanın gayretinde olmuştur. Vefatından sonra doğmuş olmasına rağmen yüz binlerce insan da Gemuhluoğlu’nu görmeden sevmiş ve ondan beslenmiştir. Merhum Gemuhluoğlu hiçbir çıkar gözetmeden insanlara güler yüzle, aşkla, samimiyetle hizmet etmeyi ibadet kabul etmiş bir büyüğümüzdür. Bu sebeple farklı çevrelerden, farklı görüşlerden binlerce dost edinmiş, bu dostlukları milletin ıslahı doğrultusunda ilerletme gayreti içerisinde olmuştur. Diyebiliriz ki “Bir tebessüm nice kapıyı açar.” sözünün ete kemiğe bürünmüş hâli Gemuhluoğlu’dur. Derin tarih bilgisi, sağlam kişiliği, güçlü hafızası, tasavvufla harmanlanmış samimi yüreği, etkileyici hitabeti vesilesiyle Gemuhluoğlu’nun çevresinde geniş bir halka oluşmuştur. Siyasetten ekonomiye, kültürden

akademiye kadar farklı çevrelerden gelen bu isimler Gemuhluoğlu’na aşkla bağlanarak dertlerine ortak olmuştur.

Önce Gençler

Gemuhluoğlu’nun en dikkat çeken yönü kendisine gelen gençleri keşfederek belirli alanlara yönlendirmesiydi. Bu sayede farklı pek çok alanda yetkin isimler ortaya çıkmıştır. Çünkü Gemuhluoğlu bu gençleri sadece maddi olarak değil manevi olarak da doyuran bir “Üstad” konumundaydı. Öyle bir Üstad ki riya ve gösterişten uzak duran, muhabbet ve sevgi ile tüm zorlukların aşılabileceğini telkin eden bir ümit sığnağıydı. Morali bozulan, ümidini kaybeden veya bir sıkıntısı olan insanlar Gemuhluoğlu’nu ziyaretten kuş gibi hafiflemiş hâlde ayrılırdı. Farklı gazete ve dergilerde birbirinden değerli yazılara imza atmasına rağmen yaşarken kitap yayınlama derdinde olmaması bu tevazuunun örneklerindendir. Bu yazılardan oluşan “*Dostluk Üzerine*” isimli kitabı vefatından sonra dostları tarafından yayınlanmıştır. Kitap bugün de başucu eserlerden biri kabul edilmekte ve yüz binlerce genç tarafından okunmaktadır.

Talebeleri Üstadı Anlatıyor

Merhum Emin Işık Hocamız Bursa’da yaptığımız bir anma programında Gemuhluoğlu’nu şöyle anlatmıştı:

-Fethi Gemuhluoğlu ağabeyle 1958 senesinde bir tevacuk ile tanıştım. O sıralar Nurettin Topçu’nun “Taşralı” isimli öykü kitabı yeni çıkmıştı ve dost meclisinde herkes kitabı güzel bulduğunu ifade ediyordu. Fethi Gemuhluoğlu ise beni şaşırtan bir şekilde kitabı eleştirerek Topçu’nun din adamlarına kitabında fazla yüklediğini, din adamları zümresinin zaten ezilen bir sınıf olduğunu belirterek bu tutumu yadırgadığını belirtti. Yani Fethi Gemuhluoğlu yayınlanışı henüz bir hafta bile olmadan kita-

bı almış okumuş ve kitaba dair kanaatini açık yüreklilikle belirtmişti. O anda Nurettin Topçu benim hocam olsa da bu eleştirileri makul bulmuş ve Gemuhluoğlu'nun bu duruşuna, bu dikkatine, hassasiyetine memnun olmuştum.

-Bir keresinde bana “neden sık gelmiyorsun Emin” diye sormuştu. Ben de “sizi rahatsız etmek istemiyorum ağabey” dediğimde “biz senin gelişinle değil gelmeyişinle rahatsız oluruz Emin” diyerek her hafta yanına uğramamı istemişti.

-O sıralar beni sık sık yanına çağırırdı üstad. Bir gün “Mustafa Kara'yı tanyor musun” dedi. “Evet, tanyorum üstad” dedim. Şimdilerin Prof. Dr. Mustafa Kara'sının o günlerde yayınlanan bir makalesini okumuş ve onda bir ışık görmüş olmalı ki “bana hemen O'nu bulup getireceksin” demişti.

-Aynı şekilde Yaşar Nuri Öztürk'ü de bir yazısını okuduktan sonra bulup yanına getirmemi istemişti. Uzun yıllar Yaşar Nuri'ye göz kulak oldu. Vefatından önce de bana “Aman bu Yaşar Nuri'ye göz kulak olun. O'nun fireni yok. Yeteneklerini zayi etmesinden korkuyorum” demişti.

-MC hükümetlerinin kurulmasında üstadın katkısı büyüktü. Üstadı bir gün meclis koridorunda Süleyman Demirel'in koluna girmiş hâlde gördük. Süleyman Demirel'e “bak Süleyman...” diyerek nasihatler veriyordu.

-Bir gün bana “sen neden bizden burs almıyorsun, hemen şu formu doldur ver” demişti. Ben de üstada “benden daha çok ihtiyacı olan öğrenciler vardır, ben az buçuk gelir sahibiyim, başkaları istifade etsin” dediğimde “biz fukara derneği değiliz, yetenekli gençlerimizin derdindeyiz, hemen formu doldurup teslim et” diye emir buyurmuştu. Ertesi gün yanına vardığımda formu kendisi doldurmuş ve önüme uzatarak “imzala” demişti.

-Fethi Ağabey'in İstanbul'da gitmediği program veya kültür ortamı yoktu. Herke-

si dinler herkesi takip eder, konuşanlar hep başkaları olsa da konuşulan her zaman Fethi ağabey olurdu.

-Fethi Ağabey Türkiye'nin tüm şehirlerinde, kasabalarında işe yarar kim varsa tanır ve bilirdi. Bu sebeple sık sık “ben bu ülkenin muhtarıyım” derdi.

-Fethi Ağabey birisine önemli bir şey anlatacağı zaman konuşmasına “annem bana derdi ki” diye başlardı. O zaman anlardım ki önemli bir şey söyleyecek. Gerçekten o sözleri annesi mi söyledi bilemiyorum ama sanırım Fethi Ağabey kendi söylemek istediklerini annesine söyletirdi bu gibi zamanlarda.

-Fethi Ağabey iyi okurdu. Bilmediği bir yazar, şair, sanatçı yok gibiydi. Dergileri takip eder, yeni şairleri okur, onları yüreklendirirdi.

-Karşısına gelen gençlere ilk sorusu “sen hiç âşık oldun mu” olurdu. Bir de “sen hiç namaz kıldın mı” dediği olurdu. Tabi bu soruları duyan gençler ilkin afallardı.

Aynı programda Prof. Dr. Hüseyin Algül de Üstadı şöyle anlatmıştı:

-Kendisiyle tanışmayı, meclislerinde bulunmayı lütfu ilahi saydığım bir insandan bahsetmek istiyorum sizlere. Gemuhluoğlu insana olan tesiri, gençlerle ilgilenmesi, onlara zaman ayırması bakımından her defasında hayranlığına düştüğüm bir büyük umdeye sahipti. Önemli işlerinde dahi kendisini dinlemeye gelen gençleri yanına alır onlara takside, banka kuyruğunda ve işini hallettiği o anlarda bile bir şeyler vermenin telaşında olurdu. Bindiği takside taksi şoförünün derdini alacak suallerle ortamı neşeli bir hâle büründürürdü. İşte ben de o tesir sahasında kendisinden feyz aldığım bir genç idim ve 1975 yılında Bursa Yüksek İslam Enstitüsü'ne gelmemde kendisinin büyük tesiri vardır. Ben Gemuhluoğlu'nun sadaka-i cariyesi olarak görülebilecek bir talebesiyim. Bu sebeptendir ki görev yaptığım her an bu duygu

ve heyecanla Gemuhluoğlu Ağabey'in heyecanını hissederek yaşamaya gayret ettim. Ona olan sevgi ve hürmetimi bir ithaf ile süslemek durumundaydım ve ben de onun Allah, Resul ve Ehli Beyt sevgisine olan tutkusundan dolayı 'Osmanlıda Peygamber Sevgisi' isimli ilk çalışmalarımdan birini Fethi Gemuhluoğlu üstadına ithaf ettim. Gemuhluoğlu üstadın derunundan gelen bir aşkı vardı. Tüm sohbetlerinde okuduğu mısralarla derdini özetlemeyi çok iyi başarırdı. Aşkın niceliğini tarif için Eşrefoğlu'nun şu mısrasını okurdu hep;

*Cihanı hiçe satmaktır adı aşk
Döküp varlığı gitmektir adı aşk
Elinde sükkeri başkasına sunup
Ağuyu kendi yutmaktır, adı aşk*

-Fethi Ağabey benim hayatımın dönüm noktalarından biridir. Bizim aklımızın, ruhumuzun tapusu ona aittir desek yeridir. Bursa'ya gelmemde ve akademik alanda çalışma yapmamda onun yönlendirmesi vardır. Bu bakımdan üstadın üzerimizde emeği büyüktür.

- Fethi Ağabey'in meşhur "Dostluk üzerine" konulu konferansında o salondaydım. Sırf bir yer bulabilmek için çok önceden salondaki yerimi almıştım. Çünkü Üstad topluluk karşısında az konuşurdu. O gün de meşhur selamlaşmasıyla konuşmasına başlamış ve salondakileri yaptığı konuşma ile derinden etkilemişti.

Hüseyin Algül'ün anlattıklarına kulak verdiğimizde anlıyoruz ki Gemuhluoğlu üstadın selama ve selamlaşmaya verdiği önem had safhadaydı. İstanbul'da bir programda konuşmasının neredeyse ilk yarım saatini selam vermeye ayırmasını hâlâ unutamadığımı söylüyor Algül Hoca. "İşte o günden sonradır ki selamın niceliğini araştırmaya karar verdim ve gördüm ki Hazreti Peygamber Medine'ye Hicret ettikten sonra ki ilk tavsiyesi selamı yaygınlaştırmanız olmuş. Selamı yaygınlaştırınız, akrabalarınızı

gözetiniz, açları doyurunuz ve geceleri namaza kalkınız. Bu sebeple gündüz halk ile gece de hak ile bir ömür geçirmiş hakiki dostun hayatını örnek almanın telaşında olmuştur Gemuhluoğlu. O'na göre dost canını hiçe sayıp Hazreti Resulün yerine yatağına yatan Ali'dir; dost hicrette mağaraya sığındığında börtü böcek ısırmasını Resulü diye elbisesini yırtıp delikleri tıkayan ve son delik açık kalınca da topuğunu dayayıp zehirlenme bahasına Hazreti Resulü korumaya ahdetmiş Ebubekir'dir. Gemuhluoğlu her yerde ve her şeyle dost olmanın gereğini 'Dostluk Üzerine' isimli konuşmalarında olabildiğince anlatmıştır. Zamanla dost olunmalıdır, ölümle dost olunmalıdır; en başta kendisiyle dost olmalıdır insan, kendi içinin karanlığını dost aydınlığıyla ısıtmalıdır. Nitekim üstadı göre 'Gözü olana sabah ısımıştır'"

-Vefatından üç ay kadar önce yanına uğramıştık. Yanımda Uludağ İlahiyattan Kuran Hocası Mustafa Öztürk de vardı. İçeri girdiğimizde karşıdaki lafzai celal tablosuna bakıyordu. Bir süre hiç konuşmadı ve sonra bana dönerek “çok yorgunum Hüseyin, ruhumu Kuran ile dinlendirmek istiyorum” demişti. Biz de sırayla kendisine Kuran okumuştuk. Mustafa Öztürk okuduktan sonra üstada “Hüseyin Bey de hafızdır” dediğinde Üstad bunu ilk defa duyuyordu ve benim de okumamı istedi. Üstada Rahman suresini okudum. Sonra şöyle dedi “Peygamberi Ekber gelse ve Rahman suresini tefsir eden müfessirleri ve âlimleri görse Rahman suresinin daha nice anlamlar taşıdığını bizlere haber verirdi” dedi.

Merhum Ragıp Karcı ağabeyimiz de Üstadın talebelerinden biriydi. O da Üstadı şöyle anlatıyor;

-Fethi Gemuhluoğlu'nun bizi idame eden tarafı vardı. Fethi Ağabey'deki melal hali önemliydi. Melal Allah'ın kullarından ahdi aldığı andan itibaren Allah'ın bilgisiyle donanmış olmak, Allah'ın varlık bilgisiyle uç uca olmak halidir. Ben Fethi Abi'de melal idrakiyle uç uca bir hâl gördüm. Fethi Ağabey'in -belki bu yüzen olsa gerek- dünya ile ilişkisini gerektirecek bir bilgisi yoktu. Ben O'nda Peygamberî bir ümmilik hâlini de gördüm. Sanki varlığın tüm güzellikleri gösteriliyor kendisine ama o menzile ulaşmayı tercih ediyor. İşte böyle bir ümmilik... Ragıp Karcı halk ozanı, gönül adamı olarak kalbine nakşolmuş beş isimden birinin Fethi Gemuhluoğlu olduğunu dile getirirdi. Nesimi, Kazak Abdal, Sümmani, Pir Sultan ve Fethi Gemuhluoğlu.

Üstadın Çalışmaları

Ferman Karaçam Üstadın çalışmalarını şöyle anlatıyor: “Fikirlerini işlediği yazıları Serdengeçti, Yeşilada, Arapgir Postası, Türk Yurdu, Düşünen Adam Mecmuası, Yeni Sabah, Göladağı

gibi gazete ve dergilerde yayımlanan Gemuhluoğlu konularını daha çok yaşanan hayatın içinden seçti. Büyük şehirlere göçlerin gelecekte doğuracağı tehlikelerden Macar hürriyet savaşçılarını desteklemeye, mazlum ve masum milletlerin bağımsızlığına, İslâm ülkelerinin birbirine yakınlaşmasının öneminden Müslümanların birbirlerini tenkit etmesinin yanlışlığına, sanattan siyasete, ahlâktan eğitim ve tarihî meselelere kadar hemen her konuda yazılar yazdı. Bir yandan millî meseleler üzerine yetkililerin dikkatini çekerek çözüm teklifleri getirirken öte yandan milletlerarası bazı konular üzerine de eğildi. Bu meseleleri çözüme kavuşturacak akademik kadroların yetişmesi için ömrünün sonuna kadar büyük bir gayretle çalıştı. Faaliyetlerini sevgi ve dostluk ekolü şekline dönüştüren bir prensip ve disiplin içinde sürdüren Gemuhluoğlu, gençlere sadece maddî ve mânevî açıdan destek olmakla kalmayıp kendilerinde bilgi, zekâ, cesaret ve sanat parlıtsı gördüklerini yetenekleri doğrultusunda yönlendirdi ve böylece sadece akademik hayatta değil İslâmî düşünce, sanat ve kültür hayatının gelişmesi üzerinde de etkili oldu.”

BAĞLANMA

Necip Fazıl Kısakürek “Bâbîâli”de, Cahit Zarifoğlu “Yaşamak”ta ona özel bir yer ayırırken Nuri Pakdil “*Bağlanma*” adlı kitabında bütünüyle Üstadı ele alıp anlatmış, ölümünün 10. yıldönümünde *Suffe: Kültür Sanat Yıllığı*’nda onunla ilgili çeşitli hâtıra ve değerlendirme yazılarından oluşan geniş bir bölüme yer verilmiştir. Bunun dışında daha pek çok dergide ve belgeselde Üstadı konu alan özel çalışmalar yapılmıştır. Gemuhluoğlu, 1977’den bu yana ölüm yıl dönümlerinde her kesimden sevenlerinin katıldığı anma programlarıyla yaşatılmaktadır. Gemuhluoğlu, 5 Ekim 1977 Çarşamba günü vefat etmiştir. Fatih Camii avlusundan kalkan cenazesi 6 Ekim 1977 günü Sahrayıcedid Mezarlığı’na defnedilmiştir. Ruhunu şad mekâmı cennet olsun.

| HASAN KEKLIKCI

Ahmet

Büyümin k.

Çok olmamıştı bu evi alalı Emmi. Hatta bizim sonradan duyduğumuza göre köyden birkaç ağzı güzel, “Allah’ın azabı mı kaldı o evi alacak.” demiş. Demiş ama Allah azabına; altı-üstlü, ahırlıklı, samanlıklı, çardaklı; aşağıdan çardağa çıkan tahta merdivenli, merdiven boşluğunun etrafı korkuluklu ve kapsalıklı bu konak yavrusu evi vermişti işte. Çok genişti çardağı. Hele hele yaz aylarında isteyen çardakta, isteyen damda; birbirine değmeden yatardı Emmi. Dam yıldız kaynardı. Hele ay, ay olmadığı geceler var ya, yıldız basılı olurdu gökyüzü. Gecenin karanlığı bizi korkuturdu o zamanlar. Ben şimdi de korkarım ya. Ama olsun. O yıldızlar var ya o zifiri karanlığı parçalar,

delik deşik ederlerdi. Karanlıktan hayfımızı alırlardı her gece. Ay da ayar, -ıştır- karanlığı kovar ama yıldızlar gibi değil elbet. Otuz günün yarısında ortalıkta görünmez. Çoğu zaman gece dışarıda bir ışın olsa saklanacak bir bulut ardı bulur, ay. Evi diyordum Emmi, kışın bir kere loğladın mı bir hafta bir daha dama çıkmaya gerek kalmazdı. Karını atması da kolaydı. Ne kadar kar yağsa, ne kadar damdan aşağıya kar atsan, eski ev gibi hiçbir zaman yerdeki kar dama kadar çıkmazdı hatta çardağa bile zor çıkardı. Yalnız yağmur yağarken rüzgâr estiği günlerde çardağın yarısına kadar olan kısmı ve merdiven ıslanırdı Emmi. Anam her yıl bir kere merdivenin yarısından aşağı düşerdi. Bazı yıllar

yağmur yağarken, bazı yıllar kar yağmış bir kış gecesinin sabahında topallayarak çıkardı merdiveni. Şükür bir şey olmazdı. Birkaç gün sonra topallaması da geçirdi. Bazen babam yarenlik ederdi anamla: “Bu sene merdivenden düşmedin ha.” derdi. Babam gülerdi. Biz de gülerdik sonra. Evde misafir olursa misafir de gülerdi Emmi.

“Tak” diye bir ses geldi aşağıdan. “Ahmet” dedi anam, “değneği merdivene çarptı fukaranın.” Ve ardından bir tıslama sesi merdiven boyunca çıkmaya başladı. “Ev sahibi... Gelin bacı...” diyen Ahmet’in sesi kendinden önce çıktı çardağa. Merdivenin başındaki kapsalığı açtım. Ahmet merdivenin yarısını geçmiş, eğilip değneğini aldım. Kalan dört beş basamağı kehilemeden, tıslamadan çıktı. Değneğini tekrar verdim. Oturmak için gözüne kestirdiği bir mindere doğru, geniş çardakta bir zaman yürüdü. Bu yürüyüş kendine göre; belindeki azık çıkınında iki tane yağda pişmiş yumurta ve iki yufka ekmek bulunan, bir derenin yaylım-ot- bürümüş yamacında, sürüsünün önünden köpeği, ardından kendi giden; “Malım hep kuyruğu top, azığım yağlı belimde bağlı.” diyerek için için sevinen bir davar çobanı yürüyüşü rahatlığında bir yürüyüştür. Gerçekte ise; sol ayağının topuğundan ısırmış ve gün geçtikçe etlenip semiren bir köpeği yıllardır her gittiği yere sürümek zorunda kalan, on sekiz yirmi yaşlarında uzun boylu, düz, sarı saçlı, ayağındaki şalvarın rengi solmuş, boyu kısalmış, üzerinde hiçbir renge benzetilemeyecek derecede yıpranmış eski bir gömlek, elindeki uzun değnek hareket etmesi için bir azası haline gelmiş bir delikanlı yürüyüşüdür Emmi.

Bir ayağında güç olmadığı için istediği gibi oturamadı ama kafasını da duvara vurmadan, yarısı boşalmış saman çuvalı gibi sürüklediği bedenini mindere yerleştirdi. Belini duvara da-

yadı. Değneği yere bıraktı ve eliyle o değilden biraz iteleyip kendinden uzaklaştırdı. Dışarıdan biri gelmiş olsa değneği görse Ahmet’in sanmaz Emmi. Dayısını sordu. Babama dayı derdi. Zaten bizim köyün yarısı, Ahmetgilin köyünün üçte biri babama dayı der. Babamın evde olmadığına sevindi. Kendi demedi sevindiğini ha, ama ben bildim Emmi. Anam “Hoş gelmişsin Ahmet.” dedi. Ben de dedim. Abim evde olsaydı o da derdi hoş gelmişsin Ahmet diye.

Henüz güz gelmemişti. Kuyruk ya doğmuş ya da gün sayıyordu. Akşama doğru oldu mu güneş ışıkları çardağın bir kenarından ucun ucun giriyor, odaların duvarının yarısına kadar çıktıktan sonra damın mertekleri arasında bir anda kayboluyordu. Köylü kadınları hele hele yaz günleri gaz lambasıyla uğraşmamak için yemeği güneş batmadan hazırlardı. Gaz lambası aydınlatmaktan ziyade karartmak içindir zaten. Yanan bir gaz lambasının önüne bir kibrit çöpü tut, odanın yarısı karanlığa gömülür Emmi.

Sofra Ahmet’in önüne serildi. Pilav tepsisi ayran tasının yanına, Ahmet’e yakın yerine kondu sofranın. Tahta kaşıklar ayran tasının kenarına dizildi Emmi. Yufka ekmekler dağıtıldı.

Babam olsa izin vermezdi akşamın bu saatinde Ahmet’le ikimizin kuş avlamak için bahçelere gitmemize. Anam izin verdi. Önüne ardınıza iyi bakın yılana dolaşmayın diye de sıkı sıkı tembih etti. Ahmet benden büyük ama biz çok iyi arkadaşız. Bizim köye geldiğinde dedesine şöyle bir görünür ondan sonra bize kaçar. Akşam mutlaka bizde yatar. Hemen her yaz biz yaylada ekin biçerken yardıma gelir Ahmet. Orak bileğilemesini bilir, bölük atar, deste atar. Ekin biçilen yere hatırlı bir kişi geldiği zaman eli çabuk biri bir deste ekin biçer ve gelenin ayaklarının dibine bırakır. Orağını göğsünden yere doğru indirerek selamlar geleni. Temenna eder senin anlayacağın Emmi. Gelen

de boş değildir tabi karşılanacağını hesap eder. Bahşiş verir o da önüne deste atana. Cebinde yiyecek bir şey varsa yiyecek, bir dal sigara, olmadı ot kutusunu koyar ortaya. Bölük atmak bir güç gösterisidir; ekin biçerken ve pamuk çapalarken yapılır Emmi. Herkes aynı hizada ekin biçip dururken içlerinden biri, önündeki ekini biçerek ileri doğru fırlar. Ekin biçenlerin içinden gözüne kestirdiği birinin veya kendine güveniyorsa hepsinin önlerinde hilâl şeklinde biçilmemiş bir miktar ekin bırakarak ırgatların en sonuna varır. Önünde ada gibi bir parça ekin kalan adama gülerler, mahcup olur bölük atılan.

Birkaç yıl oldu; yaylada altı kişi biçiyorduk bizim ekini Emmi. Bir destan lafı veriyordu Mehmet abi. Bir kız örmeyle ahırda kendini asmış, onun destanıydı lafını verdiği destan. Anasına “ölürüm” demiş. Anası “Yamaç verme bana, eşseğin bozu gibi gidersin” demiş. Mehmet Abi lafı sonundan verir. Destanın ilk başında kız “Abim askerden gelsin.” demiş. Sonra bir sabah yataktan kalkmamış. Yerleri anası kaldırmış, malları babası yemlemiş, sulamış. Çok yatmış kız. Günlerce taam tatmamış. “Cusluk ediyor.” -Yalan söylüyor, hile yapıyor- demişler babasına. “Bu abisini beklemiyor başka bir beklediği var.” demeye başlamışlar bağda bahçede millet Emmi. Sonra bir akşamüstü evde kimse yokken babası girmiş yanına. İlk kibar kibar konuşmuş kızla. Babası ne dediyse “yok” demiş kız. Mehmet Abinin demesine göre destanda, kızın babası “Vurdukça yüzünün kemikleri elime batıyordu” diyerek ağlıyor, yere göğe sığmıyormuş. “Ellerim kırılıydı.” diyormuş hıçkırıklarını yuta yuta. “Aman bacılarım” dermiş anası her gelen kadına sarılarak, “Bir tarafından bir tarafına dönemeyen kuzum, ahırlığa nasıl indi de o örmeyi, muska takmaya kıyamadığım o boynuna nasıl doladı?” Aslında Mehmet Abi destanı dün Maraş’tan almış. Kendisinin aklında da

yokken bir anda görmüş destancıyı. Mehmet Abi teyzesigilden Dunderlı -Delilalili- Camiine çıkıyormuş ki, destancı Sokakbaşı’ndan beri bağıra bağıra geliyormuş. Destanın parasını vermiş “Ben bunu dürmesini beşir edemem sen dür.” demiş adama. Adam bir güzel katlayıp vermiş. Mehmet Abi dös cebine koymuş destanı Emmi. Maraş’tan köye gelinceye kadar kimseye göstermeden birkaç sefer okumuş. Akşam yatmadan da okumuş. İyi destan okur Mehmet abi. Destan okumaya başlarken sporcuların arkan arkan gidip geriden hız almaları gibi ilk kelimeyi sese dökmeden evvel “hı” diye bir ses çıkartarak, adeta kendinden de bir güç verir destana. Bazen iki yudum su içer boğazını yağlar. Yatarken ekin biçmeye geleceği gömleğinin cebine koymamış da; geri, Maraş’ta giydiği gömleğin cebine koymuş yanlışlıkla. Taa Ekiz Harman’a gelince fark etmiş destanı yanına almadığını. “Hayvah” demiş ama tavşan yamaca geçmiş bir sefer. Eğer evde unutmasaymış, öğlen yemekten sonra millet kalıçları bileğilemeye başladığında kendisi de cebinden destanı çıkartıp okumaya başlayacaktı Emmi. “Sabah getiririm” diyordu ki lafını bitirmeden bir anda Ahmet belini eğdi ellikleri şakırdattı, orağı salladı. Daha biz harekete geçmeden önümüzden geçip sıranın sonuna vardı. Orağı yere attı şibidik çaldı, hahaynan güldü. “Beş adama bir Ahmet yeter, hepinize bölük attım.” dedi Emmi.

Bu sene olmadı Emmi. Geçen sene de olmamıştı. Ahmet birkaç yıldır bırak ekin biçmeyi, biçilmiş ekini şuradan alıp şuraya koyamaz oldu. Ayağından ısran ve bir türlü bırakmayan köpek, Ahmet’in yediği her şeyi midesinden alıp kendi midesine indirdi. Beş altı yıl oldu bu hastalığa yakalanalı. Sol ayağı önce karıncalandı, sonra uyuşmaya başladı. Sonra... Sonra vücudundaki bütün gücü kullanır oldu bu ayak. Ahmet her yılkinden çok daha zayıf düştü bu sene Emmi.

Bizim bahçelerimiz köyün alt tarafında. Esasen inişi kolay çıkışı zordur. Ahmet aşağı inerken de çok zorlandı. Fakat koluna girmeme, en ufak bir yardım etmeme asla müsaade etmedi. Değneği iyi kullanıyor. Bazen kendisinin değneğe ihtiyacı yokmuş da sevdiği bir eşyaymış onu almadan bir yere çıkmazmış hissi uyardırmaya çalıştığı bile oluyor, yürürken. Ayın aydı. Ne has, çok güzel bir ay var gökyüzünde, her yer ısl ısl. Neredeyse ağaçların altını bile aydınlatan ay ışığında göz göze geliyoruz Ahmet’le, o zaman kendi gülüyor. Ardından ben de katılıyorum. Ben gülmüyorum Emmi; Ahmet’e katılıyorum. Etrafımıza bakıyoruz tekrar. Ay, kasabanın ileri gelenlerinden birinin son oğlunun düğününde; çifte davul önünde diz kırıp, topuk vuran, kıvrak bir delikanlının başına yağın paralar gibi ışık yağıdırıyor üstümüze. Gökyüzüne yakın yaprakları, iltimas edercesine türlü türlü renklere boyuyor, parlatıyor ay Emmi. Bazen muzip bir rüzgâr çıkıp geliyor. Ağaçların dallarının en ucundaki taze yapraklarını gıdıklıyor. Rüzgâr dokundukça bir oynaşmadır başlıyor yapraklar arasında ve uçmayı belleyememiş kuş yavrularının kanatları gibi birbirlerine dokunuyorlar. Belki... Belki bu muzip rüzgâr uzak bir bahçenin bilinmedik bir yaprağından gülüşlü bir laf getiriyordur bu çocuk yapraklara. O zaman hem gıdıklanıyor ve hem de gülüyorlar belki. Ağacın aşağıdaki dallarından, kart yapraklarından ağır bir homurtu yayılıyor sonra. Gıdıklanan, gülüşen küçük yapraklar nefeslerini tutuyor; bir başka rüzgârın, daha güldürüşlü bir lafla gelip kendilerini gıdıklamaya başlamasına kadar Emmi.

Bir bülbül gördüm ceviz ağacının başında.

-Ahmet Abi dedim.

-Hı dedi. Ay ışığında parlayan bülbül işaret ettim. Boynunu içine çekmiş uyuyor, ne muzip meltemin gıdıklamasına ne gülüşlü

lafına aldırış ettiği yok. On tane lastik taşı yanından geçse uyanmaz. Ahmet dilini damağına değdirip “cık” diye bir ses çıkardı. Ben de üstelemedim. Biraz önce incir cücüğüne de sıkmamıştı çünkü cücük lastiğini.

Bizim ve Ahmet’in dedesinin ne kadar bahçesi varsa hepsini dolaştık. Zaman zaman yorulup oturdukça incir, şeftali ve elma yedik. Bir tane cücük vurmamak Ahmet’le Emmi. Ayın ferî geçmeye başlayınca eve döndük.

Sabah uyandığımda Ahmet yatakta yoktu. Anama sordum. “Gece doğuştunuz mü yoksa? Yüzü Çamlık Durdu’nun itin’in yüzü gibi azgındı, çorba bile içmeden gitti.” dedi.

Ben eve geldiğimde babam evde yoktu Emmi. Ahmet’in anasıyla anamı ağlaşır buldum. Yine de “Hoş gelmişsin Bibi.” dedim. “Hoş gördük oğlum.” dedi, gözlerinden pelpir tanesi -yabanî üzüm- gibi yaşlar dökerek. Geri anama döndü “Dün askere gidecek olan döller köyün evlerini gezmişler, köylülerle helâlleşmişler. Bizim eve de geldiler... Ahmet’imin mezarına gitmişler. Fatıha okumuşlar oğluma. ‘Beraber gidecektik askere’ diyor Güneygeçe’den Topal Hürü’nün oğlu, iki gözü iki çeşme.

Doktora götürmedi baktırmadı çocuğa. Hap verirmiş doktor şurubu, iğnesi varmış. Cehennem olur gidermiş bu hastalık. Baktırmadı... Benim gitmediğim yer kalmadı. Üç çarşamba dediler üç çarşamba okuttum. Yedi cuma dediler yedi cuma... hocalara. Boynuna beşi bir yerde altınlar gibi muskalar dizdim Ahmet’imin. Size gelmiş bir gün. Gece senin şu oğlunla cücük avlayacağız diye çıkmışlar evden. Sabaha kadar bir şey aramış bahçelerde Ahmet’im, oğlum. Onu bulur bacağına sürerse ayağı iyi olur askere gidermiş. ‘Bulamadım’ demiş Topal Hürü’nün oğluna. ‘Bulamadım emmioğlu’ demiş.

| GÜLÇİN YAĞMUR AKBULUT

Kentime Mektup

Fotoğraf: Yasin Mortaş

Güç olmadı bu kararı vermem. Yine de zor geliyor seherleri ardında bırakıp çekilmem. Bir anda örtbas ediyorum bu kente ait bütün hesaplaşmaları. İkiye bölünüyor önümdeki harita. Bu şehir ve bu şehirden sonrası...

Saatime bakıyorum. Daha üç saatten fazla var beklediğim otobüsün gelmesine. Ne kadar da erkenci davranmışım yetişmeye çalıştığım muammanın bekleyişine. Dünümün bitiş, yarımının başlangıç noktasında veda sesleriyle dolu dört bir yanım.

Verdikleri de oldu aldıkları kadar. Sevdığım de oldu sevmediğim de bu kentin sokaklarını. Türlü türlü rollere girdim doğuşumdan kırka basamak dayadığım günlere kadar. Çocuk

da oldum bir çocuğun annesi de. İş veren de oldum, iş verenin emrinde çalışan temizlikçi de. Velhâsıl bütün kıyılarında dolaştım yaşama merhaba diyerek başladığım bu şehrin.

Canımı yaktığında canını yakmak için fıstık yeşiline boyadım taşlarını. Avuçlarıma güneşi koyduğunda yıldız tozuyla süsledim köşe bucak duvarlarını. Ayrımlarında yitirdiğim oldu kendimi kendi kasnağımda dokumaya çalışırken. İlk defa bana bahsettiğin bir sokağın asfaltlarında hayata yetişmek için hızlıca koşuştururken âşık oldum. İlk aşkımı sende yaşadığım gibi ilk ayrılığım da senin gökyüzünün çatısı altında gerçekleşti. Bu yüzdendir ki seni hem çok sevdim hem de ara ara nefretle doldum karanlıklarına karşı.

Ölümler yaşadım, ölümün ne anlama geldiğini öğrendim aldıklarınla. Sevdiklerimi sen aldın ya, senin topraklarında tatmak istemedim kaçınılmaz sonumu. Yaşamın en şahika noktasına çıkarıp şehrin sayılı zenginleri arasına yerleştirdin. Çıkardığın zirveden hızlıca bırakıp en varlıklı ailelerin kapısına muhtaç duruma da sen getirdin. Eski bir mektup sayfasından ibaretim artık sokak lambalarının arasında, bir yanıp bir sönen.

Okul arasındaki heyecanı yaşattın. Üniversiteli olma gururunu yaşattın. İlk öğrencilerime senin okullarından birinde ders vermeye başladım. Zelzeleler yaşadım. Eğilen, bükülen umutlarımı en usta kaynakçı bile lehimleyemeyince vebalini sana yükledim. Prangalar eskittim bayıra bakan çay bahçesinde umutlarımı kimse-sizliğe iliklemekten.

İmlası pembe devinimler yaşadım nehrin karşı yakasındaki vuslatlara yelken açarken. Bir çuha çiçeği uğruna aşka dair binlerce ezberimi heba ettim. Kötülüğe kılıç çektim. İyiliğe atlas bıçtım. Renkli hırkalar ördüm üşüyen surların sırtına ayaz vurmasın diye. Siyahları sevmiyorum. Bulutları beyaza boyadım ince uçlu fırçamla.

Terminalin kırık ayaklı bankı üzerinde çığlıklarımınla boğuşurken cılız bir kız çocuğu sesi duydum. Kafamı çevirdim. Dört beş yaşlarında bir çocuk, annesinin eteğiyle harp halindeydi. Ekmek istiyordu çocuk ananesinden, bir de kırmızı boyalı elmalı şeker. Cebimi yokladım, üç ekmek ve elmalı şeker alacak kadar param vardı ancak. Ekmek satan yer bulamamış olsam da üç simit bir elmalı şeker alarak kız çocuğuyla annesinin bulunduğu yere doğru hızlı adımlarla ilerledim. Vardığımda bir kez daha karar verdim senden kopup gitmeye. Hiç tereddüt etmeden seni söğüt gölgesinin emanetine bırakmaya.

Çocuk ve annesi, bıraktığım yerde değildi. Çetin bir hıçkırık düğümlendi boğazıma. Utandım. Ağlayamadım. Ağlamaktan değil, aç bir çocuk ve onun biçare annesine çare olamamaktan utandım. Yirmi yirmi beş yaşındaki genç bir annenin dipsiz kuyular içine sürüklenirken elinden tutamadığıma utandım. Yoksul kız çocuğuna aldığım simit ve elmalı şekeri, rastladığım bir başka çocuğun eline tutuşturmak istedim. Simidin ve elmalı şekerin, babası tarafından çöp kutusuna atılışını izlerken utandım. Kiminin bulamadığını kiminin burun kıvrıp beğenmediğini görünce insanlığımızdan utandım.

Saatime baktım. Bir buçuk saatten fazla vardı otobüsün gelmesine. Kırık bankıma geri dönmeye niyetlenmişim ki minik bir kedi yavrusunun miyavlayarak ayaklarıma sürtündü. Başımı çevirdim, çöp tenekesinin etrafında, kalabalık olmayan kalabalıklar gördüm. Bu kez hiç utanmadan elimi çöp tenekesine daldırıp simit poşetini çıkardım. Simitleri küçük küçük doğrayarak kedinin karnını doyurdum. Suları çekilmiş bir salın tekrar suya kavuşması ferahlığını yakaladım.

Kırık bankımda yalnız değildim. Bir türlü peşimi bırakmayan minik kediyle yan yana oturup birbirimize yarenlik etmeye başladık. Bir kucağıma çıkıyor bir yanıma, yöreme sür-tünüyordu küçük afacan. Adını şehir koydum.

Duyduğum anons benim bineceğim otobüse aitti. Rüzgâra kapılmış bir yaprak gibi titremeye başladım. Gitmekle kalmak arasında ince bir çizgi üzerinde tökezledim. Kırk kapımı kır kilitle kilitleyen bu şehirden ayrılmanın gerekliliği veya gereksizliği arasında kalın duvarlara çarpıp durdum. İnceden bir yağmur yağmaya başladı. Çantamdan çıkardığım anahtarla üzerine geçirilmiş olan kafesin kilidini açarak içimdeki düşlere doğru adımımı attım. Oturacağım koltuğa varınca Şehir'in benden önce koltuğa yerleşmiş olduğunu gördüm. Puslu veya aydınlık yeni hayatıma doğru yol olmaya başladım.

| HÜMEYRA YILDIRIM YALÇIN

Müslüm Baba Eşliğinde Son Kuşlar

O zamanlar çıkan radyolu teypler kasetin sadece “A” ya da “B” yüzünü çalabiliyordu. Şarkılar bitince işte kendin elle değiştirmek zorundaydın. Bizim aldığımız ise onlara nispetle daha küçük, işlevi de daha fazlaydı. “A” yüzünden “B” yüzüne otomatik geçiyordu. Altta sıralı tuşlardan baştaki ikisine birlikte basıp kayıt yapılabilirdi. Kasetten kasete, radyodan kasete ya da kendi sesini kaydedebiliyordun. Rengi parlak griydi. Hafif olduğundan taşınması kolaydı, oda oda gezerdi elimizde.

En çok da oturma odasında, televizyonun altındaki sehpa da dursa da camı isteyen mutfığa ya da çocuk odasına götürebiliyordu. Gündüz paylaşımında bir sorun olmazdı da gece kıyamet kopuyordu radyo için. Yanlış anlaşılmasın; ben dinleyeceğim, hayır bende sıra, bu sefer de ben dinleyeceğim kavgası değildi bu. Yeter artık dinlemekten bıktım, az kapat şunu, başım şişti diyerek sızlanma, derdini karşı tarafa anlatamama kavgası. Kavgaya evet bildiğiniz kavgaya.

Geceleri teyp abimde olurdu, bir nevi el koyardı ona. Evdeki Müslüm kasetlerini akşamdan sıradan dinlemiş olurduk zaten. O gün artık içlerinden hangisine karar verdiyse gece boyunca da onu dinlerdi. Biz de dinlemek zorundaydık. Dediğim gibi kaset otomatik değiştiği için o zahmetсізce dinlerdi. Keyiflice dinlerdi, yarı uyanık yarı uykulu dinlerdi, horlayarak dinlerdi. Sabaha kadar aynı şarkılar odada 6-7 kere çınlar dururdu. O son derece memnundu. Bizse kafamız süngere dönmüş vaziyette, bir uykulu bir uyanık ve hâliyle sinirli, gergin olurduk. Kapatırmazdı da. Elimiz teybe doğru uzansa o uyur uyanık hâliyle; “Ellemeyin, dokunmayın! Ben dinliyorum.” derdi. Bizde geri çekilirdik.

Bir keresinde yine aynı tantana devam ediyor. Saat gece iki ya da üç, tam bilmiyorum. Cümle âlem uykunun en derin yerinde, bense Müslüm

şarkılarıyla kafam bir milyon. Öyle acı ki uyuyamıyorum. Sürekli odanın içinde devinip duruyor acı. Kafamı uzatıp bakıyorum, abimin hiç acı yumağı olmuş hâli yok. Keyifli keyifli kendinden geçmiş hâlde horluyor. Dedim bu sefer kapatacağım bu teybi, baksana kiş uykusuna yatmışlar gibi.

Ayakucunda yürüyorum. Onun horlamalarına inat, nefes almaya korkar vaziyetteyim. Maksat ses etmemek. Sessizce odayı dolduran acılı seslere son vermek. Teybin başında, elim tuşlara uzanmış hâlde düşünüyorum bir yandan; sesin kesildiğini duyarsa ve uyanırsa ne olur? Ne olacak, biraz bağırır sonra uykuya yenilir. O arada ben tüymüş olurum. Böyle düşünüp rahatlatınca kendimi stop tuşuna tam ilişeceğim sırada aklıma acaba “A” yüzü mü çalıyor, “B” yüzü mü, sorusu geldi. Tam sırasıydı ve çok lüzumluuydu.

O sorudan sonra yeni bir kaset almanın sevincini ve heyecanlı hâlimi hatırladım orada, teybin başında, gece karanlığında. Şeffaf jelâtinı sıyırdığımı düşündüm. Çıkırt diye ses çıkarıp ikiye ayrılan ve 180 derece açı yapan, yani düzlemsel hâlde gelebilen kaset kutularını düşündüm. Kimisi daha geriye katlanabiliyor, kimisi 90 derecede kalıyor.

En önemli şey de sanatçının fotoğrafları eşliğinde şarkılarının da yazılı olduğu içinden çıkan kâğıt. İnce, uzun, katlamalı bir şerit şeklinde ve parlak bir kâğıt. Dokunması bile güzeldi o kâğıda. Şarkılar çalarken o kâğıttan sözleri takip ederdim. Şarkıyı dinlemeden önce kâğıdı okuduysam sözler biraz etkisiz kalırdı, hatta anlamsız gelirdi. Ama şarkı ile birlikte takip edince o sözler de kanlanır, canlanırdı sanki. O şeridi açtıktan sonra kıvrılı yerine dikkat ederek düzgünce katlayıp kaset kutusunun içine yerleştirmeyi becermek var bir de. Yanlış olursa şişkin duruyor. O zaman kasetin yerleşmesi de kutusunun kapanması da sorun oluyor.

Ayakta dikilip elim stop tuşunun üstünde tüm bunları düşündükten sonra; “Senin şarkılarını ben de seviyorum ama bu saatte de olmuyor Müslüm baba.” dedim, bastım. Müzik kesildi ve bunu yapan tuşun sesinin bıçak gibi kesilişi doldurdu boşluğu. Elimi hızlıca geri çektim. Kendimi de hızlıca odanın dışına çekecektim ki odayı istenmeyen bir ses doldurdu. Öfkeli, hesap soran, kış uykusundan aniden uyanan bir ses. “Kim kapat dedi sana kız! Kapatılmayacak bu demedim mi ben!” diye olanca gücüyle haykırdı. Bir kolumdan yakalamıştı bile. Ben kaçmaya çalışırken boşa kalan eliyle de pençelerini indirdi kafama, gözüme.

Ben bir daha kapatmaya yeltenmedim o teybi. Kardeşimin de canına tak ettiği bir gün, o kapattı. Başaramadı ve aynı sonla bitti onun girişimi de.

Bizde sevgi böyledir. Sevdik mi böyle severiz; yıka, döke. Abim şarkı dinlemeyi seviyordu. Bu uğurda bizim dayak yememiz çok normaldi. O seviyordu, dinliyordu ya ne olursa olsun. Onu anlıyorum, anlıyorum da kendimi anlamıyorum. O kadar olumsuz yaşantı geçirmişim, zoraki dinlemeye maruz bırakılmışım bu arabesk şarkıları yine de ben de seviyorum. Hepsini değil ama bazılarını. Bir arabadan duysam, arkasından tekrar ediyorum. Bir dükkândan geliyorsa bu müzikler, azıcık durup dinleyesim geliyor. Bu nasıl oluyor onu bilmem.

Çarşıda kolunda valiz, elinde elektrikli matkap olan gün yanığı bir adam; “Yıkıla yıkıla yaşayan benim / Geceler boyu kahrolan benim / Ah edip inleyen yıpranan benim / Kötüysem düşkünsem kime ne bundan.” diyerek, bağıra çağıra bu şarkıyı söylüyor. Ben arabanın içindeydim bekliyordum o sıra. Daha doğrusu “*Son Kuşlar*’ı” okumaya çalışıyordum Sait Faik’in. Sesle ırkildim, adamı seyretmeye başladım. Gözlerimle takip ettim gidişini. Camı indirdim daha iyi duyayım diye. Adam aynı tonda devam etti söylemeye. Etraftakilerde ne bir tepki, ne şaşkınlık... Alışkın olmalılar böyle şeylere. Ben bu da bu türlü seviyor

herhâlde dedim. Yani kimseye aldırmadan, kınanmaktan korkmadan, zarar vermeden, üst perdeden hem de. En azından kimseye zararı olmaması iyi, abim gibi değil.

Onu çok dilime doladım ama benim de ondan aşağı kahr yanımda yok sevgi konusunda. Ailemize yeni gelen gelin dışarıdandı. Başka memleketlendi, farklıydı ve özeldi. Herkes de bir merak, bir heyecan ve oturmamış bir nezaket var... Hele de ben de. Bizim eve geldi. Davet ettik, âdettendir. Yedik, içtik, oturuyoruz. Kanepeyi altından bir şey alınacak oldu. Annem bana söyledi. Kanepeyi kaldırmak için tabii ki üstünde oturanları kaldırmak lazım önce. Gel gör ki bizim yeni, nazik, yabancı, sevecen gelinimiz de o kanepeyi üzerinde. Bir iki kişi daha var ama oradaki en önemli kişi o. “Ablacığım, birazcık kalkıp şöyle oturabilir misin, sana zahmet? Rahatsız edeceğim ama...” dedim. Kalktı tabii ki. Ben bu narin kıza, narin davranmanın verdiği mutlulukla anlamsızca gülümsedim. Onu gereği gibi kaldırmayı başarmıştım. Bir de baktım ki kanepeye sıralananlar arasında ablam da var. Diğerleri konuşmaları duymuş, yavaştan sağa sola çekilmişlerdi bile. Ablam ne demeyeyse oturduğu yerden kalkmamıştı. Sinirlendim. Deminki dil kırmalarım, kibarlığım herkesi yerinden etmişti de buna işlememişti demek ki. “Kalk kız, çekil şurdan!” dedim dışırlarım arasından.

Ben de böyle seviyorum. “Abla sen de kalkar mısın?” demedim. Diyemem, hiç dememişim, nasıl derim? Her an yanımda, benimle, ne desem de kızmaz, küsmez diye düşünmüş olmalıyım. Diğeriyse el. Ne der sonra? Hem beğenir mi beğenmez mi beni? O da var işin içinde. Biri çantada keklik, öteki su içmeye inmiş de ürkep kaçmaya hazır serçe gibi. Sevgi dağıtımı da bu sınıflandırmaya göre oluyor demek ki bende, bizde.

Öyle oluyor, böyle oluyor... Konu sevgi olunca bir sınır çizmek, kalıba koymak, nitelendirmek de zor. Ben işin doğrusu şudur diyemem, öneri de veremem kimseye. İşin ilmi kısmını da bilemem. Bana hikâye etmesi düşer, yazarım. Yazmayı severim. “Benden hikâyesi...” der çekilirim.

| FATMA VIŞNE

Bozdünya'ya Dair

Hüseyin Ahmet Çelik'in yeni kitabı *Bozdünya* Ketebe Yayınları'ndan çıktı. Kitap, üslup ve anlatım bütünlüğü olarak kendine has bir duruşa sahip. Bu duruş, okura farklı estetik bir zevk veriyor.

Kitap üç ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümün adı Nimrüya. Nim, Osmanlı Türkçesinde “yarı” anlamına gelen bir kelime. Rüya kavramı ile birleşince uyku ile uyanıklık arasındaki hâli çağrıştırıyor. Nitekim bölümün bünyesindeki üç hikâye de bu çağrışımı destekler nitelikte. Yazarın hikâyelerini bu başlık altında toplaması, başlığı ve hikâyeleri daha da berraklaştırıyor.

Kitap, bizi “Feretza” hikâyesi ile karşılamaktadır. Yazarın bu hikâyeye açıkça dâhil olması ve kahramanla hesaplaşması klasik hikâyeden ziyade postmodern hikâyeye yakın bir çerçeve çiziyor. Hikâyede, kahramanının yazara hesap sorması ve yazarın onunla mücadelesi sürerken aynı zamanda asıl hikâye de devam ediyor. Bu paralel süreç okura bir yandan farklı bir bakış açısı sunuyor. Diğer yandan ise estetik olarak üstün bir zevk duygusu tattırıyor. Yazarın kahramanıyla konuşması gibi olağanın dışında seyreden bu süreç, “nimrüya” hâlini okura derinden ve ustaca hissettiriyor. Hikâye boyunca kullanılan dil de okura bir rüyadaymış hissi veriyor. Bozdünya, ilk hikâyesi ile sıradanın dışında bir okuma yolculuğuna başladığımızı bize söylüyor.

İlk bölümde olduğu gibi diğer bölümlerde de isimler, hikâyeleri özetler biçimde ustaca seçilmiş. İkinci bölüm, “berhava”. Bu bölümde, özellikle savaş ve meydana gelen kaos sonucu insanın bütün varlığıyla yok oluşunu, anlatan hikâyeler mevcut.

Yazar, zaman zaman bir hikâyede farklı zaman dilimlerini aynı anda anlatıyor. Bu du-

ruma en güzel örneklerden birisi, “Şehre Ne Zaman Yağmur Yağsa” hikâyesi. Ortak tema üzerinden farklı zamanlar ele alınıyor ve insanın her zaman insan olduğu vurgulanıyor. Bu yenilikçi üslubuyla yazar, kitap boyunca sergilediği duruşa bir yenisini daha ekliyor.

Berhava bölümünde “Çocuk Korkuyordu” hikâyesine ayrıca değinmek gerekir. Metaforun fazlaca yer verildiği bu hikâyede orijinal ve objektif bir bakış açısı bulunuyor. Tüm bu “yangın”lar yaşanırken merkeze çocuk metaforunu alan bu hikâye yangınların sebeplerini irdelemeye çalışıyor.

Üçüncü bölüm olan “bıkarak” bölümüyle kitap tamamlanıyor. Bu bölümün son hikâyesi “Sen Bana Bakma” ile yazar, yine kahramana iki farklı zamanı paralel olarak yaşıyor ve bunu ona anlatıyor. Bir zaman diliminde çocuk olan kahraman diğer zaman diliminde ise yetişkin bir bireydir. Yetişkin hâlinin sorunlarını çocukluktan edindiği tecrübelerle çözmeye çalışmakta.

“Sen Bana Bakma” hikâyesinde olduğu gibi kitabın diğer hikâyelerinde de rastladığımız iç içe geçen hikâye durumu, *Bozdünya*'yı klasik hikâye anlayışından farklı bir noktaya taşıyor. Kahramana aynı anda yaşatılan iki farklı zaman dilimi, okura farklı bir noktadan hikâye anlatıyor. Bu da okuru yeni bir estetik zevkle buluşturuyor.

Az sözle çok şey anlatmak ifadesini okura derinden hissettiren yazar, hikâyelerinde kelimelerle bir oyun kurup, ahenk oluşturuyor. Hikâyeler boyunca kullanılan şiirsel dil, okuma sürecini daha da zevkli hâle getiriyor.

Kaosun rengi olarak da tanımlanabilecek “boz” renge boyanmış bir dünyayı cesurca ve ustalıklı anlatan yazarın gelecek kitapları okurları tarafından merakla beklenmektedir.

Aynı Yağmur

Öykü ve çevirilerinden tanıdığımız Selma Aksoy Türköz'ün yeni kitabı *Aynı Yağmur*, Muhit Kitap etiketiyle bu yılın başında yayımlandı. Kitap on yedi kısa öyküden oluşuyor. Yazarın “Ölmek İçin İyi Bir Gün Değil” isimli ilk kitabını veya dergilerde yayımlanan öykülerini okuyanlar; kurgusunu, üslubunu, seçtiği konuları, dile hâkimiyetini ve biçim arayışını mutlaka hatırlayacaktır.

Aynı Yağmur'da, yazarın kısa öykü tercihi devam ediyor. Öykü tür itibariyle kısa bir metin olduğundan, okuyucu ve yazmaya yeni başlayanlar için kolay bir tür olarak kabul edilebilir. Ancak okuma tecrübesi arttıkça öykünün zorluğu hele kısa öykü yazmanın ustalık gerektirdiği anlaşılır. Selma Aksoy Türköz'de, kısa öyküdeki maharetini bu kitapta pekiştirmiş görünüyor.

Öyküde atmosfer okuyucuyu hızla içeriye almak, kısa bir anlatıda etkilemek, öykünün sonunda hâlâ etkisi altında bırakmak için önemlidir. Kurulan atmosfer anlatıyı canlandırdığı gibi, okuyucuyu da metne bağlar. Atmosferin dayanak noktalarını mekân anlatısı ve betimlemeler oluşturur. Yazarın öykülerinde genel olarak, belirli mekânlar, isimler ve diyaloglar yok. Hâliyle böyle bir biçim tercihinde atmosferin önemi iyice belirginleşiyor. Sağlam bir kurgu, güçlü bir tema ve akıcı bir dille sorun çözülmüş. Ayrıca giriş cümleleri de okuyucuyu öyküye davet ediyor. Elma Kokusu öyküsü “Şimdi anlatılanlar o çocukken oldu, sonra hiç büyüyemedi.”, Serçelerin Şarkısı öyküsü “Üşüyor, çok üşüyor, biliyorum. Ne zaman bir şeyler örtsem üzerine ertesi gün kayboluyor, daha dün örttüğüm battaniye yok şimdi.” cümleleriyle açılıyor. Sesler ile Tövbeler Tövbesi öykülerinin giriş cümlelerine ayrıca bakılabilir.

Türk öyküsünde her dönemin kendine özgü tavırları olmuştur. 50 kuşağı biçimi keşfederken, 80 kuşağı toplumsal konulara ağırlık vermiştir. 2000 kuşağı ve cesur 2010'lar yenilikçi, kurgu kadar biçim ve dille oynayabilen, efsane ve mitlerle birlikte fantastik öğeleri öykümüze yerleştiren bir kuşak oldu. Öyküde temaya önem veren okuyucu için Türköz, meselesi olan bir yazar. Her iki kitapta süregelen biçim arayışı, farklı anlatım tarzları, postmodern olarak değerlendirilebilecek öykülerle birlikte güçlü bir tema kitap boyunca devam ediyor. Çağının meselelerine, insani olana, sokağa, pazara, okula, hastaneye, hayatın içindeki her şeye dokunuyor.

Yazar gündelik hayatımızda olan meselelere değinirken, sıradanlıktan uzak, farklı bakış açılarıyla anlatıyor. Kitabın açılış öyküsü Son Bakış'da bir Suriyeli kızın hikâyesini okumayı beklerken, sürpriz bir bakış ve hikâyeye bir baba oğul öyküsü okuyoruz. Bir aşk hikâyesi kurgularken, her gün karşılaştığımız bir kadının hikâyesine de değiniyor. Yazar, kurguladığı öyküde detaylara girmiyor, lafı uzatmıyor, her şeyi okurun gözüne sokmuyor. Fakat bir öyküde birkaç meseleye değinip, okura hatırlatıp, sürpriz sonla öyküyü bitiriyor. Değindiği konularda fazla detaya girmemesi okuyucuda beklentiye sebep olabilir. Söz konusu öyküde evli bir kadının acısıyla öykü açılırken, sonrasında bu kadına ne olduğunu bilmiyoruz. Öykünün öznesi olması beklenen Suriyeli kız bir anda hikâyeden kayboluyor, öykünün gelişmesinde ise bir aşk anlatılıyor. Öykü aslında birkaç konu üzerinden aksa da bir ana temada buluşuyor. Bu durum öykü için bir handikap olarak görülebilir fakat güçlü bir kurguyla sorun olmaktan çıkıyor.

Kara Kedi öyküsü yine birkaç konuya değinilen güçlü bir öykü. Yalnızlıkla boğuşan kahraman, kendini sosyal medyada var etmeye çalışıyor. Göründükçe, etkileşim aldıkça, poz verdikçe mutlu olan insanlara gönderme yapılırken, sanal ve gerçek uyuşturucunun sonuçlarını görüyoruz.

Kitaba adını veren Aynı Yağmur öyküsü, ismi bilinmeyen, bilinse de kimsenin bir daha hatırlamayacağı kadınların, çocukların ve arka sokakların hikâyesi. Dramın dozunun ayarlandığı, okuyucuya düşünme ve hayâl etme alanlarının bırakıldığı, kurgunun sağlam olduğu etkileyici bir öykü.

Asker Arkadaşı öyküsü insanlık hâllerinin anlatıldığı, betimlemeleriyle diğer öykülerden ayrı bir yerde duran, zengin fakir hikâyesi. Hepimizin başından geçebilecek, yeni girilen, tanımadığımız farklı bir ortamda yaşanabilecek olaylar anlatılmış. Güçlü betimlemeler sayesinde anlatıcının öykü boyunca yaşadığı sıkıntıyı okuyucuda hissediyor.

Halepçe’de 1988 yılında yaşanan kimyasal katliamda, gazeteci Ramazan Öztürk’ün çektiği ve daha sonra Sessiz Tanık ismini verdiği fotoğraf, o günleri yaşayanların hafızasına kazınmıştır. Fotoğrafta bir kapının önünde elindeki bebeğiyle yığılıp kalmış, yüzü görünmeyen bir adamın görüntüsü vardır. Katliamdan sağ kurtulanların anlattıklarına göre saldırı esnasında etrafa elma kokusuna benzer bir koku yayılmıştı. Elma Kokusu öyküsünde de böyle bir dram kaleme alınmış. Yazar öyküde yer, zaman ve isimlere yer vermemiş. Ancak savaşın herhangi bir coğrafyada yaşattıklarından hiçbir farkı yok. Savaş suçlarına karşı etkisiz tepki ve kuru söylemlere itiraz ediyor. “Vicdan Konvoyları yürüdü dünyanın bir yerinde o an, merhamet biriktirdiler masumlar için. Aynı anda dünyanın başka bir yerinde birileri acil toplandı, şiddetli kınama kararları aldılar kimyasal silahlı ölümler için, normal silahlı ölümlerden yana kalktı eller.

Sosyal medyada, eriyen bedenli, köpüren ağızlı görüntüler eşliğinde lanetler okundu, gönüllerde görevini yapmanın huzuru. O an bitti.”

Göz Göze, iki kadın kahramanı olan; bir aldatma, ikinci kadın öyküsü. Bu öyküde yine betimlemeler dikkat çekiyor. Güçlü betimlemeler ve sinematografik anlatım, okuyucuya beyaz perdede bir sahne izliyormuş hissi veriyor.

Sesler öyküsü “Tanımadığı bir göğün altındaydı. Gölge, tedirgin edici bir yerdı burası.” cümlesiyle başlıyor. Bugün milyonlarca insan tanımadıkları bir göğün altında gözlerini açıyor, hayata tutunmaya çalışıyor. Ülke olarak mazlunun yanında olsak da, savaşın yarattığı dram için insanlığın yapacağı çok şey var. Bu günlerin unutulmaması ve yeniden bir daha yaşanmaması için edebiyatçıların da sözünün olması gerekir. İşte Sesler öyküsü böyle bir öykü. Elma Kokusu öyküsünde gösterilen manzara bu öyküde dinletiliyor. Yine kitaptaki birçok öyküde olduğu gibi isim, mekân ve zamandan bağımsız, diyalogların olmadığı bir anlatım var. Fakat fazlalığa yer vermeden titizlikle seçilmiş cümleler, güçlü bir kurgu ve tema, öyküyü zevkle okutuyor.

Türköz, Arapça ve İngilizceye hâkim, bu dilleri bildiği kadar, edebiyatlarını da bilen bir isim. Neredeyse yüz yıldır dilimize çevrilen Poe’yu, yeniden çevirdiğini bilmeyen okurlara hatırlatalım. Dil konusundaki bilgi ve becerisi hâliyle öykülere de yansıyor. Tüm öykülerde rahat bir ifade biçimi, iyi bir Türkçe, fazlalıklardan arıtılmış ve çalışılmış öyküler dikkat çekiyor.

Akasya Kokusu ile kitabın sonunda yer alan Hediye öyküsü ayrıca dikkat çekiyor. Her iki öyküde kurgusu ve temasıyla tam tadında diyebileceğimiz öykülerden. Selma Aksoy Türköz’ün, 2018’de yayımlanan ilk kitabını ve bu kitabı okuyan dikkatli okuyucular, yazarın kat ettiği mesafeyi mutlaka göreceklerdir. Hemen her öyküde, yazarın birikimi ve öyküye verdiği emeği görebiliyoruz. Edebiyat yolculuğunda bahtı açık olsun.

| SERCAN CEYLAN

Eşiklerde Uyumaktan Eksik Uyanmalara

İlk kitabım, ilk göz ağrısı, Eşikte ve Eksik, bir yaz mevsimi yayımlandı. Ben sonbaharda doğmuştum, o yazın sicağında doğmuş oldu. Elbette benim gibi onu da leylekler getirmedi. İşin şakası bir yana, neredeyse altı yıllık bir doğum süreci var kitabın. Üç şehir değiştirdim bu arada. Yeni metinlerle, yeni anlatı biçimleriyle, yeni insanlarla karşılaştıkça öykülerin tonu, teması, kurgusu değişti. Mesela ilk öykülerimi bu kitaba almadım. Başarısız olduklarından mı bilemiyorum. Fakat şurası kesindir ki ilk öykülerimdeki romantik ve dramatik üslup ve karakter seçimi, daha sonra yerini kimi zaman ancak büyülü gerçeklikle tarif edilebilen modern trajedilere bıraktı. Bu trajedilerin hayatımızın ne kadar içinde olduğunu fark etmeye başladım. Zaten öykü ve şiir yazmaya bu şekilde yoğunlaştım diyebilirim. İlk öykülerimde ve ilk yazdığım şiirlerde bile yaşadığım çağın örtülü, hileli, karanlık sözleriyle hesaplaşmak isteyen bir özne vardır.

Başlangıçta, ilk öyküm yayımlandığında Kütahya'da, üniversitedeydim. Sonra akademisyen olmaya karar verince, sanki akademik üslupla kurmaca dil arasında kalmış gibi oldum. Yine de akademinin gerçekleri, kurmacanın gerçekleriyle örtüşüyor ve yazılıp söylenenler çoğunlukla gerçek değil gibi geliyordu bana. Olsa olsa eksikti.

Kitaptaki öyküleri yazarken ayrıca şiir yazmaya devam ediyordum. Sonra öykü

dilimi diğer metinlerle, bizdeki ve Dünya edebiyatındaki usta yazarları izleyerek korumaya ve diri tutmaya çabaladım. Yani iyi bir yazar olmadan önce iyi bir okur olmak istiyordum. Yazarlığa heves etmedim hiç çünkü sorumluluğu ağır geldi bana. Fakat işte Eşikte ve Eksik, artık ellerimin arasında. Ayrıca kitapla ilk karşılaşmamızda kapağını bile açamamıştım. Birkaç gün öyle beklemiştim. İçinde ne bulacağımı bilmiyorum da değildim ama o heyecanı, şaşkınlığı anlatmak zor. Olağan bir sonuca, kendiliğinden, doğal bir süreçten sonra ulaşmış gibi rahat-

tım aslında. Öyküler, altı yıllık bir sürecin sonucunda bir araya gelmişti. Peki, nasıl başladı? Henüz ilk yazı denemelerimde Heceöykü dergisiyle tanıştıktan sonra. Eleştiri, inceleme yazılarına ayrı, öykülere ayrı çalışarak dergide yayımlamaya başladım. Daha sonra bitirdiğim yazıların mutfak kısmında beklenmedik etkileşimler bile oluyordu. Mesela Gombrowicz'in Ferdynurke romanı için bir inceleme yazarken "Kaplanın Av Arayışı" öykümün ilk imgesi belirmişti aklımda.

Öyküleri kitapta tekrar okuyunca garip bir hisse kapılmadım değil. Başka birini okuyormuşum hissi oluştu ve bu heyecan vericiydi. Ağacın meyvesiyle bakışması ya da örümceğin ağıyla karşılaşmasına benziyordu. Zaten tıpkı bir ağ örüyormuş gibi epey uğraşmıştım kitapta. Özellikle kitabın adı. Sonra kapak, paragraflar, noktalama işaretleri, öykülerin sıralaması, öykü başlıkları, kitaba girecek ya da dışarıda kalacak öykülerin seçimi, sürekli aklımı kuralamıyordu. Çok kararsız biri değilken tereddütler içinde kalmıştım. Dediğim gibi pek çok öykü, kitabın dışında kaldı. Bunların da geneli, ilk öykü denemelerim. Elbette onlar olmasaydı, diğer metinler de olmayacaktı. Yine de bugünkü üslubumun ve dünyaya bakış açımın güncel anlatımını yansıtmak için, daha yenilere yöneldim. Bu yeniler de okurun karşısına ilk kez Heceöykü dergisinde çıktı. Birkaç tanesi hariç, bütün öyküler burada yayımlanmıştı. Dergi hem bir yayın imkânı hem de bir okuldu benim için, hep söylerim. Yeni yazarlarla karşılaşılıyor, yeni kitaplar tanıyor, eski ve yeniye birlikte buluyordum. Sadece bu değil tabii. Diğer dergileri de yakından takip ettim. Yeni yazarları iz-

lemeye çalıştım. Bugün Eşikte ve Eksik kitabımın beni yeni bir yazar yapacağından habersiz, okumaya hep devam ettim.

Kitap yayımlamak zor değil artık. Belki binlerce kitap yayımlanıyordur yıldı. 21. yüzyıl, meta yüzyılı. Yani piyasa, yani üretim çağı. O yüzden zarfa değil mazrufa bakmak lazım. Sayfalar ne diyor, derdi, krizi nedir kitabın, öyküler gerçekten bir trajediyi sezdirebiliyorsa, hedefe varmışlardır. Ben Eşikte ve Eksik'te farklı, ayırıcı, özgün bir tat yakalamaya, bir anlatım kurmaya çalıştım. Kimi zaman dilin imkânlarını, öykünün sınırlarını zorlamış da olabilirim. Okuru sınayan paragraflar, okuru dolambaçlı yollara sokan anlatıcılar da olabilir kitapta. Ancak bunlar, kendimi içinde bulduğum şartlarla birebir aynı. İnsan dolambaçlı yollara girmeyince, konforun alanına giriveriyor. Hele bu çağda. Kolay lokmaya alışmasak keşke.

Kitabı başka bir okurmuş gibi karıştırırken çeşitli detaylar da fark ettim. Bana, Eşikte ve Eksik'te bile türlü türlü eksikler var gibi göründü. Oralardan yeni yazılar, yeni öyküler çıkacaktır sanki. Her ne olursa olsun meyve ağaçtan kopmuş, ağ örümcekten kurtulmuş oldu. Okur benim önüme geçti. Ayrıca sanat eserlerinde olduğu gibi bir metnin gücünü ve niteliğini belirleyen, zaman karşısındaki kalıcılığıdır, denir. Kitaba dokunduktan ve sayfalarında göz gezdirdikten kısa süre sonra bunu düşünmüştüm. Belki tutulacak belki bakılmayıp kalacak, yani başına acaba neler gelecek, tam bir muammaydı. Bu muamma hâlâ geçerliliğini koruyor. Yine de beni motive eden, beni yeni yazı ve fıkirlere teşvik eden ilk kitabım için mutluyum.

| MERT BAKICI

Dünyaya Sığamayanlara Yeni Denizler: *Eşikte ve Eksik*

Eşikte ve Eksik, Sercan Ceylan'ın ilk kitabı. Öykü türündeki eser, Haziran 2021'de Hece Yayınları tarafından yayımlanarak edebiyat okurlarıyla buluştu.

Kitap toplam on yedi öyküden oluşmaktadır. Ceylan, karakterlerinin iç dünyalarını oldukça çarpıcı ve girift bir yapıda inşa eder. Bunu yaparken gündelik dilin imkânlarını zorlar. Özellikle ben anlatıcı diliyle kurulan öykülerde monologlar geniş yer tutar. Anlatılardaki monologların karakterler için tanıtıcı, fazlasıyla zengin bir kimlik ortaya koymaları, söz konusu iç konuşmalarda ironiye ve sözsel oyunlara sıkça başvurulmakla desteklenir. Nitekim ironi ve oyun yüklü içsel muhakemeler ve hesaplaşmalar zaman zaman büyülü gerçekçi bir atmosfer altında ortaya çıkar. Bu yönlerden ele alındığında Ceylan'ın öyküleri postmodernist bir eksen etrafında şekillenir.

Eşikte ve Eksik'teki öykülerin bütününe geniş bir çerçeveden baktığımızda, yazarın kendine özgü bir tarzı olduğunu ve bu tarzını/üslubunu kararlılıkla her öyküsünde sürdürdüğünü ifade etmek mümkündür. Nitekim Ceylan'ın öykülerindeki ironi ve söz oyunları, Türk edebiyatının tartışmasız en önemli yazarlarından biri olan Oğuz Atay'ı ve onun abidevi eseri *Korkuyu Beklerken*'i hatıra getirecek kadar belirgin bir görünüm arz eder. Sercan Ceylan'ın kitapla aynı adı taşıyan “Eşikte ve Eksik” adlı öyküsünde geçen şu cümlelerden “Korkuyu Beklerken” öyküsüne gidilebilir:

“(...) Beni kendilerinde bir kıymet bulacağıma inandırdıktan sonra acizliğe bağlayan ne varsa bir yazıp öç alacağım. Sevdığım herkesin hesabını verecekler ve bundan da önemlisi onların bir tüy tanesi gibi yanımdan süzülüp geçmelerine kayıtsız kalmam için neler yaptıklarını anlatacaklar. Anlatacaklar çünkü ben haklıyım, çünkü başka çarem yok, tekrar gelemem, zaman doldu artık.” (*Eşikte ve Eksik*, s. 21)

“(…) Doğru dürüst hissetmesini bile beceremiyorlardı. Bu yüzden insan, duyduğu şeyleri söyleyen insanların kültürüne güvenemiyordu. Belki bu zavallılığın, bu yarım yamalaklığın, bu gülünç durumun bile bir aslı, gerçek bir biçimi vardı. Albümü elimden bıraktım. Her şeye yeniden başlamak da mümkün değildi. İstesem de mümkün değildi. (…)” (Korkuyu Beklerken, İletişim Yay., 49. Bs., s. 62)

Eşikte ve Eksik’teki öykülerin tümüne siyaset etmiş ironi ve oyun olgusu, beraberinde çoğunlukla büyümlü gerçekçiliği de getirmiştir. Öykülerdeki büyümlü gerçekçilik anlık zamansal kırılmalarla sağlansa da metinlerin final kısımlarında bir sonuca bağlanma eğilimi gösterirler. Ceylan’ın kitaptaki öykülerinde genellikle gözlemlenebilen büyümlü gerçekçi manzaralar, bitiş kısmındaki ‘şaşırtıcı son’ unsuruyla birleşerek anlatıdaki doğal durumların sarsıcı bir düzeye evrilmesine el verir. Bu olgu, “Kız Kardeş Masalı”nda geçen şu final sekansıyla rahatlıkla örneklenebilir:

“(…) Balkon daraldı da daraldı. Birkaç dakika sonra üçü ancak sığıyordu. Birbirlerine baktılar. Kenara çıktılar. Mermerin üzerinde biraz sonraya hazırlandılar. Biraz sonra Dilek yoktu. Teker teker atladılar. Atlayan uzun kanatlı, masalsı bir kuşa dönüştü. Kuşlar havalandı. Erik ağacının üzerinde pike yapıp sokağı kuşattılar. Bu saatte herkes uykudaydı. Dolunaya doğru yükselmeye başladılar. Dolunay suskunların müziğinden nasibini aldı. Böylece daha da yüksekteydiler. Biraz sonra uzaklarda bir karaltı belirdi. Dilek de katıldı onlara. Birlikte dolunaya doğru kanat çırpıyorlardı. (Eşikte ve Eksik, s. 32-33)

Eşikte ve Eksik’in karakterleri hayatla bağları eskimiş, insanlar tarafından anlaşılacak istenen yaralı bir benlikle karşısına

çıkırlar okurun. Öykülerdeki karakterler içsel muhakemeler yapıp biteviye kendilerini sorgulayan, geçmişlerinden gelen pişmanlık dalgalarıyla boğuşan, hayatın sınırlarında ve benliklerinin sinir uçlarında gezinen kişiliklerdir. Onlar, iç hesaplaşmalarını ziyadesiyle derinden ve çok yoğun biçimde yaşarlar; bu sebeple bazı öykü karakterlerinin deliliğinin dahi eşliğine gelmiş oldukları görülmektedir; “Irak Düşen” öyküsünde sayıklama derecesine varan kurgu karakterinin bilinçaltına tutulan ayna, anlatıda deliliğinin ipuçlarını olanca çıplaklığıyla yansıtır. Bu bağlamda kitapta yer alan öykülerin karakter noktasında ‘eşikte’ ve ‘eksik’ bir kimlikle/görüngüyle açığa çıkmaları kaçınılmazdır.

Aynı zamanda içerikteki imge yüklü anlatım, bahsi geçen nitelikleri desteklercesine okurun gözleri önüne serilir. Kitaptaki ilk öykü olan “Kaplan’ın Av Arayışı”ndaki Bedir karakterinin girdiği müsabakadan galip ayrılması durumunda köylülere göre absürd bir ödül addedilen nehri istemesi, aslında Tilkicikli Bedir’in annesini aramasıyla, onu yeniden bulma arzusuyla anlam kazanmaktadır. “Cemal Neden Çin Mahallesinde Görüldü?” ismini taşıyan öyküdeyse anlatının baş kişisi Cemal’in iyilikten başka bir şey yapmadığı, mutlu olması için daimi olarak çaba sarf ettiği en yakın dostu Erinç tarafından ihanetle gölgelenmesi; Erinç’in, Cemal’in kız arkadaşı Funda’yla yakınlaşması onun Çin mahallesine gidip çiğ balıkları büyük bir iştahla yemesi anlatılır. İş çıkışı Cemal ve Erinç’in evine akşam yemeği için balık alarak gelen Funda, balıkları pişirip yemeği hazırlarken mutfakta Erinç’le samimiyetlerini çokça ilerletir; dostu Erinç’in Funda’ya sokulduğuna şahitlik eden Cemal ağır bir sıkınlıkla evi terk eder. Bu bağlamda Cemal’in evden ve Funda’yla Erinç’in pişirdikleri balıktan kaçıp Çin mahallesinde çiğ balık tüketmesi, uğradığı ihanetin imgesel düzlemdeki tezahürüdür; karakterin çiğ balık yeme olayıysa ihanetin metaforu suretinde vücuda gelir. “Leke Lojmanı” adlı öyküde de komşusu genç kadınla öpüşen ihtiyar öykü kişinin bu hadiseden sonra artık evindeki lekeleri görmeyişi; onun nezdinde lekelerin ortadan kaybolması, âdeta karakterin yeniden hayata dönüşünü imlemektedir.

Yazarın üslubunun bir parçası olarak nitelendirebileceğimiz metnin girift yapısı, uzun/yoğun monologlar, büyülü gerçekçilik ve oyunlar, yer yer öykülerin zorlaşmasına da neden olur. Sözelimi bazı öykülerdeki kur-

gunun muğlaklığı, okurun gözündeki kendini kolay ele vermez. Kurgudan gerek zamansal gerekse mekansal açıdan gerçekleşen kopuşlar, anlatıdaki hikâyenin dalgalanmasına ve zor anlaşılmasına yol açabilmekteyken kurmacanın rahatlığına sekte vurur. Sözü edilen meseleye “Otobüs ve Blues”, “Zeval, Nem ve Ücra” gibi öyküler işaret edebilir; ancak tüm öyküler özelinde söylenebilecek kurgunun zamansal akışındaki sırayı karıştırma, kronolojik düzlemde sıyrılma ve uzamın arka plana atılması gibi unsurların yanı sıra büyülü gerçekçilik, ironi, oyun ve bilinç akışı gibi tekniklerin bolca kullanılması, metnin postmodern tabakasını meydana getirir. Ayrıca Ceylan’ın öykülerinde deneysellik varan durumlar ‘yeni söylem’ anlayışıyla ve postmodern edebiyatın mottolarından biri olan ‘ne anlatıldığından ziyade nasıl anlatıldığı’nın ehemmiyet kazanmasıyla da pekişir. “Panorama” adlı öyküde bazı cümleler içerisinde okurun kendisinin tamamlaması maksadıyla bırakılan boşluklar, deneysellik bahsine ışık tutarken *Bin Hüzünlü Haz* romanını anımsatmaktadır.

Sonuç olarak *Eşikte ve Eksik* pek çok yönden heyecan verici bir ilk kitap. Kitapta yer alan öykülerin, postmodern edebiyatın tüm gerekliliklerini yerine getirircesine kurmacanın incelikli detaylarıyla ve sıkı ağlarıyla örüldüğü, dikkat çekici biçimde okurun gözleri önündedir. Ayrıca öykülerde Atilla İlhan, Turgut Uyar, İsmet Özel gibi usta Türk şairlerin şiirlerinden yapılan alıntılar; John Milton, Dante Alighieri, William Shakespeare, Johann Wolfgang Von Goethe, James Joyce, Marcel Proust, Gabriel Garcia Marquez ve Fyodor Mihayloviç Dostoyevski gibi devasa isimlere yapılan göndermeler, onların zikredilen eserleri, metinlerarası bir zenginlik oluşturmıştır.

| İLKER GÜLBAHAR

Takinç

Daha önce de buna benzer obsesif durumların içine düşmüştü ama yaklaşık üç aydır hayatını alt üst eden bu takinç diğerlerine benzemiyordu. Geçen yıla kadar kaldırımda yürürken bastığı parke taşlarını sayıyordu. Bir önceki ise gördüğü nesnelerin “tek mi, çift mi”liği üzerineydi. Bilmediği bir binaya girdiğinde bastığı merdiven sayısının tek ile bitmesi; ertesi güne kadar kötü şeylerle karşılaşacağına, çift ile bitmesi gün içinde şansının yaver gideceğine ve olumsuzluklarla karşılaşmayacağına delalet ederdi mesela. Böyle inanır olmuştü.

İçinde debelendiği takıncı terk edemiyordu. Bu obsesif durum, ayrıca onun yaşam kalitesini de alt üst ediyordu. Çoğu zamanlar yorgun düşen beyni zonklıyor, gece yanlarına kadar uyuyamıyordu. Kurtulmak mümkün değildi. İki kez ilaçlı tedavi görmüştü. İlaç kullanımı devam ederken takinç ortadan kalkıyordu ama ilaçların etkisiyle düşünemeyecek kadar kendini yorgun hissediyordu. İlaç bitiminden kısa bir süre sonra kendine yeni takinçler buluyordu. Ama bu seferki başkaydı. Şehirdeki sahafları geziyor, özellikle de içine notlar yazılmış eski kitapları, ne fiyat biçilirse biçilsin, hiç itiraz etmeden, pazarlık yapmadan satın alıyor ve sahaftan bir an evvel uzaklaşıyordu. Topladığı eski kitapların sayfalarına alınmış notları bir araya getiriyor, bu notlardan, kendisine yazılmış olabileceğini düşündüğü mesajlar çıkarmaya çalışıyordu. T. K’nin kitabından çıkan mesajı ilk fark ettiğinde çok heyecanlandı. Bu, onun ilk başarısıydı. Garip bir başarı. Malayani bir uğraş. Boşa harcanan

zaman. Emeğin gereksiz kullanımı. Belki de saçma sapan bir şey. Hayal dünyasının kendini aldattığı sanrılar dizisi. Halüsinasyon. Ama o bunların hiçbirini önemsemiyordu. Belki de içinde bulunduğu çağın tüm çirkinliklerinden kaçmak için böyle bir yol seçiyordu.

Yine, içine notlar alınmış bir kitap almıştı sahaftan. Çalışma masasında sayfaları açık duran bu kitap, şiirlerine sosyalist düşünceler serpmiş bir şairin kitabıydı. Altmış sekiz sayfalık kitabın muhtelif sayfalarına dokuz not alınmıştı. Notların hepsi de birkaç cümlelikti. Eşitlikten, kavgadan, direnmekten dem vuran, okuyanı harekete geçirmeye sevk edecek şiirlerdi. Direnmekten, kavgadan, devrimden, yoldaşıktan bahseden notlar. Kim bilir belki bu notları alan da bir şairdi. Şiirlerdeki sloganlar albenili ve çarpıcıydı. Notların hepsini dosya kâğıdına yazdı. Bütün cümlelerden anlamlı bir bütün oluşturmaya çalıştı. Türkçe söz dizimine uygun bir cümle çıkaramadı. Kitaba alınan son notu yüksek sesle okudu: *İsrarım doğru yollar içindir / ayakta kalmayı sağlar direnmek.*

Kâğıdı eline aldı. Oturduğu plastik sandalyeden kalktı. Odanın ortasına doğru adımladı. Dizleri uyuşmuştu. Yorgunluk hissetti. Enselerinden boynuna doğru inen bir ağrı da vardı. Okuma koltuğuna yığıldı. Dik-kati iyice dağılmıştı. Ruhunu dinlendirmek istedi. Gözlerini kapattı. Defalarca okuduğu notlardan biri göz kapağındaki karanlığın içini aydınlattı: *Saf bir çocuk gibi tertemiz / öleceğiz ama biz haklıyız.*

Bedeni uyuşmaya başladı. Yarı uykulu bir vaziyetteydi. Televizyonu, odanın sessizliğini dağıtsın diye açmıştı. Bir gerilim filminin müziğini duyuyor ama tehlikesini anlayamıyordu. Uyursam, dinç kafayla bu kitaptaki gizli mesajı da çözerim, diye düşündü. Okuma koltuğundan kalktı, hemen yanındaki kanepeye uzandı. Neydi kitabın üçüncü notu, dedi kendi kendine ve o notu sessizce mırıldandı: **Çağ masasında figüran olmak istemem / başroller bizim hakkımızdır.**

Sağ işaret parmağını dördüncü notun üzerinde gezdirdi: **Emekler boşuna değil yoldaş / biz ölünce de yaşayacağız / bizden olanlar bizi yıldıza benzetir.**

Tekrar ayağa kalktı. Salonun ortasında durdu. **"Hayvandan doğanlar hayvan olurlar."** diyordu bir Neşet türküsü. Kâğıdı ters çevirdi. Yazdığı notları tersten okumaya çalıştı. Bir zamanlar da kelimeleri tersten söyleme takıncı vardı. Cümlelerin dizimini çok saçma olmadı ama kâğıdı çevirip bir de düzden okudu: **İnsanca yaşatmalı insanı / hayvanlık insana yakışmaz.**

Odanın içinde birkaç adım attı. Sırtını duvara verdi. Çıplak ayakla toprağa basamıyordu ya sırtını duvara vererek vücudundaki negatif elektriği attığını sanıyordu böyle yaparak. Daha önce defalarca okuduğu iki dizeyi vurgu ve tonlamasına dikkat ederek okudu bu kez: **Ortada kalmak, rüzgâra hedef olmaktır / çiçekler bir duldaya sinmeli sevgilim.**

Bütün cümleler birbirine girmeye başlamıştı. Soğuk kahve fincanını dudaklarına götürdü. Kahvenin kokusu hâlâ tazeydi. **İmkânsız mı idealim / bu yüzden koşuyorum gökyüzüne,** dedi.

Sesinin tonu iyice zayıfladı. Kahvenin telvesi dilinin üzerinde pütürlükler oluşturdu. Yutkundu ve bir topluluğa hitap eder gibi yüksek sesle: Ey insan! / bizi içinde gezer bulursun ne zaman kendine gelsen.

Galiba buldum dedi ama heyecanlanmadı. Çünkü daha önce de buldum dediklerinde boş sevinçler yaşamış, sonrasındaki hayal kırıklığı düşünce dünyasını alt üst etmişti. Sakileşmeye çalıştı ve ilk notun son dizesini büyük harflerle yeni bir kâğıda yazdı: Direnmek. Buradan başlıyor olmalıydı gizli mesaj. Sırasıyla dördüncü notun ikinci sözcüğünü, ikinci notun ilk sözcüğünü, altıncı notun ikinci sözcüğünü, yedinci notun ilk sözcüğünü, üçüncü notun ilk sözcüğünü, beşinci notun üçüncü sözcüğünü, sekizinci notun sekizinci sözcüğünü, dördüncü notun son sözcüğünü de yazdı. Yazdıklarını dikkatlice okudu. Sırtından büyük bir yük kalkmıştı. Yüzünde bir gülümseme belirdi. Bu gülümseme yerini pişmanlığa bıraktı. Bunca zamanı gereksiz yere harcamıştı. Bu karamsarlık onu daha yorgun daha halsiz daha bitkin bir ruh haline soktu. Yaptıklarının hepsini absürt buldu. Hedefine ulaşmıştı ama hedefine ulaşmanın rahathığı onu mutlu edeceği yerde huzursuzluğun ve mutsuzluğun cedeline bıraktı. Kitaptan çıkan şifrenin olduğu dosya kâğıdını masanın üzerine fırlattı. Bu takınç da onu mutlu etmemişti. Yeni bir şey bulmalıyım, dedi. Balkona çıktı. Sokaktan geçen arabaları saymaya başladı. Bir ... iki ... üç ...

Pencereden giren rüzgâr, odanın içini gezip az önce masaya fırlatılan kâğıdı Erkan'ın ayaklarının dibinde savurdu. Erkan, masum bir çocuk gibi başını sol omzunun üstüne düşürdü. Yerde duran kâğıtta az önce çözdüğü şifre yazıyordu: **Direnmek boşuna. Saf kalmak imkânsız. Çağ, insanı kendine benzetir.**

| AHMET ŞEVKİ ŞAKALAR

Cazı Garısı

Rivayet odur ki uyumayan bütün çocuklar, yatağından gece kaldırılıp sessizce götürülüyor ve karanlık bir tünel yolculuğunun ardından birkaç renkli ışığın aydınlatıldığı mahzen görünümlü bir odaya alınıyordu.

Oturma odası. En çok kullanılan, en çok hatıra biriktirilen ve diğer odaların boşluğunu dolduran o büyük coğrafya. Sadece oturulmuyor orada; bir hanedeki ömrün çoğu burada geçiyor. Bir de misafir odası var ki yastık, minder ve çarşafların bozulmadan durduğu yer. Misafir odasında her misafirden sonra ayrı bir koku birikiyor. Hatıra kokusu

bu. Sonra azalıyor bu kokular. Hatıraların da zamanla unutulduğu ve solmaya yüz tuttuğu gibi. Oturma odası, hayatımızın birçok neşeli ve kırık makamına eşlik etmiş eski bir saz gibi. Tahtaları gıcırıyor ancak insan bir yere alışınca bütün bunları görmezden gelecek kadar alçakgönüllü oluyor.

Babamın yatağı erken seriliyor kapı hizasına. Biz yan yana pencere kenarındayız. İkili üçlü dizilmiş yataklar. Yan yana sığmayanlar ayak uçlu baş uçlu yatıyor. Ayak uçlu baş uçlu yatmak, dünyanın karşı konulmaz baş döndürücülüğüne âdemoğlunun bulduğu

pratik çözümlerden biri. Yorganları enine örtüyoruz içine sığabilmek için. Hayatta kalmak için yorganın küçük bir yerimizi örtmesi kâfi. Açık yerlerimiz üşümüyor. Orta büyüklükte bir odada sekiz on nefes birleşince ısınıyor kış geceleri. Herkes aynı odanın bir ucunda. Ayak yoluna gitmek için yer yataklarının aralarında bir patika. Anam, girmiyor çocuklar uyumadan yatağa; yatmadan sabah çorbası için kilerden erzak alıp bir kap boşaltıyor ya da ahırdan ara ara sesini duyduğumuz hayvanları kontrol ediyor. Analık, biraz utanmak, biraz adanmak, biraz da yarasını saklamak... Susmak, ağlamak, gözleriyle uzun metrajlı film yazmak gibi. Fotoğrafın almadığı kenarlık. Çerçevesi bir fotoğrafta arkaya sıkıştırılan karton gibi ayakta tutuyor koca aileyi. Hikâyenin ana karakteri ama hakkından vazgeçen kahraman gibi. Suskunluğu durgun deniz gibi. Ağlaması içten yanan harman öbeği. Yorulmayan ama dudaklarında çöl rüzgârı sanki. Analık, olmuşluğun teslimiyeti, olmuşluğun susuz toprağıdır.

Ahırdan tok bir meleme sesi. Tahta kapıları yarıp oturma odasına kadar ulaşıyor. İki tane keçi bunlar. İkiz doğuran büyük memeli cins keçiler. Bir evin kışlık peyniri ve günlük yoğurdunu karşılamaya yetiyor sütleri. Bir tereyağları da var ki sorma yayıktan löp löp. Şehir dışından gelen hatırlı misafirlere yedirir anam onu. Kaymağı genelde babam yiyor. Bir evin direği denir ya babalara. Kaymak yiyen babalar; dağ gibi sağlam mı olurlar acaba? Peki babalar yorulur, dağlar da yorulur mu? Dağları ne ayakta tutar? Keçilerin sesi uzun süre kesilmiyor. Dört yıl önce babam aldı devlet kooperatifinden. Yirmi koyuna bedel mübarekler. Teşvik keçisi. “Ağartı” diyor babam, yoğurt her sofraya geldiğinde. Ağartı sofradan eksik olmasın der, babam.

Madende çalışırken ustabaşı tembihlemiş her gün yoğurt yemesini. Ciğerlerinde biriken zift gibi mereti olsa olsa yoğurt temizlermiş. Bu yüzden ağartı önemli, der babam. Kaderimizin gıda takviyesi. Ağartı. Doğal doktor reçetesi. Ağartı. Soframızın değişmez misafiri. Kursağımızın üç öğün tok tutanı. Anamın yüzünü ağartan sofranın muteber yiyeceği.

Yaşlı bir kadın hâkim kürsüsüne benzer yüksekte bir kürsüde oturup bir gece uykuya teslim olamamış çocukları tepeden süzüyor. Çocuklar, korkuyla yukarıdan onları izleyen sürmeli koyu gözlü bir cadı tipiyle karşı karşıya kalıyorlar. Tek kişilik mahkeme heyeti. Sanık sandalyesinde birkaç çocuk. Şahit masası boş. Mahkeme heyetinin tamamı beyazlamış, uzun saçlı kadından ibaret. Kadının saçları kürsüden aşağı sarkıyor. Korku alfabesinin bütün cümlelerini sıralıyor sanıklara. Baykuş tüyünden yapılmış koltuğuna yaslandıkça saçları geriye doğru çekiliyor. Saçlar geriye çekildiğinde kürsünün önünde görünüyor unvanı: Cazı Garısı

Yatağa yatar yatmaz uyuyamamak. Daha doğrusu uyumamak. Yatakta dönüp durmak bir o yana bir bu yana. Bir kıkırtıyla başlayan şenliğin ilk kıvılcımını yakmak. Ara sıra anadan papara yemek, babanın merhametine sığınmak. “Gavurun kızları, şafakla kalkıp gideceğiz taşlı tarlaya, Cazı Garısı gelecek sesinize!” Kapalı camdan, naylon basılmış soba deliğinden bile girebilen Cazı Garısı. Rüyaları bile alıp götüren acımasız yargıç. Geniş şalvarlı, cellat bakışlı. Bir kızmaya görsün boyun damarları patlayacak kalınlıkta. Şalvarının her cebi bir çocuğu alacak büyüklükte. Tam anamın uyuduğundan emin olduğumuzda başlıyor kıkırdama. Bir bakmışız ayaklarımız diğerinin yüzünde kafasında. Yavaş kuruyoruz bütün cümleleri. Köpek ulumaları ve keçilerin sesi imdadımıza yetişiyor bazen. Babamın uykusu tez.

Duyuyor belki ama yorgunluğu engel oluyor bizi uyarmaya. Naylon kaplamalı camlardan rüzgârın vurmasıyla pat pat sesler geliyor. Bizim asıl korkumuz Cazı Garısı'ndan. Ya pencereden süzülüp gelirse? Ya soba deliğinden salınıp aşağı inerse? Üşümez, yorulmaz, ölümsüz bir düşman bu. Yarasa gibi gündüz uyur, gece ava başlar. Çocukları yediğini de duymuştuk bir seferinde. Önce şalvar cebinde uzun bir ölüm yolculuğu, sonra karanlık bir mağarada sorgusuz infaz. Sessizliğe bürünen bir mağara, kenara duran çiçekli fistanlar ve etrafa saçılmış bölük pörçük rüyalar...

Cazı Garısı; can alan, rüya çalan, uykuyla ancak teslim olan azılı düşman. Parmaklarında ışıltılı yüzükler, yürürken yerleri süpürür gibi koyu uzun elbiseler, altında gizemli işaretler, ince ve sivri tırnaklar, avına odaklanmış gözler ve hırlıtlı boğuk sesler...

Bundandır belki rüyalarını çaldırmak istemeyen çocukların erkenden uyuduğu. Bundan sonra başlar kikirdek çocukların uyku savaşı. Serilir ortaya gün boyu yaşananlar. Harman yeri, keçiden akan süt sesi, taşlı tarlanın uzak yolu... Uyumamış çocukların muradı vermemektir rüyaları Cazı Garısı'na. Örgülü saçlarla tutunmaktır yıldızlara. Ayın kuyruğuna ip bağlamak, ebemkuşağından uçurtma yapmaktır. Rüyasız uykular, ağartısız kurulan sofralardır. Maden ocağının zifti, mağaranın rutubetli kokusu, geceyi bölen baykuş uğultusudur. Saçı örgülü kızlar kapatır gözlerini, uykuda gülümser gözleri, rüyalı salıncaklar kurarlar gökyüzüne. Harman yeli eser, buğdaylar başak verir, yumuşatır nasırlı elleri.

Anam, hikâyeyi anlatırken uyuyakalmıştır. Cazı Garısı'nın gece nöbeti akamete uğramıştır. Av partisinden eli boş dönmüştür. Kapılar ve bacalar ebediyen kapanmıştır kötülüğe. Baykuşların sesi ki-

sılmış, eşkıyalar hidayete ermiştir. Satırdan sadra bir sır yollanmıştır.

Babamın yorgunluğu Fizan'ı aşmıştır. Babamın kaderi maden karası, ikiz keçiler altın sarısıdır. Memeler süt dolmuş, yavrular çift çift doğmuştur.

Hayat, kız çocuklarının çalınmamış rüyaları, anamın sakladığı ağlayışı, babamın yorgunluğu ve sofradan eksik olmayan ağartıdır.

Susarak ağlamak, giriş gelişme ve sonucu olmayan bir anlatım biçimidir.

Hayat, Cazı Garısı'nın giremediği odalar, örgülü saçlardaki tel tokalar, taşlı tarlanın ortasında yeşeriveren dağ laleleridir.

Hayat, bir çocuğun mağara yolunda düşürdüğü naylon ayakkabı ve kefaletle kuratılamamış acıklı bir duraksamadır.

Hayat, gecenin koynuna saklanmış bir fısıltıyı Cazı Garısı'nın duyma ihtimalidir.

Uykuyla başlayan bir kurtuluşun sabahına uyanmaktır.

Hayat, rüyası çalınmış bir çocuğun anne göğsünde göğermesidir.

Hayat, başı ayağı ters dönmüş dünyayı bir çocuğun ayakta tutmasıdır.

Maden karasının teşvik keçisi yoğurduyla tek celsede aklanmasıdır.

Ağartı rüyadır, uyku yolculuktur, Cazı Garısı eşkıyadır, baba dünyanın direği, ana da devlettir.

Sadra kâtip sorana yaşamak ne büyük bir külfettir

Susmak ya da Yeniden Doğmak

*“Dilim öcüdür
Bilim necidir
Gemim gidiyor
Halim fecidir.”*

Ö. Lutfi Mete

Yutkunmayı âdet edinmiş ailemle terminaldeydim. Sarılmalar ve ağlaşmaların arasında donuk bir âdemoğlunu oynuyordum. Terminallerdeki otobüs homurtularıyla insan uğultularını beraber dinlediğinizde -çocukken olduğu gibi- sığınacak bir battaniye altı ararsınız. O makamda bir hâldi. Bu hüznün karmaşasının içinde önce anneme sarıldım. Ağlıyordum, şaşırmadım. Bu coğrafyada kutsallar üzerine yemin edilmiş bir gerçek sanki: “Anneler ağlayacak.” Babam soğuktu. Yüzüme bile bakmadan sarılmıştı. Yanaklarıma paralel öpücükler kondurdu. Elime para saydı. Saydı deyince, insan kendini zengin hissediyor tabii. “Yüz, iki yüz, üç yüz, dört yüz...” “Kayıt ödemesinden sonra sana az bir miktar kalacak. Bunu bulabildim oğlum. Aybaşında para göndereceğim.” dedi. İlk defa verdiği paranın nereden ve nasıl geldiğini söylemişti. Sonrasında beni orada dayımın karşılayacağını, bir süre orda kalacağını ve sonra başvurum kabul olursa devlet yurduna yerleşeceğini söyledi. Bu ve bunun gibi muhabbetlerin bilmem kaçınıcı tekrarını dinledim bilmiyorum. Hele şu, “Paramı bozdurma, bozulan para çabuk harcanır!” cümlesi çok saçmaydı. “Baba böyle bir mantık olabilir mi?” diye sorsam bıyık altından gülümseyip cevap vermezdi, biliyorum. O yüzden onu ve cümlelerini ne sorguladım ne yargıladım. Benim için, anne denilen varlık, sabırlı bir teslimiyeti; baba denilen

varlık ise gizemli bir sükûneti temsil eder. İkisi de listelere sığmayan telkinlerle yolcu ettiler beni. Artık çağın girdabında sessiz ve kimsesizdim. Sessiz ve kimsesizler için en olmayacak eylemde sürükleniyordum. Yolcuydum.

Hüznün heyecanla karıldığı zamanlarda ne kadar afallanırsa o kadar afallamış hissediyordum kendimi. Hatta bu duygu karmaşası içinde muavinin servis yaparken yönelttiği “Ne alırsınız?” sorusuna “Bilmiyorum.” diye karşılık verecek kadar bulanıktım. Muavin benim gibi titrek zihinlere alışmış olacak ki soruyu “Soğuk mu, sıcak mı tercih edersiniz?” diyerek yineledi. “Çay alayım.” dedim. Şükür ki diyebildim. Yanımda altmışlı yaşlarda bir adam vardı. “Yolculuk nereye, hangi üniversiteyi kazandın, aslen nerelisin, babanın işi ne, ataması nasıl bu bölümün?” gibi nice soruyla beni terletti. Ben susmak istedikçe soru sordu. Ben dinlemedikçe kendi çocuklarını anlattı. Duymuştum aslında bu tarz örnekleri. Bizim “yaşlı” dediğimiz bu nesil, konuşmanın; bizim nesilse yazışmanın nesliydi. Onlar hayata kökten bağlı; biz ise hayat sandıklarımıza “wifi”-den bağlıydık. Bir süre sonra o da bıyık susmuştu artık. Birlikte geçirdiğimiz yolculuğun yarısında o konuştu ben dinlemek istemedim; yarısında ben sustum o konuşmamı bekledi. Üç saat sonra yolculuğumun ilk aşaması sona erdi. Valizimle

çantamı namusum gibi koruyup gözeterek ilk görevimi başarıyla tamamladım. Kimseye bir şey kaptırmadım. Hiçbir eşyayı otobüste unutmadım. Montumun göğüs cebine koyduğum cüzdanım yerindeydi. Valizimin fermuarına dokunan olmamıştı. Sırt çantam olması gereken yerde, sırtımdaydı. Güneş gözlüğüm olmadığından bir yerlerde unutma ihtimalim de yoktu. Ayaküstü güneş gözlüğümün olmadığına sevindim.

B şehri soğuktu. Terminallerin tabiatına uygun olan bu soğukluk, sağdan soldan duyduğum ama bizzat tecrübe etmediğim bir gerçektir. İnsanlar ve telaşları, mekânlar ve amaçları; hepsi manasızdı benim için. Tüm eylemler donuk, tüm söylemler sisliydi. Sisli bir bakış, zihnin “görüş” mesafesini daraltıyor. Bu, bana özgü bakışlardan kurtulmalıydım. Önce kendimle cedelleşmeliydim; bunu biliyordum.

Valizim ben ve sessizliğim, bir banka çöreklandık. Yanımdan simitçi geçiyordu; bazen de çaycı. Sevimli değillerdi. Simit ve çay sözcüklerindeki sıcaklığı yüzlerinden hissedemiyordum. Otobüslerde dağıtılan keklerden midemde bir ekşime hissetmeme ve hatta çaya müptela olmama rağmen simit de çay da almadım. Alamadım mı desem? Çekingen bir ruh hâline sahiptim. Söz gelimi hayatım boyunca tanımadığım kişilere “Bakar mısınız?” bile diyemedim. Lokantalara gidip oturduğumda garsonlar beni fark etsin istedim. Ne bir çağrı, ne bir el hareketi... Sessizce oturup gelmesini bekledim. Küçüktüm, babama ilkokul öğretmenim “Çekingen bu çocuk...” demişti. Babam, üzerinde bile durmamıştı. Öyledir. Çocuğunu okula gönderen bir veli için öğretmenin ağzından “yaramaz” sözcüğü çıkmıyorsa sorun yoktur. Hâlâ öyle mi bilmiyorum. Okul giriş-çıkışlarında yatan veliler var artık. Hatta çocuğunun kurduğu abes cümleleri bile “Aslında öyle demek istemedi, maksadı şuydu.” diye düzelten anne-babalarla karşılaşıyorum. Sahi, babam veya annem,

bana hiç tercümanlık yapmadı. Saçmalayınca “Saçmalama!” dediler. Bir soru daha çıkıyor tam bu noktada. Çocuklarına “Saçmalama!” diyen ebeveynler kaldı mı acaba? Gereksiz sorular... A şehirden D şehrine giden bir yolcu için daha anlamlı sorular olmalı. Ama insan düşünmeden de edemiyor. Özel arabasıyla üniversite kaydına giden öğrencilerle otobüslerde sürünen -tanıdık deyişle- Anadolu garibanının farkı ne ki? Belki de o yüzden mutasavvıfları okuttu durdu babam bana. Hoca Ahmet Yesevî, Yunus Emre, Mevlâna, Erzurumlu İbrahim Hakkı ve daha niceleri... Mutlak teslimiyet, kaderine razı gelmek, sınavlara hazır olmak, sabır ve sükûn... İster istemez, bir dergâha yıllarca eğri odun bile getirmeyen Yunus beliriyor şimdi zihnimde. O gün dergâh, bugün üniversite. Sahi, o gün dergâh olan, bugün üniversite mi? O gün taşınan odun, bugün ne? O günün Tapduk'u mesela, bugün “herhangi bir” prof. mu? Evet evet! Çaycı ve simitçiden geldik bu konuya. Ve henüz B durağındayım. Neydi o? Şu tabirlere de alışmam lazım artık. Evet, “aktarmalı” yolculuğumun B durağındaydım. Otobüse bir buçuk saat vardı. Saat gece yarısına yakın; hava serindi. Hiç uykum gelmemişti. Üç saatlik yolculukta heyecandan göz kırpmamıştım. Sormazlar mı adama “Yolu mu ezberliyorsun be yolcu? Senin araban yok, şoföre bırak kendini...” diye? Sormazlar. Kim niye sorsun. Kendi kendine konuşanlara deli diyorlar. Bu genel kabul... Peki kendiyse savaşıyor ne diyorlar? Şi-zof... Yok yok, o kadar değildim. Galiba...

Kol çantamdan bir kitap çıkardım. Geçen hafta “Sosyoloji bölümünü okuyacağım.” ayağına Google'dan öğrendiğim birkaç ismin kitabını almıştım. Çevreme de entelektüel görünürüm düşüncesiyle -çevrem şimdilik çaycı ve simitçiden oluşuyor- Bauman'ın *Bireyselleşmiş Toplum*'una daldım. “İnsanlar doğanın dışında ve umutsuz bir biçimde onun içindedir.” diye bir cümle

okudum. Amiyane tabirle kitap “Beni saracak.” diye düşündüm. İlk on sayfa anladım. Sonra anladım-sı, sonra anlayıp anlamadığımla ilgili sorgulama, sonra anlamadığımı kabullenme... *küresel kaos*... terminalde çöplük yanında uyuklayan bir adam... yoksulluğun faydaları... çaycı tepsi sallayarak geziyor... *inanç ve anlık haz*... Yunus’tan mı okusam!.. Öyle bir dalmışım ki kitaba, diye devam etmek isterdim. Bir yerde bir şekilde birileriyle muhabbet ederken bu cümle pek bir entelektüel duruyor. “Öyle bir dalmışım ki kitaba...” Yok, daldığım falan yok. “Geri mi dönsem, sosyoloji benim neyime!” dediğim de oldu. Ama işte, şu cümleyi anlamak için gidip okumaya değerdi: “*İnsanlar doğanın dışında ve unutsuz bir biçimde onun içindedir.*” Odun taşıdığım ilk hocama bunu soracaktım. Sırf bunun için bile değerdi. Belki. Bilmiyorum.

Yarım saat kalmıştı otobüse. Biliyorum, sağa sola gitmem, biraz yürüyüp ayaklarımı açmam gerekir. “Aman anne yaa!” diye terslediğim annemin “Aman oğlum etrafına dikkat et, eşyalarını çaldırma, otobüsünün saatini de iyi takip et, kaçırma!” uyarılarını bilinçaltım bedenime, bedenim de bu banka sabitlemişti. Sanki bu banktan kalksam, on saniyeliliğine ayrılısam otobüs gelecek ve o hızla peronu terk edecekti. Bir kız çıktı otogardan. Yanıma yaklaşıp “F şehrine giden otobüs geldi mi?” diye sordu. “Gelmedi, siz de öğrencisiniz galiba. Ben de Sosyoloji kazandım, Tapduk Emre Üniversitesi. Kayda gidiyorum. Beraber bekleyelim isterseniz.” de(me)dim. Diyemem ki. Gelip gelmediğini düşünmeden gayriihtiyari “Gelmedi.” dedim. Suratına bile bakmadım. Soruyu duyar duymaz Bauman’a sarıldım. O panikle kitabı ters tutmuşum. Kız, bu nezaket abidesi hâlimi görünce tekrar otogara girdi. Sert çarpılan kapının sesi bile geldi; ama ben dönüp bakamadım. “Gitti mi, bekliyor mu?” tedirginliği yaşadım. O an... Amaçsızca... Saçma... Gitti biliyordum. Ama ya

gitmediyse! Kafamı döndürdüğüm anda “Senin gibi ruhsuz, nezaketsiz, kaba-saba insanları neden salarlar ki topluma!” diyerek çıkışırsa bana! Patolojik vakaya dönüşüyordum galiba. Tekrar bir kapı sesi geldi. Kitabı koyup gözlerimi sıkıp arkama yaslandım: Çocukçaydı. “Abim” dedi bir ses. Çaycıya aitti. “Epeydir buradasın, hava da hafiften serinledi, bir çay alır mısın?” Ömrümde hangi talebi geri çevirmiştim ki! Çaycı da bunu seziyordu anlaşılır. “Alırım.” dedim. O çayı tabağına koyup kaç şeker atacağını sorgularken “Bozukluğum olacaktı, bir saniye...” dedim durdum. Çantamı aradım, ayağa kalkıp ceplerimi ve en son valizi açmaya yeltenirken “Tamam abi, yorma kendini, benden olsun!” dedi ve gitti. Bir ben, bir çay ve otobüsün gelmesine kalan dakikalar... Buz gibi oldu çay. İçmedim. Karşılığını verdiğim şeyleri bile utana sıkıla yapan ben, o çayı içemezdim. İnsanlarla dolmaya başladı etrafım. Bir yaşlıya yer verdim kalkıp giderek. Asla “Buyrun siz oturun.” demedim. Arkamdan “Evladım çay senin mi?” diye inatla iki üç defa sordu. Duymazdan geldim. “O çay benim.” diyemedim. O çay benim değildi çünkü.

B’den C’ye; C’den D’ye birbirine benzer hadiselerle ulaştım. Yol ve yolcu kavramlarıyla çok alakasızdım. Dayım karşıladı beni. Sardı sarmaladı. Şaşırtan bir misafirperverlik sergiledi. Ya da gurbette olduğumdan “şaşırmak” artık üstüme sinmişti. Her şeye, herkese şaşırmakla meşguldüm. Bunu da düşündüm aslında. Bir işçi olarak beş yıldır burada çalışan, memlekette geldiğinde yüzüme bile bakmayan dayımın misafirperverliği bir oyundan ibaret geldi bana. Ancak bunu dayımı suçlayarak düşünmedim. Hep konuşturmak istemiş, farklı konular açmış ama her seferinde karşısında bir duvar görmüştü. Bu gerçek bugün de değişmemişti. Gene eveleyip geveliyordum. Gene koltuklara gömülüydüm. Karşılıklı yemek yerken en basit sorusunda bile

gene ter basıyordu tüm vücudumu. Olan şuydu: Bir ev sahibi misafirine olması gerektiği ölçüde davranıyordu. Oysa ben, dünyadaki misafirliğine bile alışamamış birisiydim.

Kayıt günü geldi çattı. Dayımın ısrarlarına rağmen fakültete tek başına gittim. Tüm evraklar farklı masalarda incelenip teslim alınıyordu. Bazı masalardan üniversiteye dair broşürler veriliyordu. Görevlilerin suretleri değişse de bakışları değişmiyordu. Son masaya ulaştığımda havai fişekler patladı. Fakültenin dekanı girdi bir anda koluma. “Sonunda geldiniz.” dedi. Tertemiz bir gülümsemesi vardı. “Odamda ağırlamak isterim sizi, kahveyi nasıl alırsınız?” dedi. Dışarıya çıkardı beni. Büyük bir kalabalık vardı. Dekan, “Önce konuşmanızı yapın lütfen!” diyerek üzerinde üniversite amblemi bulunan gösterişli bir kürsüyü işaret etti. Bir buçuk saat konuştum. Telaffuz hatalarına yer vermeden, gümbür gümbür... Son cümlemi kurduğumda kalabalığın övgü dolu tezahüratları, gol atan bir takımın tribünlerini andırıyordu. Alkışların susmasını bekledim. Tam o sırada kalabalığın içinden bir kız bana doğru yöneldi. Yönelirken büyüdü, korkunç değildi; korkuttu. Güzel değildi. Çok güzeldi. “Afedersiniz!” dedi. “Buyrun!” dedim. “Kayıt için geldim de, girer girmez sizi kürsüde görünce size yöneldim. Danışmada kimseyi görmedim. Belki siz yardımcı olursunuz. Kimliğimi otobüste unutmuşum. Kayıt için bir sorun teşkil eder mi?” diye bir soru yöneltti. En az yirmi saniye gözlerine baktım. “Ben de...” dedim. “Efendim?” dedi. “Ben de kimliğim unuttum.” Hızla uzaklaştım oradan.

İlk dersimiz, tam tarihi önemli olmayan bir pazartesiydi. Belki o kız da gelir. Yanıma oturur. O günkü saçma sapan tavrımı açıklarım ve bu da gülüp eğlenmemize; nihayetinde de iyi bir dostluğa vesile olur diye düşündüm. Rezil olmak pahasına da olsa konuşmalydım artık. Bir hoca

geldi. Bizimle tanışmadı; kendini tanıttı. Kapı çaldı, o kız gelmedi. Hoca sınıfa sorular yöneltmeye başladı. Sosyolojiye dair neler bildiğimiz merak ediyordu. Çok saçma cevaplar aldı. Cevapların saçmalığına ben değil; hocanın bakışları karar veriyordu. Kapı çaldı, o kız gelmedi. Göz göze geldik hocayla. “Siz!” dedi. Bana birisi “siz”li hitap etti mi bildiklerimi de unutuyordum. “Ne tarz okumalar yaptınız, sevdiğiniz yazarları sayar mısınız?” dedi. Sağ elimi sol kulak memesine götürmüştüm. Bir ayağım sıranın sınırlarını aşıp geri yerine geliyordu. Acı çeker gibi baktım hocanın yüzüne. “Şey...” dedim. Yaklaşık on beş saniye baktık. “Peki...” dedi, kürsüye geçti. Nasihat seremonisine geçmesi için nihai noktası ben olmuştum. Şart cümleleri sıraladı. “-sanız olmaz” gibi. “-mayınca olmaz” da olabilir. “hem -mıyorsun...hem -mayorsun” mıydı? Sınıf ahalsinin mırıltısında ise “neden”ler, “niçin”ler vardı. “Burada da mı nasihat!” diye iç geçiren tüm sınıf, bana bakıp “Neden geldin buraya?” dediler. “Niçin sustun?” da olabilir. Duyduğumdan değil, içlerinden söylendiler. Duyduğum da oldu. Çaprazımda oturan ve birçok kızın kaçamak bakışlarla süzduğu, yakışıklı biri “Kaç yaşında adam, konuşma özürü!..” dedi. Cümlesini duydum ama onunla göz göze gelmedim. Arada bir sırasına yerleştirdiği telefonu, cüzdanı ve güneş gözlüğünü süzdüm. Eleştirisini çok önemsemedim. Her halükârda, zamanla birbirimizle kaynaşacak, tabiatlarımızı tanıyacaktık. Netice itibarıyla hepimiz ortak paydada buluşacaktık; ama onun güneş gözlüğü vardı.

Ben bir direnişeydim. Anneannem “*Kapalı ağza sinek girmez.*” derdi. Susarak alacaktım yolumu. Sessizlik boş değildi; cevaplarla doluydu. Herkese kanıtlayacaktım. Susmanın daha çok anı biriktireceğini kanıtlayacaktım insanlara. Susmak daha çok anı biriktirir. Susmak daha çok anı biriktirir. Susmak daha çok... Hocalara

susacaktım. Sınav kâğıtlarında konuştuğumu görüp afallayacaklardı. Arkadaşlarıma susacaktım. Konuşarak bir yapıp bir yıktıkları ilişkilerinde ben, “nötr” tarafı oynayacaktım. İçinden çıkmadığım tek konu şuydu: Nadir konuştuğum anlarda esaslı cümleler edemiyordum. “Az ve öz konuşmak” derdinde olsam da her seferinde rezil oluyordum. Bugünkü rezilliğim ilk değildi. Son olmayacaktı. “Susma”ya methiyeler dizen çok âlim var. Sözü gümüş, sükûtu altın eden atasözü var. Hepsinden önemlisi “sükût” diye bir sözcük var. Söylemesi bile lezzetli: Sükût... Yok! Hiçbiri yok. Ben varım. İçine kapanık bir yaratık var. Kendini aşamayan bir aciz var. Kelimelerini kendine saklayan bir bencil var. Bencil. Bencil. Ben-ci... Ben...

Gün bitti. Yatağıma uzandım. Mevlidin figanlı yeri şimdi başlamıştı. Acılı bir yeisle günün muhasebesini yaptım. Hiç sırtını sıvazlayacağım bir mazim olmamıştı. Tavanı izleyerek bu hâl-i pürmelâlîme çare aradım. Gece uzadı, kitaplara sarıldım. Gece, kararlı kapattım gözümü. Kararlı açtım sabah. Kim ne sorarsa sorsun, çeyiz devesi gibi çökmeyecektim. Hak erenlerden biri “*İnsanın kanadı gayretidir.*” demiş. “Rabbi Yessir”lerce motive ettim kendimi. Her seferinde kaybettiğim “kendimle savaş”ın yeni seferine hazırlandım. Dayıma günaydın dedim. Biraz şaşırarak “Günaydın yeğenim!” dedi. Kahvaltımızı yaptık. Ona okuldan, derslerin içeriğinden, geleceğe dair planlarımdan bahsettim. Ben, başarmanın verdiği hazla; dayım yeğenini tanımanın verdiği mutlulukla susmak istemedik. Hazırlanıp çıktım. Olmayan bir kent manzarasını kucakladım. Servise bindim. Servis şoförünün “Para üstü almayan var mı?” sorusuna cevap verdim. Kalabalığın arasından “Afedersiniz!” diyerek servisten indim. Fakülteme girerken güvenlik görevlisine “Kolay gelsin!” dedim. Cevap alamasam da bu, planlarımı bozacak bir şey değildi. Sınıfa girip “Herkes

günaydın arkadaşlar!” dedim. Müstehzi bakışların arasından sırama geçip oturdum. O kız geldi. Yanıma oturmadı. Ben sırasına gidip tanıttım kendimi. O gün olanlardan dolayı özür diledim. “o kız” olduğu için anlayışla karşıladı. Bence o, “o kız”dı ve bir ömür anlayışla karşılayacaktı beni. Dersler boyunca hocalara eşlik ettim. Hatta hocanın biriyle “Anadolu irfanı” üzerine ateşli bir tartışmaya girdim. Kütüphaneye uğrayıp Erol Güngör kitapları aldım. Kantine girip sınıf arkadaşlarımla tost yedim. Anne-babamı arayarak hâl-hatır sordum. Hiçbir banka tek başıma oturmam. Bozukluk taşıdım cebimde. Arkadaşlarıma bir şeyler ısmarlayarak deldim babamın amaçsız kuralını. Absürt fikirlerimi uluorta savunmanın rahatlığını yaşadım. Kimilerine göre “marjinal” kimilerine göre “samimi” bir insan oldum. Konuşmaya başladığım ilk günde yaşadım hepsini. Susmak anı biriktirir sanırdım; konuşmak “anılar” biriktirmiş. Şimdilik iyi anılar; sonrası meçhul. Sonrasını düşünecek durumda değilim. Gerek yok.

İnsan, kendi içinde bir mahkûmiyet yaşarmış; anladım. İnsan, suskunluğunun esiri olurmuş; anladım. İnsan, ölüm sessizliğini bir fitrat saysa da sessizlik ölmeden ölmekmiş; anladım. İnsan, muhabbet ettikçe var olurmuş; anladım. İnsanın dünyevî sınavı kabuğunu kırmaktan ibaretmiş; anladım. İnsan, sustukça kaybettiği, konuştuğu kazandığı çağdaymış; anladım. Gün akşam oldu, dayımla muhabbet etik... “Kendini ihmal etme yeğenim!” dedi. Evet, kendini ihmal eden kişi aklını mezara, ruhunu çöle çevirirmiş; anladım. O gece kendime söz vererek uyudum: Benim hikâyem kötü bitmeyecek! Çünkü en çetin savaşım, kendime karşıydı. Başardım!

Artık,

Susmayacağım!

| MUSTAFA ÖKKEŞ EVREN

Kıs(s)a Öyküler

Soyguna Dair

Soygunu gördüm. Görülmeyecek gibi değildi zaten. Aşıkardı, ayan beyan ortadaydı işte.

Kör olmak bile görmeye mani değildi. İçimin sessizliğini boğan soygunun sesi hâlâ kulaklarımda: Tıkır, tıkır, tıkır... Sağır sultanın duyduğundan bile eminim bu sesi.

Soyguncuları tam olarak gördüğümü söyleyemem. Hayır, hayır, hava kararmış değildi.

Gece hiç değildi. Güneş, cam gibi ve tam tepedeydi. Fakat yüzleri karanlıktı soyguncuların.

Gözbebeklerinin beyazı yoktu sanki. Gövdeleri siluet gibiydi. Her birinin yüzünde “saygın” maskeler vardı. Kravatlarından ve gömleklerinin kol düğmelerinden arsızlık damlıyordu.

Şıp, şıp, şıp... İşin en ilginç neydi biliyor musunuz? Soyguna dair hiçbir iz bırakmıyorlardı.

Taktik

Elimde siyah deri çantam, sırtımda haki rengindeki paltom vardı. Kafamda bir yığın cevapsız sorular ve dün gecedan kalma yorgunluğum da üzerimdeydi. Olacakları bildiğimden soğukkanlı olmak zorundaydım. Merdivenlerden çıkıp büyük ve geniş koridora geldim.

Tahmin ettiğim gibi, dört bir yandan üzerine doğru gelmeye başladılar. Hiç pa-

niklemedim, bozuntuya vermedim, sakince yürümeye devam ettim. Hiçbirinin yüzüne bakmadığım gibi sordukları sorulara bile cevap vermedim. Biletini almış yolcu gibi davrandım, gördüğüm ilk boş banka oturdum. Taktığım işe yaramış, değnekçilerin kuşatmasını kırmayı başarmıştım.

Kafessiz Kuşlar Korosu

“Bir kafes bir kuş aramaya çıktı.” demişti Kafka. Çok sonraları “Bir kuş bir kafes aramak için uçtu ve kanatları boş olarak döndü yanmış ormana.” dedi Ferit Edgü. Kafessiz bir kuş için yeniden doğar küllerinden yanmış ormandaki ağaçlar dedim içimden. Sanırım kuşlar en çok bu sözü sevdiler.

İnsanlar ve Paratonerler

Gökyüzü aniden karardı. İnsanlar binalarının lambalarını, araçlarının farlarını yak-

tılar. Ardından rüzgâr, çıldırmış gibi esmeye başladı, insanlar kapalı alanlara koşuşturdular. Göğün şiddetli gürlemesinden insanlar kullaklarını kapatıyorlardı elleriyle. Şimşekler peş peşe çakmaya başlayınca, paratonerler daha fazla dayanamayıp Tanrı'ya sığındılar insanlardan önce.

Norm Değişikliği

“Hiçbir şey eskisi gibi olmayacak” dediler. Normal olan her şeyi yasakladılar, anormalliği bile. Bundan böyle her şeyin yeni normal kapsamında olacağının müjdesini verdiler. Yapacak bir şey yok cümlesine sığan insanlar çoktan evcilleşmişlerdi.

Sağlam Organ

Neyi yoktu ki tansiyon, şeker, kalp, kolesterol... Gözünde tavukkarası, kulağında işitme kaybı vardı. Bel ve boyun fıtığı rahatsızlığı hayatını çekilmez hâle getirmişti. Aşırı kilolarından mide küçültme ameliyatı bile olmuştu.

Sağlam olan tek organı diliydi. Allah sizi inandırсын pabuç gibi dili, insanı öldürecek kadar zehirliydi.

Maskeden Sonra

Maskeyi çıkardıktan sonra anladık ki hepimiz birer robot olmuşuz.

Turkuaz

Orman kuşunun kanatları turkuaz oluyordu denizin üstünde uçarken.

Kir

Ne kadar kirlenmiş bu ayna, yüzümü göremiyorum dedi kadın.

Makyajını temizlersen yüzünü görebilirim dedi ayna

İç Giyim Mağazası

İnsanlar mağazanın vitrin camındaki yazıyı okuyup anlamaya çalışıyordu.

“İçinizi Güzelleştiren Bu Kıyafetler Bedava! Erdem! Güzel ahlak! Hayâ!”

Dijital İnsan

O kadar dijitalize olmuşuk ki insanlıktan çıktığımızın farkında bile değildik.

Dilsaz

Uzun boyu, omuzlarına değen kıvrıkcık saçları dikkatimi çekmişti ilkin. Kalın siyah kaşları ile elmacık kemiklerinin arasına sıkışmış gözleri kömür karasıydı. Aydan iham alıyordu sanki dudağındaki tebessüm. Sakin ve olgun tavrı, saygıyı hak edecek kadar zarif ve inceydi. Onu bir kez gördüm, bir daha da görmedim. Adının Dilsaz, olduğunu sonradan öğrendim. Dilsaz, şiirin sese ihtiyacı olmadığını savunan bir şairmiş. Sessiz devrimin ancak güçlü kelimelerle olacağına inanırmış. Şiirlerini ise yalnızca çay kaşıklarının çınladığı bir çay ocağında okurmuş. Günlerden bir gün Dilsaz, uzunca bir şiir okumuş işaret diliyle. Pür dikkat dinlemiş oradakiler ve şiir bitince ayakta alkışlamışlar onu. Dilsaz'ın okuduğu o son şiir olmuş. O günden sonra, bir daha Dilsaz'ı gören olmamış.

e-ölüm

e-mail
e-devlet
e-nabız
e-okul
e-spor
Eee ölüm niye olmasın?

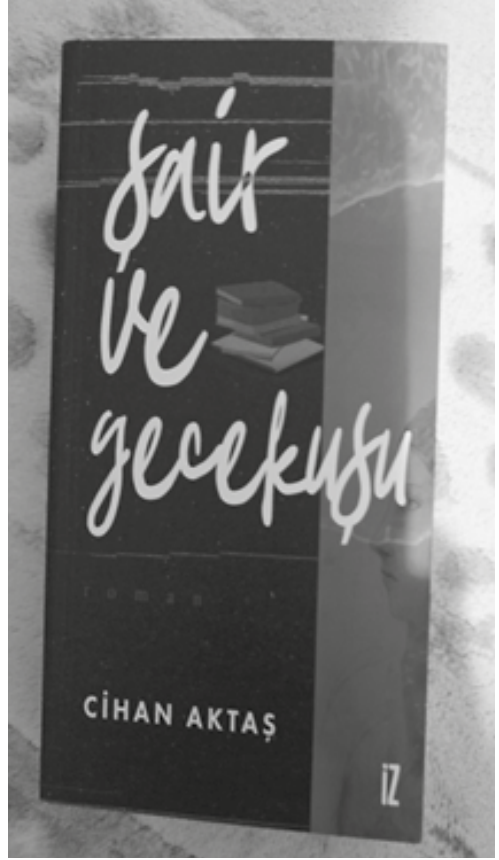
Başıma Yıkılan Şehir

On yedi yıldan beri aynı şehirde yaşadığını, yalnızca okuduğu lisenin, bir de gittiği AVM'nin yerini bildiğini söyleyince koca şehir başıma yıkıldı sanki.

| AYŞEGÜL ÖZDOĞAN

Gerçek ve Dokunaklı Bir Hikâye: Şair ve Gecekuşu

Şair ve Gecekuşu gerçek bir hayat hikâyesinin izinden yürüyen Cihan Aktaş'ın yeni romanı... 19. yüzyıl sonu, 20. yüzyıl başlarında yaşamış olan şair Cevriye Banu ile 20. yüzyılda İstanbul'un en merkezî yerlerinden birinde doğmuş olan Nimet Gecekuşu'nun birbirine çok benzeyen kaderleri... Nimet ve iki kız kardeşi Beşiktaş'ta bir konakta doğup büyürler. İstanbul onlar için yaşamın kalbinin attığı yerdir. Sanki İstanbul olmasa yaşam da kaybolup gidecek, bütün gündüzler zifirî bir karanlığa bürünecektir. Ne var ki bir gün, bu üç kızın babaları artık İstanbul'da yaşayamayacaklarına, daha doğrusu her gün biraz daha gelişip değişen bu şehirde kızlarını büyütemeyeceğine karar verir. Bunun için kendi memleketi Erzincan'a, oradaki köyüne taşınacaklardır. Ailenin diğer üyeleri bu durumdan pek de memnun değildir. Üç kız kardeş kendi ellerinde olmadan babalarının çizdiği yola sürüklenirler. İstanbul'da denize iki adımlık mesafede bulunan konaklarını bırakıp Anadolu'nun bozkırına taşınmak hikâyeyi başlatan temel unsur olur. Köy hayatına alışmak oldukça zor olacaktır, kızların üçü de her gün İstanbul'a geri dönmenin hayalini kurarlar. Ancak Nimet Gecekuşu için bu hayal, bir süre sonra şavkını yitiren bir koza dönüşür. Köy onu esir almış gibidir. Önce köyden biriyle evlenir, sonra köydekilere okuma yazma öğretmek için kolları sıvar, o da yetmez terzilik yapar. Orada yaşadığı her anı verimli geçirmek, sanki onun daima geleceğe ertelediği yaşamak tutkusunu canlı

tutmaya yarar. İki kız kardeşi de bir gün o köyü terk edip başka yaşamlara doğru bir yol çizebilirler ancak ne yazık ki onlar da aradıkları mutluluğu bulamazlar. Sanki tılsım İstanbul'dan Erzincan'a gelirken o uzun yolda bozulmuş, mutluluk bir daha ulaşılamayacak bir heyulaya dönüşmüştür. Nimet, çocuklarını doğurduktan sonra bütün umutlarını onlara

yükler, kendisinin yaşayamadıklarını onların yaşayabileceğine inanır. Nitekim oğlunu okuması için İstanbul'a gönderir. Ancak ömrü kendi hayallerinin gerçekleşmesine müsaade etmeden tamama erecektir. Bütün bir ömrü boyunca karanlığa karşı ışığı yakmaya çalışan, İstanbul'a bir kez olsun dönebilmenin hayallerini kuran, bir amaç, bir iş, bir yaşama sebebi uğruna didinen Nimet Gecekuşu, umutlarını da alıp bu dünyadan göçer.

Öte yandan roman boyunca Cevriye Banu'nun hayatına da misafir olunur. Yazar, bir Gecekuşu'ndan bir Cevriye Hanım'dan yazmaya koyulur. Cevriye Hanım, Atkaracalar'ın büyük hanımıdır. Oldukça zengindir, hiç evlenmemiştir, koskoca bir konağı tek başına idare etmektedir. Yörede herkes onu bilir, ona saygı duyar. Yoksullara yardım eder, yolda kalanlara elini uzatır, bir taraftan da şiirler yazar. Bir şeye bağlı olan Cevriye Hanım'ın şiirlerinden oluşan bir de divanı vardır. Ancak bir zaman sonra kendisi hakkında yakışık almayan dedikodular yayılmaya başlar. Şiirlerini şeyhine olan aşkından dolayı yazdığı söylenir. Cevriye Hanım oldukça ağırbaşlı, haysiyetli bir kadın olduğu için bu dedikoduları büyük bir hassasiyetle karşılayarak divanını kendi elleriyle yakar. Divanını yakması onu yaşama bağlayan en önemli unsuru kendi elleriyle yok etmesi demektir. Yine de o, her ne olursa olsun haysiyeti için divanını yakmayı göze almıştır. Tıpkı Nimet Gecekuşu gibi Cevriye Banu'nun da hayatı, içinde bulunduğu toplum şartlarının çok daha ötesinde kalmış ve belki de sırf bu yüzden ikisi de ulaşmak istedikleri arzularına ulaşamamışlardır. Bu çok güçlü iki kadın karakteri birleştiren şey de bir duvar kilimidir. Cevriye Banu'nun konağında kardeşi tarafından dokunan duvar kilimi ne hikmetse Nimet Gecekuşu'nun köy evinin duvarında asılıdır. Gecekuşu tüm dertlerini o kilime dö-

ker, o kilimle konuşur, kilimdeki desenlerle bir bağ kurar. Peki, bu kilimin nereden geldiğini öğrenebilecek midir? Burasını ben de söylemeye yim, okur kendisi bulsun ipuçlarını. Hayatı boyunca çalışıp didinen, umutlarına sığınan, o umutlarla bozkırda yeniden doğmak için şahlanan iki kadının çok özel hikâyesi...

Yazar Cihan Aktaş, bu romanı yazmak için dört yıl boyunca çalıştı, çeşitli yerleri gezdi, pek çok insanla konuştu, nihayetinde çok keyifli bir romanla buluşturdu bizi. Hikâye devam ederken karakterlerle bağ kurmamak mümkün değil. Özellikle Nimet Gecekuşu'yla hemen özdeşleşiyor ve onunla birlikte yaşamın ne getireceğini merakla beklemeye koyuluyorsunuz. Aslında bu romanı okuyacak olan herkese şu soruyu sormak isterim: Siz Gecekuşu'nun yerinde olsaydınız ne yapar eder İstanbul'a dönmenin bir yolunu bulur muydunuz? Ya da köydeki yaşamınızı nasıl şekillendirirdiniz? Peki, Cevriye Banu'nun yerinde olsaydınız? Divanınızı yakar mıydınız? Zannederim bu soruları nasıl yanıtladığımıza göre değişecek duygu durumumuz, o yanıtlara göre bir iletişim kuracağız kitapla.

Son olarak söylemesem olmaz dediğim bir şey daha kaldı. Nimet Gecekuşu'nun Beşiktaş'ta doğduğu evin nerede olduğunu merak ediyor musunuz? Cihan Aktaş'la beraber o evi aramak için çıktığımız yolculukta evin nerede olduğunu görünce çok şaşırmıştım. Çünkü o ev hâlâ olduğu gibi ayakta, devlet korumasına alınmış durumda. Barbaros Caddesi'nin sağ şeridinden yukarı doğru çıkarken sağ kolunuzun üzerinden başınızı hiç çevirmeyin. İşte orada, tam da orada buluvoreceksiniz ve bulduğunuzda kalbinize ufak bir heyecan keleşi yerleşiverecek. Okumak isteyen herkes için çok keyifli bir hikâye raflarda sizi bekliyor!

| FATİH AYDOĞAN

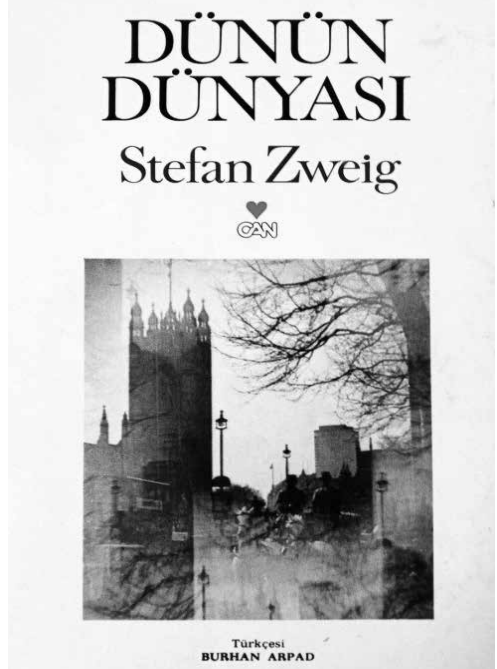
Dünün Dünyası*

Savaş nedir? Ne için savaşılır? Savaşa karşı olmak vatana ihanet midir? Dünyada hiçbir savaş yoktur ki bir barış antlaşmasıyla neticelenmesin. Nihayetinde barışılacaksa bunca kan neden dökülür? Yapılan bu antlaşmalar, gerçek bir barış için midir yoksa gücünü toplayana kadar nefes almak için mi?

Stefan Zweig; gençliğinde Avrupa'nın huzurunu, refahını, güneşli günlerini alabildiğine rahat imkânlar içinde yaşamış; ileri yaşlarında ise Avrupa cehenneminde oradan oraya savrulmuş; yeryüzünde herhangi bir toprak parçasına aidiyet duymamış, bir bakıma vatansız bir yazar, bir düşünürdür. 1881'de Viyana'da oldukça varlıklı bir ailede dünyaya gelen Zweig, Avrupa'nın liberal, hümanist, özgürlükçü dünyasında sanat, fikir ve düşünce hayatına derin bir hayranlıkla katılır. O, tereddütsüz bir Avrupalıdır. Avrupa'nın tüm değerlerine iman derecesinde bağlıdır.

19. asırda insanlığın geldiği teknik gelişmeyi anlatırken, “Yaşadığımız şu günlere değin insanlık bütünüyle böylesine şeytanca kaynamış ve böylesine Tanrı işi başarılarla ulaşmış değildir.” diyor. “O günlerde Avrupa'da bilim ve tekniğe İncil'den daha çok inanılıyordu.” Ne var ki makinenin gelişimi el sanatlarını bitirirken, büyük yığınları etrafında toplayarak işçi sınıfını doğurdu. Daha sonra bu yığınların Hitler'in çevresinde toplanıp Avrupa'ya ölüm kusacağını o tarihte kim kestirebilirdi ki?

Viyana, Milano, Berlin, Paris, Amsterdam başta olmak bütün Avrupa kentleri, bilim ve tekniğin ilerlemesiyle günden güne gelişiyor, güzelleşiyor; refaha gark oluyordu. Kitaplar on binlerce basılıyor, kütüphaneler, müzeler, tiyatrolar her yerde gelişip serpiliyordu. İnsanlar

eşsiz bir tasasızlık ve güven içerisinde yaşıyor, istedikleri ülkeye pasaportsuz, polis kontrolü olmadan serbestçe gidip dolaşabiliyordu.

Ne var ki, devletlerin böylesine güçlenip, zenginleşmesi baştan çıkartıcı olabiliyordu. Fransa, gelişen endüstrisi için daha fazla hammadde, sömürge istiyordu. Alman fabrikalarının karnı gurulduyordu. Tüm ülkeler daha çoğunu daha fazlasını istiyordu. Zweig, I. Dünya Harbi'nin nedenini, “Güç bolluğu ve kırk yıl süren barışta birikmiş dinamizmin boşalma isteği” olarak yorumluyor. Her devlet çok güçlü olduğunu düşünüyor, diğerlerinin güçlü olabileceğini aklına getirmiyordu.

* Stefan Zweig, *Dünün Dünyası*, Türkçesi: Burhan Arpad, Can Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 1985.

Savaşın ilk kıvılcımı yazarın hüznünlü kaleminden şöyle aktarılıyor “28 Temmuz 1914’te Saraybosna’da patlayan bir kurşun, içinde doğup büyüdüğümüz, yurdumuz bildiğimiz o güven ve yaratıcı sağduyu dünyasını, içi boş bir toprak küp gibi bin parçaya ayırıverdi bir saniyede.”

Bu savaş, bu zamana kadar yapılan savaşlardan ayıran önemli bir özelliği vardı: Avrupa, öldürme sanatında, teknik gelişmelerle birlikte kendini oldukça geliştirmişti. Yakın zaman önce sınır komşularıyla dostça görüşen insanlar bir günde düşman olmuşlar ve şimdi arkadaşlarını makineli tüfikle delik deşik etmek için vatansever bir heyecan duyuyorlardı. Aradan ne geçmişti, ne değişmişti? Ne uğruna savaşıyordu? Bu soruların cevabını hiçbir asker bilmiyordu. Her ulus kendi tarafının haklılığına gözü kapalı inanıyordu. Düşeni yemenin kaçınılmaz kabul edildiği bu manzara, Akif’in şu mısralarını düşündürüyor. *“Sırtlanları geçmişti beşer yurtculukta/ Dışsız mı bir insan, onu kardeşleri yerdil!”*

Bu savaş sonucu Avusturya-Macaristan İmparatorluğu dağılmış, müzeler, tiyatrolar, sanat galerileri yerle yeksan edilmiş; Kron aşırı değer kaybetmiş, zenginler kuru ekmeğe muhtaç hâle gelmiş, fırsatçılar aşırı zenginleşmiş, hırsızlık, vurgunculuk, fuhuş almış yürümüşü. Avusturya Cumhuriyeti yavaş yavaş toparlanırken eğlenceye düşkün Avrupa halkı savaşın tamamen bittiğini, barış dolu günlerin geldiğini düşünerek eski yaşantısına kısa sürede döndü. Ne var ki Hitler gibi bir adamın neler yapabileceğini o günlerde kestirmek imkânsızdı.

I. Dünya Harbi’nden yenik ayrılan Almanya’da mark değerden düşmüş, toplumsal düzen tam anlamıyla tesis edilememişti. Düzen ve militarizm tutkunu Almanlar bir kurtarıcı arayışındaydı. Hitler, bu fırsatı iyi değerlendirdi. Zweig, Hitlerin bir anda parlamasını şöyle anlatıyor: “O tarihte Bavyera bira mahzenlerinde demeciler veren Hitler, gider yanı böylesine yüksek bir örgütü tek başına donatamazdı. Bu hareketi destekleyen daha güçlü eller olmalıydı. Çünkü

üniformaları gıcır gıcır yeniydi, şaşılacak bollukta yepyeni otomobiller, motosiklet ve kamyonları vardı. Bu gençlerin asker talimi gördükleri çok belliydi. Bu iş Alman ordusunca yapılmış olmalıydı. Çünkü Hitler, baştan beri gizli ajan olarak çalışıyordu.” Hitler, endüstri babalarına göre Bolşevik tehlikesinden koruyordu onları. Küçük burjuvayı faiz uşaklığından kurtaracaktı. Askerler içinse tam askerce bir idoldü. Böylece her kesimin desteğini ya da sessizliğini ustaca sağladı.

Yahudi düşmanı Hitler ordularının Avusturya’ya yaklaşmasıyla Zweig, bir daha hiç dönmek üzere evinden ayrılır. Londra’ya yerleşir. Ne var ki yurdunun kaderinden burada da kurtulamaz. “Tekniğin biz insanlara ettiği en büyük kötülük, olup bitenlerden bir an bile kaçmamızı önlemesidir. Eski kuşaklar büyük felaket zamanlarında ıssız köşelere kaçabiliyorlardı; yeryüzünün herhangi bir köşesinde bir kötülüğü saniyesinde öğrenip oradakilerin duygularını paylaşmak bizim kuşağa düştü.” diyerek tekniğe sitemini dile getirir.

Hitler’e karşı gelen profesörler, çöpçü yapılar; kaçamayan Yahudiler, tavşan gibi yakalanıp kamplarda kurşuna dizilir, kaçabilenler onlara göre şanslıdır. Hitler’in kanlı elleri Britanya’dan Rusya’ya; oradan Afrika Kıtası’na kadar geniş bir coğrafyayı kana bular.

II. Dünya Savaşı, birincisine nazaran insanların hayal gücünü zorlayan bir acımasızlıkta cereyan eder. Uçaklardan atılan bombalar hiçbir ayırım gözetmeden insanları uykusunda paramparça ediyor; tonlarca ağırlıktaki tanklar önüne düşen her insanı sinek gibi ezip geçiriyor. Toplar, makineli tüfekler, denizaltılar; insanın insanı öldürmek için yaptığı icatlar akıl sınırlarını zorluyor. Japonya’ya atılan iki atom bombası insanlardan bir saç teli bile bırakmıyor geride. Bebekler neler olup bittiğini anlayamıyor, annesinin kendini ipe asmasını bir oyun sanıyor belki de, açlık, sefalet, salgın hastalıklar; bütün bunlar ne için? Sonunda bir barış anlatması imzalamak için mi? Savaştan önce zaten barış yok muydu?

| ÖMER FARUK ÖZEL

Ölmek İçin Her Sabah Yeniden

Yorgun bir mevsimin adı olmalıydı hüznün
Sonbahar yahut kış
Çünkü toprağa doğru hareket ancak o zaman başlar
Kalbin yükü ağırtır insanın sırtını

Sözlerinde yağmur ferahlığı var
Gözlerinden kar çığlığı yansır
Sakallarına kış düşen cennet yüzlü ihtiyar
Her akşam hayatını katlayıp koyar köşeye
Ölmek için her sabah yeniden dirilir

Sözünü ıslatmadan önce
Yüzü kurutan bir ayazla kavrulmuş çocuk
Nemden yumuşayan gökyüzünden razı olmaz
Buğday tarlalarında benzi sararmış iklim
Tazeliğini korusun diye
Sözünü ıslatma-dan-
Söyle

| AHMET TAŞCI

Bir Kedi Ağdı

Kedinin merakı beni de öldürür
dünya
döner durur
Tezer'in etrafında
küçüktür

Tezer
döner bakar
asfalt yolda
bakar bakmaz-

Tezer
döner durur
gözlerimin önünde
uyuyunca kafamın ta içinde

Bakar durur
bakar ölür
bana

O saat durdu
Tezer'in gözlerindeki saat
duraksız gösterdi
döne döne
insanlığın gözbebeğine düştü

| MEHMET AKİF ŞAHİN

Sen Anlat

yağmur yağar içimde kımıldar kırgınlıklar
kuşlar dal değiştirir kelimeler gömlek
akıtır şiirini sokaklar dolar içime eylül
birikir yenilgiler arka pencereye
kışın yağın kar gibi yüreğime değen gözlerin
aşar gecenin dönemecini gün doğar ayıklar zamanı
beton laleler kurur acıyla sallanır gök
türküler yoğurur dünü bugünü

sen kendini anlat İstanbul
yüreğine sürgün olduğum şehir
aşk senin göçebe hisarın ve ben yeraltınım
yinele mülteci sevdalarımı üst üste
akıp gitmeyen sensin sessizlik içinde
acıların kazılırdeşilen bir yara gibi
sirenler yayılır bulvarlarına dizeler dökülür sokaklarına
hüzünle dövülen şiirlerim katmanlarının altında
yağmurların kokusuna biriken erguvanın rengisin
gurbetine gömülen mısralarımda
çığlıklarına sığınır ay ışığı

martılar uçuran kıyıların boydan boya ıssız
yalnızlığıma misilleme olan mavi deniz
yollar sana dönmeden değişir gurbetin anlamı
uzakların külleriyle ürperir yapma çiçekler
yüreğine sürgün olurum günün şafağında

| DAVUT GÜNER

Gazeteler

Gazeteler

Yeni bir cinayeti yazacak

Salondaki o eski saat bir anda duracak

Belki de bir kadın son kez perdeleri açıp kapatacak

Haberler

Ekranların dışına taşacak

Bazı sokaklar kimi çığlıklarla yankılanacak

O akşam çocuklar, belki de en yeni bir matemle sarsılacak

Kederler

Çatılardan şehrin dışına savrulacak, bir adam nedense kış mevsimini bir türlü hatırlayamayacak; bıçaklar ve tabancalar bir zamanı saydamlaştıracak sonra bir çocuk ağlayarak annesinin hayaline sarılacak.

| HAYRULLAH KAPLAN

Dünya Ağrısı

Ben burada baharı beklerken içi geçmiş
Kendi toprağını yadırgayan gölgesiz ağaç
Zamansız güzler düştü yapraklarıma
Çaputtan dilekler bağladılar dallarıma

Boşa değil benim de çektiğim bu dünya ağrısı
Yüreğimdeki kamburuma sebeptir
Sırtımdaki küfe vebal yüklü
Ondandır dalgınlıklarım uzar gider her akşamüstü

Açtığım yarayı inkârdır hoyrat gülüşün
Ben şimdi kenara itilmiş bir hurdayım
Gönülde kamburu içine bir sevdıyla
Beni ukbaya götüreceksin o son vapurdayım.

Yaşamak göğsümde suyu kurumuş bir ırmak
Umutsuzluk değil bu isyan değil efendim
Kalem vakitsiz kırılmış, karar kati, temyize kapalı
Elimde değil hüznümün gölgesi düşüyor şiirlerime

| HÜSEYİN BURAK US

Karşıya Geçemeyenler

Yel gibi geliyor bir yerlerden
Bu eski bu gerçek bu içli sesler
Geçkin derelere uzuyor gölgem
Koyu duruyor içimde mevsimler

Uzatıp ayağımı bugünü düşünsem
Bozgunlardan artmış gibi duvar dibinde
Tarih atınca düğününe suskun bir gülün
hırıltılı sabah uzanır göğüs kafesime
Saatlerse dünden daha dün

Uzaktan akrabası olur
açık havalar hepimizin
Özet de olsa kokulu günler
saçlarımızdan mekruh gibi geçer
Tahminen aşk kalır kimimizde

Tepeden bakan yılların ah o yılların
Yükte hafif karıncalar gibi
Ağrısı dinmez geçmişte kalanların
Gamze gamze durur delikli günler
Bir yüzümüzde

Vakitsiz yaşa geldik böyle böyle
Oysa iki yüzlüyüz
bir o kadarda gamzeli
Buradan ötesi bildiğin garbi yeli

KAHRAMANMARAŞ EDEBİYAT ÖDÜLLERİ SAHİPLERİNİ BULDU!

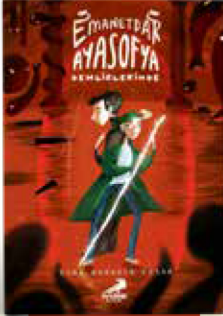
Yılın Şiir Kitabı

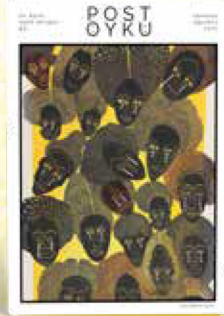
Yılın Öykü Kitabı

Yılın Romanı

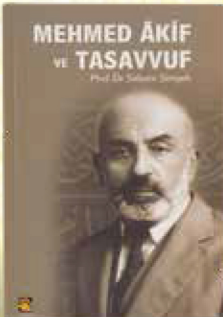
Yılın Çocuk
Edebiyatı Kitabı

Yılın Yedi Güzel Adam
Edebiyat Dergisi

En başarılı Yunus Emre
Kitabı Ödülü

En başarılı M. Akif
Ersoy Kitabı Ödülü

DEĞERLENDİRME KURULU ÜYELERİ

Rasim ÖZDENÖREN
D. Mehmet DOĞAN
Yılmaz DAŞCIOĞLU
Mevlâna İdris ZENGİN
Arif AY
Güray SÜNGÜ
Necip TOSUN

Bir bâdisaba gibi es doğudan batıya
Hayatı yumşattığın gibi ölümü yumşat

Yağsın gönlünün nuru bu karanlık çatıya
Zehre batan ruhumu ışıqla aydınlat

Ben en ölüden ölü senden ayrı kaldım ya
Çaresiz derde şifa olan elini uzat

Ben dudakları çatlak kavrulmuş yanık kaya
Sen kevser gibi gökten boşanan âbıhayat

Hayatı yumşattığın gibi ölümü yumşat

Sezai Karakoç